

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

8

Úloha kolektivu při rozhodování

Řím, Kapitol, rok 367 před naším letopočtem. V ulicích „věčného města“ se tísní dav. Středem prochází průvod, na jehož začátku jsou vedeni bílí býci. Na schodišti Kapitolu teče za chvíli krev. Býci byli obětováni a v Jupiterově cele zasedají v čele senátu nově zvolení konsulové. Jsou dva... Někde v prériích Dakoty zasedá o tisíc let později skupina Indiánů. V sáčku z hadí kůže, který má každý z nich na krku, jsou tři barevné kuličky. Jeden po druhém vyjímá červenou kuličku a hází ji na malou misku umístěnou před každým z nich. Když to učiní všichni, kuličky na miskách spočítají a ti, kteří jich mají nejvíce, jsou prohlášeni za válečné náčelníky pro právě vyhlášenou válku. Váleční náčelníci jsou tři...

Perští králové, ač naprostí despotové, veleli svému vojsku tak, že před každou bitvou vyslýchali mínění dvaceti rádců. I čínský císař, pokud osobně vedl válku či bitvu, se ptal na mínění svého velitele vojska. Činil tak i Džingischán, když chtěl slyšet návrhy svých tisícníků. Všichni tito vojevůdci se ptali kromě toho ještě na jiné mínění, na mínění a radu svých bohů.

Když bohové přestali být důvěryhodní, zbyli aspoň velitelé sborů, tak jak bylo u Napoleona, nebo válečné rady či štáby, jak je tomu v soudobých armádách.

Ptejme se proč to tak bylo a je. Zkoumejme příčinu tohoto jevu. Proč odedávna

vedl válku či bitvu vždy jen jeden, ale než se rozhodl opíral se o mínění dalších lidí, nebo je aspoň vyslýchal. A také bohů se ptal... Konsulové byli kdysi dva, ale vrchní velitelství podržel každý střídavě jen jeden den. I indiánští náčelníci se střídali.

Ptejme se, proč odedávna i ten nejlepší, skutečně praxí prověřený vojevůdce, chtěl slyšet názory druhých. Jak s těmito názory naložil, je již věc druhá. Podstatné je to, že je chtěl slyšet a vytvořil k tomu i příslušnou instituci. Když ji nevytvořil on, vytvořil ji stát, kmen, vladař.

Nejjednodušší vysvětlení je asi v lidském rčení: víc hlav, víc rozumu. Víc rozumu neznámá ale nic jiného, než snahu se více přiblížit pravdě. Je pošetilé snažit se vkládat do činů a zvyků dávno minulých válečníků gnoseologickou terminologii. Oni tak nemysleli, ale praxe jim ukazovala, že musí jednat právě tak, jak jednali, že je moudré opírat se o mínění jiných, že individuální mínění byt sebelepšího vojevůdce, nemusí být vždy to nejlepší nebo aspoň může být, je-li dobré, ještě zlepšeno.

Posuzování jedné věci větším počtem lidí, formulování jejich stanovisek, následná konfrontace a přednášení větších důkazů než může dodat obháje jiného názoru, vedl odedávna lidstvo vpřed, k dosahování stále většího poznání. Praxe pak zjednotila jasno definitivně. Odedávna však

v oblasti vojenství stáli lidé před dilematem: teprve výsledek bitvy či války ukáže, kdo měl pravdu. Praxe v tomto poznávacím procesu nebyla tím, s čím se mohlo počítat. Bylo v něm i ještě něco dalšího: rozhodovat se k realizaci znamená použít jen jednoho jediného řešení. Které z množství jiných to bude, může vybrat jen jeden. Ten nejvyšší — odpovědný. Jde nyní o to vyjasnit si vztahy jednotlivce ke skupině, která předkládá jiná řešení, ať již funkce a název individua a kolektivu jsou jakékoli.

Objektivní rozpor mezi omezenými poznávacími možnostmi individua a zásadní neomezeností poznání se mimo jiné překonává kolektivní prací. Jde tedy o zmnožení poznávacích schopností. Jinými slovy opět ona lidová moudrost: víc hlav, víc rozumu. Gnoseologicky vzato jde svým způsobem o vztah individuálního a společenského vědomí.

Představitelem oněch „více hlav“, jak jsem na historických příkladech ukázal, byly různé instituce, které měl k dispozici jediný vojevůdce. Jejich úloha při tvorbě jediného rozhodnutí byla odedávna velmi různorodá. Přijímám však vyloučím ty případy, kdy hlas těchto kolektivů nebo jejich jednotlivých příslušníků byl sice vyslyšen, ale předem nebrán vážně.

Nás bude spíše zajímat všechno to, co umožňuje výběr stanovisek, která řeší jiným způsobem totéž. Proto také vyloučíme tu funkci kolektivu, např. dnešního štábu, která jednak veliteli připravuje pro rozhodnutí podklady, jednak přináší jen dílčí návrhy pro celkové řešení. Středem našeho zájmu bude jen ten případ, kdy jednotlivci přednášejí veliteli svůj návrh, který je vyřešením téhož úkolu, který má řešit velitel. Tedy případ, obvykle představený vystoupením náčelníka štábu, budeme-li používat dnešní terminologie.

Kolektivní instituce má v tomto smyslu několik funkcí. Především jde o zmnožení poznávacích schopností. Přitom musí být ovšem záruka, aby ti funkcionáři, kteří mají právo vystupovat se svými řešeními a návrhy byli na stejné nebo aspoň přibližně stejné úrovni jako velitel. Úroveň myslím míru zkušeností, teoretických znalostí předmětu zkoumání a zejména schopnost tvůrčího přístupu. Kolektiv však plní i další funkci. Zvyšuje pravděpodobnost správnosti poznání. To je velmi důležitá oblast, protože souvisí s nemožností předem udělat experiment, tedy dovolat se, být zprostředkovaně, funkce praxe jako kritéria pravdy. U tohoto momentu se zastavím. Všude tam, kde můžeme bezprostředně působit na daný jev

se naše představy o něm prověřují konfrontací těchto představ s veškerým souhrnem výsledků poznání a s údaji z přílehlých vědeckých oborů. Spolu s tím můžeme prověřovat i nepřímou cestou, totiž konfrontací s vědeckými teoriemi a zákony, které už mají charakter objektivních pravd. Někdy totiž dosavadní znalosti umožňují učinit si úsudek o nových idejích bez pokusů. Funkce kolektivu je v tomto smyslu dána jeho schopností zmnožit tyto možnosti poznání, ale současně s tím i zvýšit pravděpodobnost poznání. Doslova jde o zvýšení pravděpodobnosti a ne záruku pravdivosti přednesených stanovisek, či lépe řečeno toho stanoviska, které vyplývá na základě shody názorů či mínění většiny. Předpokladem pro vyloučení případu, kdy se správnost rozhodnutí chce opírat o shodu návrhů u jednotlivců kolektivu, je především samostatnost a nezávislost přístupu k hodnocení a formulaci závěrů, a to u každého jednotlivce. Kdybychom totiž připustili, že shoda myšlenek mezi sebou je kritériem pravdy, pak by muselo existovat nějaké absolutně jisté vědění, k němuž své „pravdy“ přirovnáváme. Tato „cechovaná“ míra k měření pravdy může být ve vojenských podmínkách snadno ztotožněna s míněním velitele. Je zřejmé, že takto chápaná funkce kolektivu by byla především zbytečná a zároveň také škodlivá. Ostatně z gnoseologického stanoviska je takovéto kritérium pravdy naprosto nesprávné. Existuje však i druhá možnost, totiž snaha přiklonit se při konečném rozhodnutí za každou cenu k mínění většiny, vybrat jakýsi upravený případ z převládajících mínění. To nemůže mít nic společného s přesvědčením, že konečné stanovisko bude potom správné.

Mezi důležité předpoklady správné poznávací funkce jednotlivce patří zkušenost. Mám tím na mysli takovou zkušenost, kterou nechápeme jen jako pasivní obsah vědomí, ale i jako praktický vliv člověka na vnější svět. Taková zkušenost nemůže být u všech stejná a ani ne z jednoho oboru. Protože jde o jednotlivce, hraje význačnou úlohu i schopnost, charakter, volní vlastnosti a podobné veličiny různým lidem různé. Poznání, i když vychází z objektivně platných postupů a metod, je motivováno právě těmito různými veličinami vlastními jednotlivci, a proto jeden úkol, jeden problém může být (a obvykle bývá) řešen různým způsobem. Pokud nejde o různost jednotlivých řešení v jejich finální podobě, jde aspoň o dílčí rozdíly a přístupy, které mohou zkvalitnit konečné řešení. Při dodr-

žených předpokladech kvality kolektivu tomu má být tak vždycky.

Oprávně se o kolektivní práci, o využití znalostí z přílehlých oborů v praxi znamená využití poznávacích schopností jednotlivců, kteří zastávají různé funkce. Vezmeme-li např. možné složení válečné rady, pak vedle vševojskových funkcí je v ní zajisté zastoupena funkce stranicko-politická, týlová atd. Je zřejmé, že např. poznávací schopnost stranickopolitického funkcionáře bude výrazně odvozoována od zkušeností ze stranickopolitické práce, od metod činnosti v tomto oboru, od znalostí stranických a mládežnických kolektivů, od usnesení a praxe stranických orgánů a podobných zdrojů. Přitom tento funkcionář má také potřebnou míru přehledu ve vševojskovém směru a samozřejmě vychází z kategorií marxisticko-leninské gnoseologie jako kterýkoli jiný člen kolektivu. U týlového funkcionáře budou vlivy působící na jeho poznávací činnost opět jiné. Jeho rozum bude především ovlivněn exaktními kalkulacemi možností a potřeby, čísly a normami, které jsou ve srovnání s jinými oblastmi velice přesné. Tento funkcionář nemůže myslet jinak, protože jeho praxe, jeho poznávací činnost je ovlivněna především těmito podmínkami. A tak můžeme charakterizovat i další členy kolektivu. Tím se stane, že každý jednotlivec může svým dílem přispět ke zvýšení pravděpodobnosti konečného řešení, popřípadě formulovat řešení zcela jiné než všichni ostatní. Tyto záležitosti jsou obecně známy. Jde nyní o to jak zaručit, aby moudrost či správnost názorů jednotlivých členů kolektivu byla akceptována. Jedinou zárukou je osoba velitele. Nikdy nemůže být jiné cesty a jiné možnosti. Je to záležitost nejen organizační, ale také psychologická a gnoseologická. Přitom je jasné, že funkce velitele nespočívá v tomto směru v pouhé sumarizaci názorů jiných, ale ve vytvoření kvalitativně vyššího názoru.

Jedinou opravdovou autoritou byl, je a bude ten, kdo ví víc než ostatní. Každý rozumný člověk při onemocnění, byť by byl graduován v jakémkoli směru na současně nejvyšší možnou míru (pokud nebude lékařem), poslechne rad lékaře. Ten je pro něho autoritou nade všechno jeho vědění. Rozumnost je však i v tom, že dokáže přijmout názor, který je lepší než jeho vlastní, byť by to byl i názor ze stejného oboru (třeba onemocnělý je sám lékař). I to totiž tvoří autoritu, přirozenou. Pociť vlastní neomylnosti, kategorické prosazování všech názorů své vlastní osoby, které vyplývá jen z nedílné velitelské

pravomocí, nemá nic společného s pravdou. Proto je třeba věnovat kvalitě jednotlivce ustanoveného v určité úrovni na nejvyšší funkci takovou pozornost. Jedině v jeho schopnosti přijímat názory druhých, jediné v jeho ochotě a poznané nutnosti tak činit je záruka přijetí nejsprávnějšího řešení v daném momentě. Žádným jiným opatřením toho nemůže být dosaženo, protože každým jiným opatřením dojde k porušení principu nedílné velitelské pravomocí, se kterým stojí a padá každá armáda.

Napoleon kdysi prohlásil, že ne ten, kdo dal dobrou radu, kdo vymyslel deset správných řešení, kdo poskytl ideální návod, ale ten, kdo na sebe vzal odpovědnost se rozhodnout pro jediné a to uskutečnil je správný vojevůdce. Toto stanovisko není nikterak v rozporu s tím o čem hovořím. Jen zdůrazňuje nutnost jediného zodpovědného. Moudrý zodpovědný si pak dovede vybrat z názorů jiných a obohatit svůj názor. Moudrý zodpovědný je potom přirozeně schopným a úspěšným velitelem.

Oblast vojenství se odjakživa pohybovala ve sférách, které byly oproti jiným oblastem lidského poznávání dosti specifické. Tato specifická byla především dána nedostatkem zpráv, např. o druhé straně, ale také časovou tísní, tedy jednat a rozhodovat se bez možnosti vyčkání na vše potřebné v oblasti podkladů. Spolu s tím bylo vždy co do činění s protivníkem, který klamal. Rozpornost jakékoli situace ve vojenství oproti jiným oblastem se nesrovnatelně zvětšuje. Za těchto podmínek je každé rozhodování, každé posouzení situace velmi obtížné. Připomeneme-li si ještě znovu nemožnost ověřovat si předem své názory v praxi, je celá záležitost ještě složitější. Voják proto téměř vždy jedná za podmínek, kdy toho mnoho hodnověrného neví nebo to neví jistě, či svá rozhodnutí opírá o řadu předpokladů, které nemůže nikdy stoprocentně předem zaručit.

Není proto divu, že mnozí velitelé dosti energicky popírali úlohu myšlení, které podle nich nemohlo dát vědění, ale mělo směřovat jen k umění jak vyváznout z obtížného postavení a dosáhnout úspěchu. Heslo „vítěz není souzen“ s tím souvisí. Souvisí s tím i termín vojenské umění. Vyloučíme-li dosti ošidné prohlášení o nesouzeném vítězi, pak vždycky obhájcem teze o „umění vyváznout z obtížné situace a mít úspěch“ zbyde právě ona široká možnost krytí se vojenským uměním. O tomto problému uvedu stručně několik myšlenek.

Umění (každé umění) je vědomá činnost. Aby mohla být úspěšná, musí se opírat o znalost objektivních vlastností a zákonů, které tuto činnost řídí. Jednání proto předpokládá poznání, a proto je nevylučuje. Proto vůle, rozhodnost a odhodlání jednat nezávisle na objektivních podmínkách a zákonech nemohou nikdy trvale dosáhnout vytčeného cíle. To nemá s uměním nic společného. Zveličováním aktivity, volního charakteru a důslednosti lidské činnosti a její přeměna v samu realitu neznamena vlastně nic jiného, než stavět realitu do totální závislosti na chťení individua (subjektu). Pro takovýto způsob nazírání je stanoven přesný termín. Jde o pragmatické myšlení a jednání. Ačkoli obecně vzato nikdo takto otevřeně nevystupuje, v praxi se však u mnohých vojáků právě takovéto jednání a názory vyskytují. Všimněme si tedy jaké podmínky k tomu mohou vést.

Přes sto let se připomínalo heslo „odvaž se, pak se uvidíš“. To se nejen připomínalo, ale také se skutečně stalo pro velký počet vojáků životním krédem. I když na tuto Napoleonovu myšlenku nebudeme dále vzpomínat, pak každý vojenský řád různou formou kodifikuje povinnost velitele jednat aktivně, rozhodně, rychle, důsledně atd. Známe přece, že ne ten velitel bude pohnán k odpovědnosti, který aktivně jednal, ale třeba neuspěl, ale ten kdo vyčkával. Idea útoku, aktivity, pravda o tom, že jedině útokem můžeme zvítězit, to jsou spolu s ostatními myšlenkami podobného druhu živné půdy pro mnohé plodit, a to jak pro vítězství a zdar, tak také pro vzpomínané pragmatické přístupy. Nejzlobnější stránkou úspěchů takto založených je jejich dočasnost, ale spolu s tím i oslnivost a velikost. Pluk nad divizí pomocí překvapení může zvítězit. Bylo-li toto překvapení plánováno, vycházelo-li se z reálného ocenění situace a možností, což není výjimečná záležitost, pak nemůžeme o aspektech pragmatismu mluvit. Úspěch se dostavil a byl oslnivý. Tentýž pluk nad toutéž divizí na základě pouhé aktivity vlastní strany a tvrdé vůle ji realizovat všemi prostředky rovněž může zvítězit a výsledek je rovněž oslnivý. Příčinou mohla být náhoda. Tedy něco, s čím nikdo nepočítal. Bude-li ovšem v budoucnou postupováno prvním způsobem, tedy reálným zhodnocením objektivní situace, dojde obyčejně k zopakování dobrého výsledku. Bude-li postupováno druhým, dojde ke katastrofě. Nic nepomůže ani vůle po aktivitě, ani tvrdost při usku-tečňování záměru. Náhoda, která způsobila tehdy zdar, bude v tomto případě

chybět, výjimečná situace se nikdy nezopakuje, vůle jednat nic nespraví. Existuje i druhé nebezpečí, totiž podcenění rozhodnosti, odhodlání jednat směle a důsledného prosazování svých předsevzetí. Tak ovšem nelze postupovat. Odhodlání jednat, i vůle a rozhodnost jsou nutné. Nic nezmění zákon, že jen útokem můžeme zničit nepřitele, že jen aktivita přinese konečný úspěch. Jde jen o to, aby všechny tyto skutečnosti byly realizovány v souvislosti se správným poznáním, s pravdivým oceněním situace. K tomu má, mimo jiné, pomáhat kolektiv při tvorbě rozhodnutí.

Velmi důležité místo v tomto kontextu má samotný výběr zodpovědného velitele. Na začátku článku jsem vzpomněl, že např. starý Řím volil dva konsuly, ve válce dva nejvyšší velitele. Na druhé straně existují případy, kdy despota, absolutní vládce určoval podle své vůle vrchního velitele, pokud jím nebyl sám. Problém může být tedy formulován jako volba, nebo určení. Pravda je taková, že se vznikem státu nikdy nešlo o nic jiného, než volbu. V souhlase se společenským zřízením tuto volbu řešil buď senát, nebo vláda, nebo král či císař. Vždy totiž vybíral ať kolektiv, nebo jednotlivec. Vždy vybírali z nejlepších, protože třídní zájmy, ať již legislativně ve smyslu státním představoval kdokoli, vedly výběrčí k tomu, aby tyto třídní zájmy hájil ten nejlepší, kdo byl k dispozici. Za zmínku stojí charakterizovat onoho „nejlepšího“. Vždy šlo o jednotu vojenské odbornosti a političnosti. V socialistických státech se tak děje nezastřeně, kategoricky. V armádách vykořisťovatelských společností tomu tak může i nemusí být. Vojenská odbornost stála i zde mimo pochyb a byla vyžadována veřejně. Politická stránka (lépe třídní postoj) vojevůdce býval naopak zdánlivě stavěn mimo potřebu. To ovšem není nic jiného, než naprosto vyhraněná snaha o zastření třídních rozdílů dané společností. V současné době se však již opouští i tato hra na nepolitičnost armád a například američtí, západoněmečtí a další generálové jsou právě vzhledem k této stránce především vybíráni na vedoucí místa. Volba vrchního velitele (nebo na nižších úrovních jiných velitelů) byla tedy obecně vzato vždy otázkou vojenského uhájení a rozšíření panství té, či oné třídy. Přehmaty vedoucí k volbě neschopného byly velmi záhy opět v třídním zájmu odstraňovány. Toto odstranění musel opět v třídním zájmu udělat ten, kdo vybíral, zvolil, ustanovil. Nikdo jiný a zejména nikdo z podřízených oné, byť nevhodné osoby, na to nemohl mít právo.

Přítom jsme se dostali k jiné a další stránce.

Hierarchie, která musí být každému vojenskému organismu vlastní, předpokládá, že rozhodnutí nižšího schvaluje vyšší svým rozhodnutím. Představíme-li si kolektiv, který napomáhá veliteli armády přijmout jeho rozhodnutí, nejsme u konce věci. Vedle tohoto kolektivu vystupuje nyní další prvek. Ten, jako vyšší, má právo změnit navržené rozhodnutí podle svých představ a tedy poznávacích schopností. Má právo jak měnit, tak doplnit, či schválit. Všechno to neznamena nic jiného než vstup dalšího prvku, další rozšíření množiny poznávacích. Jak je tomu směrem nahoru, tak je tomu obdobně směrem dolů. Nižší sice nesmí měnit nic, ale musí říci své stanovisko, předložit výsledky své poznávací činnosti. Každý rozumný člověk musí předpokládat, že např. velitel pluku má o možnostech a stavu svého pluku větší znalosti než velitel příslušné divize. Každý rozumný velitel divize to ví a uzná. Konfrontace mínění velitele pluku s míněním velitele divize neznamena nic jiného, než přiřazení dalšího zdroje k poznání skutečnosti. Tato konfrontace samozřejmě probíhá podle příslušných regulí vojenské etiky a pravidel vzájemného zachování soudružských vztahů. To ale na podstatě věci nic nemění. Kolektiv, který zprvu představoval jen štáb armády se tak rozrůstá o další prvky. Nevyužit těchto možností je totéž, jako se učít z jedné učebnice, uznávat jednoho jediného vědce oboru, zabývat se výsledků tvůrčí práce druhých.

Tak se vlastně dostáváme ke zdánlivě paradoxní situaci, kdy v prostředí, které jevově symbolizuje tu největší absolutní moc, velká práva a působnost, jsou vlastně ty nejideálnější podmínky pro to, aby mohlo být pracováno s kolektivem, aby poznávací schopnosti byly zmnožovány tak, jako nikde jinde. Zároveň s tím se ale ukazuje, že úloha jediného zodpovědného, totiž velitele, je ve srovnání s ostatními analogickými vedoucími pracovníky nesrovnatelně vyšší. Ani ne tak v tom, jakou on sám má profesionální (úzce odbornou) kvalitu, ale především v tom, jaké má schopnosti v obecně platných gnoseologických přístupech. Pak se také prakticky, ne čítanově a frázevitě, pozná, jak který velitel skutečně zvládl gnoseologické přístupy marxisticko-leninské filosofie, které jediné mohou být podkladem pro poznávání pravdy.

Z těchto myšlenek můžeme vyvodit, že v podmínkách armádního vymezení pravomocí jsou poznávací schopnosti závislé

jednak na úrovni každého jednotlivce, který má řády stanovenou možnost předkládat své návrhy a řešení, jednak na poznávacích schopnostech toho, kdo má řády ustanovenou povinnost a právo přijímat (schvalovat) konečná rozhodnutí.

Úzce profesionální stránku věci ponechme stranou, protože ji pokládám jako samozřejmou. Nejvíce tato myšlenka vynikne v tom případě, kdy oddělíme právě onu profesionální stránku od stránky obecné, tedy kvalitu zvláštní od kvality obecné. Možnost přijmout jiný názor, obohatit se jím a upravit názor svůj totiž v tom nejvyšším stupni spočívá právě na obecnosti, na přijetí obecného pohledu, byť vytvořeného na základě zvláštních přístupů, na podkladě jiných, zvláštních, ale zobecněných prvků. To nemůže mít nic společného s pouhou specifikou, ale naopak s vyšším stupněm — zobecněním. Ten kdo je toho schopen, kdo je to schopen uznat a přijmout, nejedná podle zásad a zákonů své úzké profese, ale na základě znalostí obecných, tedy objektivních zákonů a zásad. Je iluzí se domnívat, že vševojskové myšlený boj a potom i reálně vedený boj může zvládnout jedno individuum. To mohl snad kdysi Hannibal a César, snad ještě i Napoleon. Dnes to nemůže již nikdo. To je objektivní skutečnost. Ale nejen v neschopnosti, čím se nemíní nic pejorativního, ovládnout všechny možnosti druhů vojsk a zbraní, ale i v neschopnosti, a to zejména, zobecnění jedním individuem všech těchto složek působících v realitě, je determinován dnešek vojenství. Kdo toto neuznává, mnoho nepochopil.

Jak vojenskou vědu, tak vojenské umění můžeme rozvíjet jen na základě práce kolektivu. Dnes ani velitel roty není schopen zvládnout všechny otázky, které souvisí s uplatňováním funkcí jeho podřízených. Všechno směřuje k zobecnění, k tomu se upírá školení, teorie i praxe. Zobecnění je však kategorie filosofická a ne úzce profesionální; to je záležitost gnoseologie a ne vůle a pravomoci. Přesněji: nejprve gnoseologie a pak, aby se pravdivě realizovalo, i vůle a pravomocí. Dostáváme se tak zcela nevyhnutelně k poznání, že čím dokonalejší technika, čím různorodější možnosti uplatnění exaktních věd ve vojenství, tím neskonale a nesrovnatelně větší význam mají filosofické přístupy ve všech směrech poznávací činnosti.

Soudobá armáda není charakterizována jen vysokou úrovní bojové techniky, ale především nutností kvalitních gnoseologických přístupů při tvorbě rozhodnutí,

jak tuto techniku nejefektivněji a tedy také nejpravdivěji použít. K tomu nestačí samotné znalosti jednotlivých odborníků, ale zvládnutí souvislostí, ujasnění si úlohy rozporných stránek, pochopení vzájemného negování jednotlivých jevů. Principy všestrannosti, objektivnosti, konkrétnosti a třídnosti jsou neodmyslitelnými a nepomíjitelnými předpoklady.

Lenin kdysi, když konspektoval Hegelovu Logiku, projevil souhlas s touto pozoruhodnou myšlenkou německého filosofa: „Čím se myšlenky stávají bohatšími na určenost a tím na vztahy, tím zmatenější na straně jedné a tím svévolnější na straně druhé se stává jejich podání v takových formách, jako jsou čísla“ (Filosofické sešity, SNP Praha 1954, str. 90). Je velmi potřebné ztotožnit ona čísla míněná Hegelem s takticko-tech-

nickými normami dnešní doby a představit si poznávání pravdy brýlemi těchto čísel — norem. Ten velitel, který bude své rozhodnutí opírat o pouhou vůli realizovat tato čísla — normy v praxi, upadne zcela jistě do osidel „profesionality“ na straně jedné a předem se tak zřekne nutnosti položit za základ veškeré své činnosti v poznávání reality filosofických principů na straně druhé. S uznáním nutnosti používat těchto principů zcela přirozeně souvisí i uznání a využití poznávacích schopností kolektivu při přípravě a tvorbě jakéhokoli rozhodnutí. Domyslíme-li dále, pak i volba velitele schopného a přesvědčeného toto uznat a přijmout, jakož i volba kolektivu, se kterým má tento velitel spolupracovat, jsou základními předpoklady stanovení co nejpravdivějších rozhodnutí.

Sociálně politické aspekty rozvoje vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA

Rozvoj vědy a vědeckovýzkumné činnosti spolu s praktickým využitím výsledků vědeckého poznání, v zájmu dynamického rozvoje socialistické společnosti, stály vždy v popředí pozornosti stranických a státních orgánů.

Neztrácí proto svůj smysl a má své oprávnění připomenout si při zamyšlení nad současnými úkoly rozvoje vědy v podmínkách naší armády základní a závazné požadavky strany a stranické linie ve vědeckovýzkumné práci.

Rezoluce XIV. sjezdu strany, která vychází z bezprostředního sepětí rozvoje socialistické společnosti s rozvojem vědy, z požadavku organického spojení vymožeností vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialismu, ze spoluúčasti vědy na realizaci politickostrategických cílů historického poslání dělnické třídy, z principu internacionálního charakteru vědy a s tím související prohlubující se integrace vědy v zemích světového socialistického společenství ukládá:

„Ve spojení s účinnými opatřeními v hospodářském životě je nutno uskutečnit racionální uspořádání a obsahové zaměření celé vědeckovýzkumné základny ČSSR. Zabezpečit jednotné a komplexní řízení vědy ve všech jejích složkách. Hledat cesty dalšího využití naší rozvinuté vědecké základny, rozhodně překonávat tendence k samoočelnosti ve výzkumu, koncentrovat síly na hlavní úkoly, přiblížit vědu výrobě a praxi a vytvářet takové

vé podmínky, aby tvořivá práce vědecké inteligence mnohem víc přispívala k dalšímu rozvoji socialismu, zesílit funkci státního plánu rozvoje vědy a techniky v jeho návaznosti na plány ekonomického a společenského rozvoje.

V třídně rozděleném světě vystupuje do popředí ideologická funkce vědy. Pro její plné uplatnění jako nástroje třídního boje je nutno překonat důsledky elitářského pojetí vědy a revizionistické destrukce minulého období“. (Sborník: XIV. sjezd KSČ, Praha 1971, str. 584).

Není žádným tajemstvím, že buržoazní ideologie zpochybňuje vedoucí úlohu dělnické třídy v rozvíjení vědeckotechnické revoluce. Nejsou zdaleka překonány ani revizionistické teorie, které se snaží pěstovat u technické, přírodovědecké a humanistické inteligence elitářské vědomí a postoje ve vztahu ke společenskému životu.

Organické spojení výsledků vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialistického společenského systému považuje strana za kategorický požadavek přítomnosti i budoucnosti, na němž závisí nejen rozvoj socialistické společnosti, ale i účinná a spolehlivá vojenská obrana výsledků revoluce v historické perspektivě i rozhodující vítězství socialistického společenského systému nad systémem kapitalistickým v celosvětovém měřítku.

Zaujímá-li věda, její rozvíjení a praktické užití jedno z významných míst v po-

litičtém, ekonomickém i kulturním životě naší společnosti, nemůže tomu být jinak ani v naší armádě.

Zamýšlíme-li se nad problematikou rozvoje vědy a vědeckovýzkumné činnosti, jejího smyslu a společenského poslání v naší společnosti včetně armády, nemůžeme zapomínat na skutečnost, že vědecká činnost není nějakou výlučnou sférou společenské praxe, která se vymyká sociálnímu ovlivňování, žije svým vlastním na společnosti nezávislým životem a nezajímá se o společenské osudy. Právý opak je pravdou.

Rezoluce XIV. sjezdu naší strany znovu zdůrazňuje, že: „Politika strany v oblasti vědy je... nedílnou součástí její celkové politické strategie při uskutečňování historické úlohy dělnické třídy.“ (Sborník: XIV. sjezd KSČ, Praha 1971, str. 583.)

Leninův požadavek „spojení vědeckého komunismu s dělnickým hnutím“, formulovaný v období konstituování strany nového typu jako jeden z vůdčích principů v činnosti komunistických stran, nabývá významu po dobytí politické moci dělnickou třídou, v období postupné realizace úkolů socialistické revoluce v národním měřítku, stejně tak jako v boji za kvalitativní změny v poměru sil mezi koexistujícími protikladnými společenskými systémy a tím i pro vytváření předpokladů pro další rozvoj světové proletářské revoluce. Jde o spojení moci dělnické třídy s mocí vědy vůbec, v němž spočívá nepřemostitelnost socialismu a komunismu v soudobých i budoucích sociálních zápasech se silami starého vykořisťovatelského světa.

Vědeckovýzkumná činnost není proto nějakou výlučnou sférou společenské praxe, která by se vyvíjela nezávisle na společenských vztazích, jak se snaží ukazovat různé nemarxistické názory a tendence, které tak vědu zbavují jejího vlastního smyslu a poslání a vedou k jejímu zneužívání v zájmu vládnoucí monopolní buržoazie. Za socialismu slouží věda výstavbě socialistické a komunistické společnosti a k zabezpečení její obrany proti imperialistické agresi. Proto politické vedení strany a uplatňování jejího vlivu v oblasti rozvoje vědy a techniky a výchovy vědeckých pracovníků je nedílnou součástí politické strategie strany při naplňování historického poslání dělnické třídy.

Strana musí svými politickými směrnici a pokyny řídit a ovlivňovat všechny třídní bitvy, které dnes s neobyčejnou urputností probíhají na všech základních frontách třídního boje, počínaje

politickou a ekonomickou frontou a konče kulturní a tedy i vědeckou frontou.

Věda je významným aktérem v třídních zápasech současnosti. Skončila éra indiferentní, neutrální, neangažované vědy. Vědeckovýzkumní pracovníci nemohou být lhostejnými diváky, povznesenými nad probíhající třídní zápasy, které se dotýkají dalších osudů lidstva. Podíl vědy na osvobozovacím hnutí proletariátu vzrůstá a je nezastupitelný.

Je nezvratnou skutečností, že všestranný rozvoj vědy a techniky se stal jedním z faktorů základního obrátu v poměru sil mezi oběma systémy.

Nejde však zdaleka jen o službu, kterou je věda povinna prokazovat sociálním silám, jejichž programem je osvobození lidí od nejružnějších forem a projevů ekonomického, politického, duchovního útisku. Dělnická třída bojuje svůj třídní zápas nejen za osvobození sama sebe a svých spojenců, ale i za osvobození vědy a vědeckovýzkumných pracovníků od zotročujícího, ponižujícího, komerčního kapitálu, podřízeného postavení vědy, jako jednoho z nejneproduktivnějších druhů zboží současnosti.

Ideologické plénum ÚV KSČ z října 1972, které konkretizovalo linii XIV. sjezdu strany v ideové oblasti, soustředilo pozornost společenských věd na tři základní skupiny problémů: rozpracování sociálních aspektů vědeckotechnické revoluce; teoretické objasňování problematiky formování všestranně rozvinuté, socialisticky hodnotově orientované, socialistickým životním stylem žijící, jedním slovem socialisticky myslící a socialisticky jednající osobnosti; konečně od společenskovědních pracovníků požaduje, aby včasným marxisticko-leninským řešením sociálních problémů kriticky překonávali nemarxistické, oportunistické, revizionistické a antikomunistické názory a teoretické koncepce a zabráňovali i vzniku jejich recidiv.

Bouřlivý vývoj přírodních a technických věd, jehož jsme dnes ve světě svědky, vyžaduje, abychom při náležitém pozitivním oceňování vědy a techniky, čelili jejich fetišizaci, projevům bezduchého, nad společenskou vztahy a potřeby povýšeného scientismu a technicismu, obvykle parazitujících na pozitivismu.

Při jakékoli úvaze o současných úkolech vědy a vědeckovýzkumné činnosti, její orientaci, plánování a řízení, jejich sociálních funkcích a smyslu vědecké činnosti, stejně jako při řešení otázek kádrového a materiálního zabezpečení vědecké práce musíme mít na zřeteli, že věda

představuje v soudobé civilizaci polydimenzionální sociální jev, s mnohostranným vlivem na všechny oblasti společenského života.

Dnes již zdaleka nevystačíme s vymezením vědy jen jako jedné z forem společenského vědomí, či formy duchovní reflexe objektivní reality ve vědomí člověka, dokonce ani ne s tezí, podle níž je věda souhrnem či systémem poznatků o světě, o přírodní a sociální realitě.

Nesporně věda je vším tím, co výše uvádím; je však něčím mnohem významnějším. Věda se dnes stává určující složkou společenských produktivních sil ať již ve formě kvalifikace a vzdělání lidí, nebo ve formě techniky jako objektivizovaného, zpředmětného, materializovaného poznání, nebo v podobě řídicích, metodologických a technologických postupů, uplatňovaných ve společenské řídicí a organizátorské činnosti. Tím vším se věda současně stává významným nástrojem společenského přetváření světa pokrokovými sociálními třídami a skupinami.

Posláním přírodních a společenských věd není dnes zdaleka jen přinášet nové a nové poznání, ale prvořadě stát se nástrojem člověka v úsilí za důstojnější, lidštější podmínky života lidí.

Není žádným tajemstvím, že rozvoj vědeckého poznání plní v současném třídně rozděleném světě rozpornou úlohu.

Výsledků vědeckovýzkumného úsilí mohou využít pokrokové třídy v zájmu a ku prospěchu lidstva, ale v míře o něco menší jich mohou i třídně egoisticky využít proti samotnému lidstvu reakční síly.

Z toho vycházejí optimisticky a pesimisticky laděná hodnocení úlohy vědy v současné epoše třídně rozděleného světa.

Lidé optimisticky orientovaní spatřují ve vědě činitele schopného vytvořit bezmála ráj na zemi, stejně tak jako lidé pesimističtí považují rozvoj vědy za úhlavního nepřítele člověka a dehumanizující faktor v soudobé civilizaci.

Nalezení skutečného místa a úlohy vědy v životě společnosti je v prvé řadě podmiňováno jejím spojením se subjekty politické moci, se společenskými třídami, které vytvářejí nejen prostor rozvoji vědeckovýzkumné činnosti, jejímu zaměření, ale i vtiskují smysl celému vědeckopoznávacímu snažení. Tuto skutečnost nám více než cokoli jiného v dostatečné míře demonstrují protikladné osudy vědy v dnešním třídně rozděleném světě, v jeho kvalitativně odlišných světových sociálně ekonomických soustavách.

Kapitalistický systém podrobil vědu své sociální kontrole, přeměnil ji v bezpro-

střední sílu ve službách kapitálu, vtiskl jí charakter cizí, nepřátelské síly vládnoucí nad pracujícími. Kapitalismus rozšířil okruh vykořisťovaných i o vědce. Zmonopolizoval vědu a její výsledky, podřídil ji buržoaznímu státu, politické, ekonomické a vojenské elitě moci. Vtiskl vědě sociální smysl rozhojňování kapitálu, upevňování a stabilizování kapitalistických poměrů doma i ve světě vůbec, zabráňování revolučních sociálních proměn světa a reakčnímu restaurování kapitalistických vztahů tam, kde byly socialistickou revolucí odstraněny.

V podmínkách socialistického společenského zřízení, v němž člověk přestává být prostředkem zhodnocení kapitálu a tím i prostředkem hromadění bohatství na jednom, při současné kumulaci bídy na druhém pólu sociálního antagonismu, kdy neodvratně končí epocha výroby pro výrobu kapitálu, kdy naopak do centra společenského zájmu se dostává jako účel všech prostředků univerzální rozvoj každé osobnosti, není prvořadým a výlučným úkolem vědy jen rozvoj předmětného světa věcí, předmětného bohatství, ale rozvoj produktivních sil společnosti a v jejich rámci především rozvoj bohatství každého člověka, bohatství představovaného jeho intelektem, duchovními, morálně politickými, světonázorovými a socialisticky orientovanými hodnotami, jimiž se člověk realizuje jako skutečný dějinný činitel, při přestavbě společenských poměrů na zásadách socialismu i při vojenské zástiže probíhajících a uskutečněných revolučních společenských proměn. To vše nemůžeme uskutečnit bez zvědečování společenské praxe, bez využívání výsledků vědy ve všech oblastech našeho společenského organismu.

XIV. sjezd strany stanovil základní rysy stranické politiky v oblasti vědeckotechnického rozvoje. Mezi nimi nacházíme: organickou jednotu vědeckotechnického rozvoje s řešením úkolů hospodářské výstavby, třídní pojetí vědeckotechnického rozvoje (věda a technika se stávají zbraní revolučního boje dělnické třídy), internacionální přístup k vědeckotechnickému rozvoji a uplatnění vedoucí úlohy strany při řízení, plánování, kádrovém a materiálním technickém zabezpečování vědecké tvorby a realizaci jejich výsledků do praxe. Tyto rysy platí i pro vědeckovýzkumnou základnu ČSLA. (Srovnej: Zpráva předsednictva ÚV KSČ k otázkám vědeckotechnického rozvoje československého národního hospodářství, Rudé právo 16. května 1974, str. 3.)

Strategický cíl, který sledují komunistické strany v socialistických zemích

ve vědeckovýzkumné oblasti — plně využít všech možností vědeckotechnického pokroku k soutěži se světovým kapitalistickým systémem a zajištění převahy světového socialistického systému nad kapitalistickým — nachází v armádě své vyjádření v požadavku trvalého zvyšování bojové síly armády prostřednictvím jejího vybavování nejmodernější vojenskou technikou, uplatňováním závěrů socialistické vojenské vědy v bojové a politické přípravě, zvyšováním vědeckotechnické úrovně kádru a mistrným ovládnutím soudobé vojenské techniky.

Není pochyb o tom, že vědeckovýzkumná pracoviště ČSLA jsou vázána stranickou i služební povinností nalézt své specifické místo při rozpracování výše uvedené problematiky, jmenovitě potom jejích vojenských a vojskopolitických stránek.

Poznávací činnost v naší armádě není zdaleka výlučnou záležitostí specializovaných vědeckovýzkumných pracovišť ČSLA a kateder vojenských akademii a vysokých škol. Subjektem poznání v ČSLA a tudíž i součástí společenskovědní základny jsou právě tak služební a stranickopolitické orgány různých stupňů, které bezprostředně řídí činnost vojsk a ostatních zařízení armády.

Jak před služebními a stranickopolitickými orgány, tak i před specializovanými vědeckovýzkumnými pracovišti armády a katedrami vysokých vojenských škol stojí v zásadě společný cíl i sociální funkce a smysl poznávací aktivity — dospět k objektivně pravdivému poznání ve vojenství a pozitivně tak ovlivňovat vojenskou mírovou i případnou válečnou praxi.

Jak zdůrazňují závěry celoarmádního aktivu k vědeckotechnickému rozvoji v ČSLA z června 1974, velení armády, ústředním orgánům MNO, Generálnímu štábu, Hlavní politické správě, velitelům a štábům různých stupňů, právě tak jako stranickopolitickým orgánům, připadá kromě vědeckoodborného řešení klíčových problémů vojenského umění, výstavby armády, velení, výcviku a výchovy vojsk, stranickopolitické práce, technického a materiálního zabezpečení činnosti vojsk, navíc určovat hlavní směry vědeckovýzkumné činnosti v armádě, integrovat vědeckovýzkumnou práci, pečovat o kádrové a materiálně technické zabezpečení vědecké práce a zajišťovat spolu s kompetentními orgány uplatnění výsledků vědeckovýzkumné činnosti v životě vojsk.

V tomto smyslu jsou specializovaná pracoviště vědeckovýzkumné základny ČSLA vázána služební a stranickou povinností řešit úkoly vzniklé na základě

„společenské objednávky“ příslušných služebních a stranickopolitických orgánů.

Vědeckovýzkumná základna ČSLA je povolána k tomu, aby rozvíjením teoretické činnosti v oborech vojenských, technických, společenských a z části i lékařských věd převzala svůj podíl na základních úkolech naší celospolečenské vědní základny.

Nezastupitelnost armádní vědeckovýzkumné základny se týká především analýzy vojenských aspektů přírodních a společenských věd, využívání výsledků vědeckého poznání k zabezpečení současných i perspektivních nároků, které přináší vědeckotechnická revoluce ve sféře vojenství, jmenovitě pokud jde o organizační výstavbu a všestrannou připravenost socialistické armády na soudobé nároky vedení ozbrojeného boje.

Veškerý vědeckotechnický rozvoj v armádě musí směřovat ke zvyšování bojových schopností a úderné síly vojsk. To však klade nové nároky na velitelský sbor, který musí zabezpečit, aby nová účinnější technika a získané vědecké poznatky byly nástrojem ke zkvalitnění přípravy vojáků pro vedení soudobého ozbrojeného zápasu. Tyto skutečnosti kladou řadu úkolů před vojenské školství jak ve výchovně vzdělávacím procesu důstojníků ČSLA, tak i v rozvoji vědeckovýzkumné činnosti.

Zvyšující se nároky na řízení a velení, výchovu a vzdělávání vojenských kádru, ovládnutí vojenského umění, nemůžeme dnes uspokojivě řešit bez vědy a využití výsledků vědeckého poznání.

V úvahách o úkolech a poslání armádních vědeckých pracovišť vycházíme ze skutečnosti, že ČSLA se svou vědeckovýzkumnou kapacitou je nejen nedílnou součástí vědeckého potenciálu, jímž disponuje celá naše společnost, ale je součástí vědecké základny států Varšavské smlouvy i RVHP.

Věda a vědeckovýzkumná činnost představují internacionální jev. Avšak v podmínkách soudobého třídně rozděleného světa, politického, ekonomického, vědeckotechnického a jiného zápasu a scutěžení, z důvodů hodných zvláštního zřetele však nemůžeme očekávat, že se všem výsledkům vědeckého a technického pokroku dostane všeobecné, celosvětové publicity.

To platí především pro ty vědní obory, které mají mimořádný význam pro obrannou schopnost země a koalice.

Obranný charakter socialistických států, která spočívá na koalici principu, vyžaduje překonávání rozvíjení vědeckovýzkumné činnosti v úzkých národních či státních hranicích.

Důsledně uplatnění proletářského internacionálního v politice, ekonomice, vědě a kultuře, stejně tak jako ve vojenské spolupráci s veškerou naléhavostí staví požadavek rozvíjet vědeckotechnickou spolupráci socialistických zemí na koaličních, mezinárodních socialistických zásadách.

Tento požadavek má obecnou, celospolečenskou platnost a vojenství nečiní v tomto směru žádnou výjimku.

Je všeobecně známou skutečností, že zabezpečení spolehlivé obrany naší země můžeme dosáhnout jen v rámci koordinovaného, integrovaného úsilí zemí Varšavské smlouvy, především pak všestrannou spoluprací s vedoucí silou tohoto spojeneckého svazku — Sovětským svazem.

V současné době jen nemnoho států si může dovolit z ekonomických, kádrových aj. důvodů komplexně rozvíjet vědeckovýzkumnou činnost ve všech dnes existujících vědních oborech. Sovětský svaz však mezi takové státy nesporně patří.

V našich poměrech si stěžujeme dovolit držet krok ve všech nově a nově vznikajících oblastech diferencujícího se a specializujícího se vědeckého poznání jak z příčin relativní omezenosti materiálních zdrojů, tak i z nedostatku kvalifikovaných vědeckovýzkumných kádrů pro všechny dnes existující a v budoucnu vzniklé vědní obory.

Avšak nejen z těchto, ale v určité míře z vojskopolitických důvodů, se ve svém nejvlastnějším zájmu musíme zapojovat do ekonomické, ale i vědeckovýzkumné integrace zemí socialistického společenství, zvláště pak integrovat ve vědecké činnosti s příslušnými vědeckovýzkumnými pracovišti Sovětského svazu a jeho armády.

Jsou to především vojskopolitické potřeby, které objektivně vyžadují, abychom v zájmu zabezpečení výstavby, připravenosti, vyzbrojenosti armády k vedení soudobého ozbrojeného zápasu systematicky studovali a v oblasti vlastního vědeckého poznání i praxe celého armádního organismu využívali nejnovějších poznatků sovětské vojenské vědy a výsledků vědeckotechnického pokroku.

Komplexní program dalšího prohlubování a zdokonalování spolupráce a rozvoje socialistické ekonomické integrace členských států RVHP zahrnuje ve vědě a technice celou řadu integračních opatření, počínaje dlouhodobým plánováním vědeckotechnického rozvoje, kooperací, koordinací při řešení vědeckotechnických výzkumů, výměnou vědeckých poznatků, informací a vynálezů, včetně spolupráce

při přípravě vědeckých kádrů. Není pochyb o tom, že i pro armádní vědeckovýzkumné instituce je jedinou cestou, jak se mohou armádní vědecké instituce socialistických zemí efektivně zhostit svých úkolů.

Tento požadavek integrace vědecké činnosti nikterak neznamena eliminaci podílu ostatních socialistických států na řešení vědeckovýzkumných úkolů jak koaličního, tak i státního charakteru.

Naše vlastní vědeckovýzkumná základna, armádní i civilní, stojí v tomto smyslu před úkolem řešit řadu vědeckovýzkumných vojenských problémů, které vyplývají z úlohy a místa našeho státu v obranném svazku Varšavské smlouvy i mezinárodní socialistické hospodářské integrace v rámci RVHP.

Jde vlastně o dvojediný úkol — spolu s řešením vědeckovýzkumných úkolů „národního“ charakteru spolupodílet se na zkoumání úkolů „internacionálního“, koaličního významu.

Přejímání a využívání výsledků vědeckotechnického pokroku sovětské vědy a výsledků vědeckého poznání ostatních socialistických zemí tak provází i přispívání vlastními výsledky vědeckého poznání do společné pokladnice armád Varšavské smlouvy.

Aby náš vlastní přínos byl co možná největší, nezbyvá, než řešit i v armádní vědeckovýzkumné činnosti některé úkoly spolurozhodující o efektivitě vědecké práce.

Služební i stranickopolitické orgány armády, ale v míře o nic menší i vědeckovýzkumná pracoviště ČSLA musí průběžně řešit koncepční otázky rozvoje vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA, stanovit dlouhodobější prognózy, formulovat a zadávat úkoly armádním i civilním vědeckým zařízením, koncentrací na vybrané stěžejní úkoly a potřeby praxe čelit extenzitě ve vědeckovýzkumné práci, prosazovat mezioborovost ve vědecké práci, materiálně a kádrově zabezpečovat výzkumnou činnost, odstraňovat duplicitu, zkvalitňovat práci informačního systému a co je zvláště důležité, operativně využívat výsledků vědeckotechnického pokroku ve vojenské praxi.

Nebývalý rozmach vědeckého poznání, stále se prohlubující diferenciace a specializace věd, která má za následek, že se v průběhu několika málo desetiletí zdvojnásobuje počet vědních oborů, nové a nové stále náročnější vědeckovýzkumné úkoly, které společenská praxe staví před vědeckovýzkumné pracovníky, stejně tak jako rychlý růst nákladů a prostředků, které musí společnost vynakládat na ma-

teriální zabezpečení vědeckovýzkumné práce, přesahuje možnosti mnoha zemí dostát těmto nárokům.

Vědeckotechnický pokrok dnes do značné míry stírá specifičnost a výlučnost diferenciace vědeckovýzkumných úkolů na úkoly čistě „civilní“ nebo „vojenské“ povahy.

Stěžl bychom našli ve vědecké činnosti oblast, která by se v různém stupni nedotýkala jak občanské, tak i vojenské sféry. Moderními soudobými technickými prostředky vybavená armáda, i při nepomíjitelné specifičnosti, až přesplní svým technickým vybavením a kvalifikací lidí připomíná vyspělá průmyslová odvětví výroby.

Spolupráce mezi armádními a civilními vědeckovými pracovišti má v našich podmínkách dlouhou tradici, z níž mají užitečný prospěch obě strany.

Zdůrazňujeme-li znovu požadavek kooperace a spolupráce vědeckých pracovišť armádních a civilních, činíme tak z celé řady důvodů. Mezi nimi je nutné uvést relativní omezenost vědeckovýzkumné základny naší společnosti a z ní vyplývající kategorický požadavek koncentrace úsilí na společné, základní výzkumné úkoly, požadavek zkrácení doby řešení a praktického využití vědeckých poznatků, efektivní hospodaření s finančními a materiálovými prostředky, které naše společnost uvolňuje na vědeckovýzkumnou činnost a v neposlední míře, což je zvláště závažné, dosáhnout takové vzájemné informovanosti, pokud tomu nejsou na zábranu zřetelné důvody vojenských tajemství, o řešeních a vyřešených úkolech, aby se některá vědeckovýzkumná pracoviště nedostala do situace, že „vynalézají a objevují již vynalezené a dávno předtím poznané“.

Přeměna vědy v jednoho z intenzifikujících činitelů celospolečenského rozvoje, včetně rozvoje soudobého vojenství, vyžaduje, aby bylo skoncováno s živelností ve vědeckovýzkumné činnosti, aby i tato významná oblast tvorby společenských hodnot byla, sice bez zbytečného a malicherného poručíkování, citlivě řízena a plánována.

Strana opětovně zdůraznila: „Budeme podporovat tvůrčí přístup při hledání cest řešení, ale současně posilovat plánovací kázeň a disciplínu. Energičtěji musíme překonávat subjektivní přístup a živelné požadavky, v nichž se projevují skupinové a individuální zájmy.“ (Zpráva předsednictva ÚV KSČ k otázkám vědeckotechnického rozvoje československého národního hospodářství, Rudé právo, 16. května 1974, str. 4.)

Věda ke svému rozvoji nezbytně vyžaduje řadu administrativních opatření, počínaje zákonodárnými akty, přes opatření v plánování, kádrovém, finančním, materiálně technickém zabezpečení vědeckovýzkumné činnosti. Potřebuje přijímání včasných administrativních opatření, nestírpí však administrativní.

V naší armádě byl v pokrizovém období vývoje naší společnosti znovu zaveden a obnoven princip dlouhodobého plánování rozvoje vědy a vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA, čímž byla do značné míry omezena pochybná praxe z dřívější doby, kdy vytváření a výběr vědeckovýzkumného úkolu byl v převážné míře dílem iniciativy, a neváháme říci, někdy i libovůle vědeckovýzkumného pracovníka či pracovního kolektivu, než výrazem zdůvodněné společenské objednávky řídících složek armádní instituce. Tomu také odpovídala povaha plánů vědeckovýzkumné práce, které neměly daleko k prosté sumarizaci iniciativních, ze zdola vzešlých vědeckovýzkumných problémů.

Slabým místem v plánování a ovlivňování vědeckovýzkumné práce v naší armádě jsou stále proporce mezi individuální a kolektivní týmovou vědeckovýzkumnou činností.

Výsledky vědeckopoznávací činnosti nejsou zdaleka produktem práce jednotlivce a každý nový objev je dílem spolutvůrců celé řady předcházejících i současných vědeckovýzkumných pracovníků, výsledkem tvořivé akumulace a kritického přehodnocování úhrnu předcházejícího i soudobého poznání. Z řady příčin, zdaleka ne pouze subjektivní povahy, je však vědecká práce stále ještě převážně individuální a méně kolektivní záležitostí.

Tato skutečnost má nejen negativní průvodní důsledek pro efektivitu vlastního poznání a tím i pro včasné využití výsledků vědeckovýzkumné činnosti v praxi. Nekolektivnost ve vědecké činnosti, kromě značného rozptylu pozornosti a vynakládané energie vědeckých pracovníků, kteří se často izolovaně zabývají týmtéž problémem, napomáhá bohužel posilování i některých, se socialistickou morálkou se nesnášejících tendencí a vlastností, jako je individualismus, monopolizace myšlenek, studijních pramenů, neochota přispět konsultací a radou druhému, úzkostlivé zakládání si na vlastní prestiži, sřezání vlastní autority atp.

Monopolizační tendence jedinců ve vědeckovýzkumné činnosti a s nimi spjaté nešvary se začaly nebezpečně rozrůstat a praktikovat i v armádě zejména v krizových letech 1968—1969, ale i v předcházejících letech.

Strana požaduje od vědeckovýzkumných pracovníků, aby při důsledném vycházení z ideových základů marxismu-leninismu vytvořili ovzduší, které podporuje vědecké hledání, výměnu názorů i přijímání rizik.

Věda ke svému optimálnímu rozvoji nezbytně vyžaduje rozvíjení vědeckých diskusí, komunikací vědeckých sdělení, formulování myšlenek a závěrů, jejich obhajobu v soutěži a konkurenci jiných stanovisek, vědecké experimentování atp.

Od vědeckých pracovníků požadujeme nejen smělé a tvůrčí hledání, ale v míře o nic menší i občanskou spoluodpovědnost za využití výsledků poznání ve prospěch sociálního pokroku a za zabránění zneužití vědy reakčními společenskými silami.

Rádit cílevědomě rozvoj vědeckovýzkumné práce vyžaduje systematickou péči o vyhledávání talentovaných jedinců, jejich politické a odborné vzdělání a postupné prověřování řešením vědeckovýzkumných úkolů.

Obdobně jako na civilních vědeckovýzkumných pracovištích a institucích i v armádě jistá část vědeckovýzkumných pracovníků, jak z oblasti společenských tak i přírodních věd, v krizovém období politicky i odborně zklamala a byli jsme nuceni se s nimi pracovně rozejít.

Nacházíme se v období konstituování a kadrového doplňování vědeckovýzkumných a vědeckopedagogických pracovišť. Před každým, kdo má předpoklady k tvůrčí práci, se otevřely nebyvalé možnosti.

Desítky důstojníků a občanských pracovníků vstoupily nebo vstupují do různých forem vědecké přípravy.

Ukazuje se potřeba zkvalitnit výběr budoucích vědeckých pracovníků, optimalizovat a zkvalitňovat věkovou strukturu vědeckovýzkumných kolektivů, vytvářet příznivější pracovní podmínky pro vědeckoodborný růst, přitom však nepomínat ani na využívání vlastních osobních rezerv vědeckých aspirantů.

Není žádným tajemstvím, že kvalita a efektivnost vědeckovýzkumné činnosti v rozhodující míře závisí na připravenosti a erudovanosti vědeckých pracovníků i na podmínkách, které jim budou pro práci vytvořeny.

Vlastní příprava vědeckovýzkumného pracovníka, započteme-li jako součást jeho přípravy i vysokoškolské studium, představuje ve svém průměru 10–15 let náročného studia. Jde o významnou část produktivního života člověka, čemuž odpovídají i „investice“, které společnost vynakládá na jeho přípravu.

Návratnost těchto investic je však značná. Jak ukazují světové výzkumy, vy-

soce kvalifikovaný pracovník je s to vrátit společnosti za několik málo let ve výsledcích své vědecké práce a po další desítky let je dále vysoce zhodnotit.

To ovšem platí jen za určitých podmínek: není-li kvalifikovaný pracovník využíván na nekvalifikovanou práci, není-li mrháno investicemi, vloženými do jeho vzdělání.

Aby k takovým ztrátám nedocházelo, k tomu je nezbytné přijímat nutná opatření v oblasti řízení vědecké práce, počínaje tvorbou reálné společenské – armádní – objednávky, která by byla syntézou pracovních kontaktů mezi praxí a vědou, vytvářením optimálních podmínek přípravy nových vědeckých pracovníků, péči o konstituování a fungování systému vědeckých informací, vybavením vědeckých pracovišť potřebnými pomocnými vědeckými silami, včasným uváděním výsledků vědecké práce do praxe atp.

Aniž sdílíme stanoviska a názory scientističtího elitismu, považujícího vědu za určujícího dějinytvorného činitele, disponující všemocnou, démonickou silou, schopnou vyřešit jakýkoli soudobý společenský problém, přece jenom nemůžeme popřít, že věda a vědeckovýzkumná činnost představuje v dnešních vyspělých civilizacích významný sociální jev, který zasahuje a ovlivňuje celý společenský život.

Věda a její produkty jsou lidským dílem. Aby však vědeckého poznání nebylo zneužito proti lidstvu, proti jeho úsilí o dosahování vyššího stupně ovládnutí přírodních a společenských sil, aby se věda nezpronevěřila svému socialistickému humanizačnímu poslání, je dnes velmi naléhavé, dát tak, jak je tomu v naší socialistické společnosti a její armádě, vědecké poznání do rukou progresivních společenských sil, které jediné skýtají záruku vytváření příznivých podmínek pro rozvoj vědeckého poznání, jako kadrového a materiálního zabezpečení, jeho využití ke kultivaci společenskopraktické činnosti a revolučním přeměnám světa.

I v armádě plní vědeckovýzkumní pracovníci nezastupitelnou úlohu při rozvíjení vědeckotechnické revoluce pod vedením dělnické třídy jako její spojenec. Čím více chápe socialistická inteligence toto své poslání a přispívá svými schopnostmi ve prospěch socialismu, tím významnější místo zaujímá ve společnosti, nabývá větší jistoty a dostává širší prostor pro svou tvůrčí práci a rozvoj.

V žádné oblasti společenského života dnes zdaleka nevystačíme pouze s empirickými zkušenostmi a rutinou při řešení a ovlivňování složitých společenských procesů.

Diferenciace výchovy vojáků k obraně socialistické vlasti

Názory a postoje širokých vrstev obyvatelstva k závažným společenským a politickým otázkám jsou zvláště v současné době velmi významným faktorem. Ve svém celku a ve svých konkrétních projevech mají značný význam nejen pro uskutečňování zájmů, požadavků a potřeb jednotlivých společenských skupin i celé společnosti, ale také pro uskutečňování státních zájmů a realizaci státní politiky. Proto v dnešním třídně rozděleném světě žádný vládní systém neponechává jejich utváření čistě náhodnému a živelnému průběhu, ale systematicky se snaží ovlivňovat jejich formování z hlediska třídních zájmů dané společnosti. Proto také již od samého vzniku komunistických stran a socialistických zemí trvá nutný požadavek, aby každá nová generace dospěla k vědeckému světovému názoru a řídila se jím nejen ve své teoretické, ale i praktické činnosti. Nejde ovšem o jakýkoli světový názor, ale o světový názor v jeho marxistické podobě a jemu odpovídající světónázorové přesvědčení a postoje.

Rezoluce XIV. sjezdu KSČ formuluje tento požadavek takto: „Řešení problémů dalšího rozvoje společnosti naléhavě vyžaduje podstatně zesílit vliv socialistické ideologie. Tomu musí přispět všechny články socialistické výchovy a ideologické práce. Jejím základním smyslem je utvářet socialistické vědomí lidu na principech vědeckého světového názoru, vychovávat v duchu socialistického vlastenectví

a proletářského internacionalismu a solidarity s bojem revolučních sil proti imperialismu ve světě.“

XIV. sjezd KSČ vytyčil a pléna ÚV KSČ, zejména z října 1973 a července 1974, rozpracovala výchovné cíle a úkoly, které jsou velmi náročné. KSČ vychází z předpokladu, že výchova aktivního budovatele a obránce socialismu je možná jen cílevědomým a účinným formováním světového názoru a socialistického uvědomění. Ke splnění tohoto úkolu aktivizuje strana celou pedagogickou frontu v civilu i v armádě.

Cíl a úkoly ideově politické výchovy v armádě vyplývají z dialektiky zájmů společnosti i armády i zájmů osobnosti vojáka. Jde přitom nejen o dotváření vědeckého světového názoru mladých lidí, kteří vykonávají dvouletou základní službu. Mimoto vstupuje do popředí výrazně i vojenský aspekt výchovy, který vyžaduje vychovávat v mladém občanu trvale kladný vztah k obraně socialistické vlasti a socialismu. Vychovávat jej tak, aby byl aktivním a z hlediska soudobých podmínek možné přísti války odpovídajícím obráncem socialistické vlasti.

Přítom velitel není pouze jediným činitelem, který působí v armádě na formování osobnosti vojáka. V průběhu života vojáka jsou to hlavně ještě rodiče, učitelé, mistři, politické organizace apod. V době vojenské služby jsou to mimo velitelů i stranickopolitické orgány, političtí pracovníci, stranické a svazácké organizace

a vojenské kolektivy. Výchovným činitelem je však i sám voják, a to ve smyslu sebevýchovného úsilí. Výchovně působí i takové prostředky, jako je vojenský tisk, rozhlas, televize, atd. Pod vlivem těchto

činitelů, pod vlivem jejich působení před nástupem vojenské služby i během ní, vyvíjí se a svoje myšlení formuje veškerá mužská část mládeže, která nastupuje a vykonává vojenskou základní službu.

Pro informaci velitelů i ostatních výchovných činitelů v armádě o specifikaci ideově politických postojů vojenské mládeže můžeme využít zejména výsledků výzkumu názorů vojáků v základní službě k obraně socialistické vlasti a socialismu, který uskutečnili pracovníci Vojenského historického ústavu. (Vztah vojáků k obraně socialismu a socialistické vlasti a jeho vývoj v průběhu vojenské základní služby, Vojenský historický ústav, Praha, červenec 1973.)

Empirickým výzkumem bylo např. zjištěno, že v průběhu vojenské služby nabývají na intenzitě negativní postoje vojáků ke kapitalismu jako společenskému systému a že naprostá převážná část vojáků (91,3 %) přisuzuje odpovědnost za vznik všech ozbrojených konfliktů po 2. světové válce kapitalistickým státům a jejich imperialistickému charakteru.

Jedním ze stěžejních úkolů výchovy vojáků v armádě je jejich výchova k proletářskému internacionalismu a socialistickému vlastenectví. Internacionalní a vlastenecké postoje jsou vlastní velké skupině dotázaných, která naprosto správně chápe dialektickou jednotu obou těchto pojmů. Ztotožňuje se s položenou projektní a diskusní otázkou (76,7 %), která v protikladu k úzkému nacionalistickému a kosmopolitickému zkruslení podstaty problému zní takto: „Já s tebou tak docela nesouhlasím. Já jsem ovšem také hrdý na náš národ. Jsem ochoten také pro něj pracovat a přinášet oběti, ale myslím si, že blaho jen vlastního národa není vždycky ten nejvyšší cíl. Jsou přece i závažnější věci, které přesahují zájmy jednoho národa — např. pomoc rozvojem zemím, závazky vůči spojencům, nastolení socialismu v celém světě a tak podobně. Jedině ve spojení s ostatními socialistickými státy se může správně uplatnit vlastní zájem našeho národa. Náš národ jako socialistický stát může obstát a bránit se jen ve svazku států Varšavské smlouvy.“

Kladný vztah k Sovětskému svazu považuje většina vojáků (75,6 %) za základní kritérium internacionalního postoje. Naprostá většina (93,5 %) přitom přisuzuje Sovětskému svazu a socialistickým zemím rozhodující úlohu v zachování mí-

ru v Evropě a při obraně socialismu ve světě.

Těchto několik příkladů ukazuje především intenzitu a dobré výsledky v ideově politickém působení na myšlení vojáků v posledních letech po roce 1968, především po dubnovém plénu ÚV KSČ r. 1969.

Všechny dobré výsledky a skutečnosti nemožou nás však vést k jakékoli formě sebeuspokojení. Analýza výsledků, jejich vzájemné porovnávání podle příslušnosti vojáků k jednotlivým sociálním skupinám v občanském životě i v době výkonu vojenské základní služby, vedou právě ve zjištěných specifických rozdílech k nutnosti cílevědomé diferenciace výchovné práce. Přicházíme k nutnosti diferenciace výchovných prostředků i podle specifických možností chápání a myšlení jednotlivých skupin vojáků.

Pro účinné formování ideově politických postojů je bezpodmínečně nutná dobrá znalost sociálního složení jednotky, kterou, jak výzkum ukazuje, rozhodně nemůžeme chápat jako formální pořizování přehledů a statistik. Výzkum konkrétně prokázal, jak právě názory a postoje vojáků jsou závislé na místě vojáka ve společenské struktuře v širším slova smyslu.

Jako ukazatelé s velmi významným vlivem projevují se zejména:

- politická příslušnost a angažovanost rodičů vojáka,
- vlastní členství a angažovanost vojáka v KSČ a v SSM,
- občanské povolání a vzdělání vojáka,
- vojenská hodnost a získaný odznak Vozový voják,
- druh zbraně, u které voják slouží.

a) Politická příslušnost a angažovanost rodičů vojáka

Tato skupina vojáků v základní službě tvoří 36,4 % respondentů. Více než polovina těchto vojáků z rodin komunistů vyjádřila rozhodný souhlas s tím, že mír v Evropě je výsledkem mírové politiky socialistických zemí, hlavně SSSR. Obdobný trend je pro ně typický i v ostatních ideově politických názorech. Výrazněji než ostatní zastávají názor, že socialistická společnost může lépe řešit problémy

mladých lidí než kapitalistická. Ve svých odpovědích vyjadřují spokojenost s politickými názory ostatní mládeže a naznačují, že mladí lidé u nás si přeji, aby se svět vyvíjel k socialismu.

Vojáci z komunistických rodin hodnotí také pozitivněji význam znalostí politických problémů pro pochopení smyslu vojenské základní služby. V jejich hodnotové orientaci je významně zastoupena obrana socialistické vlasti i věrnost vojenské přísaze. Uvědomělejší názory a postoje vojáků z rodin komunistů svědčí o významně silném vlivu rodinného prostředí i v době, kdy chybí bezprostřední kontakt vojáka s rodiči.

Obdobně je tomu u otázky, zda socialismus může lépe řešit problémy mladých lidí než kapitalismus.

V tomto případě rozdíl tvoří jen 4 %. V obou uvedených případech je frekvence pozitivních, negativních i vyhybavých odpovědí téměř stejná. Protože rozhodující většina vojáků zaujímá správný názor (90 %), nemůžeme v takových případech očekávat výrazné rozdíly.

b) Vlastní členství a angažovanost vojáků v KSČ a SSM

Tyto skupiny se značně prolínají. Proto je možné i nutné, charakterizovat ideově politické názory a postoje členů SSM, a přitom poukazovat na rozdíly, které vykazují členové KSČ a funkcionáři SSM.

Zájem členů SSM o politické problémy je podobný jako u ostatních vojáků. Členové strany projevují však větší soustavnější a pravidelnější zájem než ostatní vojáci.

Výrazně kladné a intenzivní názory a postoje nejsou však charakteristické pro všechny svazáky. V četnostech pozitivních odpovědí se poněkud více vydělují členové strany. Je tomu např. u otázky, která obsahuje tvrzení, že hlavním projevem internacionalismu je kladný vztah k SSSR.

Na tuto klíčovou otázku internacionálního postoje odpovídá statisticky významné procento svazáků pozitivně (více než 80 %). Členů strany je ještě o 10 % více. Nemůžeme však pokládat za zcela uspokojivé, že téměř 10 % komunistů a téměř pětina svazáků není o hlavním kritériu internacionalismu dosud přesvědčena, i když statisticky významná většina zastává správný názor.

Postoj členů SSM ke kapitalismu a bundeswehru je významně zápornější, než je tomu u ostatních vojáků. K naší socialistické armádě zaujímají svazáci pozitivnější postoj ve srovnání s nesvazáky.

Souhrnně můžeme konstatovat, že ideově politická i vojenskopolitická orientace vojáků-komunistů i svazáků je ve srovnání s ostatními výrazně pozitivnější. Skupinový vliv ideově stmelených stranických a svazáckých kolektivů na ostatní vojáky je zřejmě jednou z důležitých rezerv účinnosti ideově výchovné práce.

c) Občanské povolání a vzdělání vojáků

Dělníci a zemědělci bez kvalifikace se zajímají o politické dění převážně jen v případě vzniku nějaké významné události. Kvalifikovaní dělníci se v tomto směru nijak zvlášť nevymykají z průměru, avšak ve svých postojích a hodnotových orientacích prokazují pozitivnější tendence. Častěji zastávají např. názor, že v odstraňování sociální nerovnosti má větší možnosti socialistický systém, že odpovědnost za ozbrojené konflikty mají kapitalistické státy, že nepřátelské politické síly v NSR jsou nebezpečné. Dávají také větší přednost hodnotě obraně socialistické vlasti a socialismu, což zřejmě souvisí s jejich názorem, že socialistická společnost může lépe řešit problémy mladých lidí než společnost kapitalistická.

Nekvalifikovaní dělníci a zemědělci dávají spíše přednost takovým hodnotám jako: „být populární“ a „dosahovat uznání“. Dá se předpokládat, že jim zřejmě chybí náležitě pochopení socialistických společenských významných kritérií popularity a uznání.

Vzájemné porovnání frekvencí odpovědí na otázky, které se bezprostředně dotýkají postojů socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu, ukázalo, že ve vztahu k SSSR jako základnímu kritériu proletářského internacionalismu není mezi oběma skupinami rozdíl. Avšak v odpovědi na otázku, která testovala postoj socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu jako jednotného činnorodého vztahu, se projevily podstatné rozdíly mezi kvalifikovanými a nekvalifikovanými dělníky a zemědělci. Nesprávný postoj vyjádřilo 20 % dělníků a 40 % zemědělců bez kvalifikace.

Podle kritéria dosaženého občanského vzdělání byla porovnávána skupina vojáků s vyšším vzděláním (od ukončeného středního až po ukončené vysoké vzdělání) se skupinou s nižším vzděláním (od neukončeného ZŠ po neukončenou střední školu).

Průměry skupiny s vyšším vzděláním ukazují, že tito vojáci častěji hovoří se svými známými o politických otázkách a

znalosti politických problémů pokládají za velmi důležité pro pochopení smyslu vojenské základní služby. Z této skupiny se výrazně vydělují středoškolaři s maturitou, kteří mají pozitivnější vztah k politickému dění, hlouběji chápou význam a úlohu Varšavské smlouvy a mají vyhraněnější internacionální stanoviska. Tato skupina tvoří téměř 20 % zkoumaného vzorku.

Vysokoškolaři sice projevují určitý zájem o politické problémy, ale často v dotazníku odpovídají na zadané otázky „nevím“, „nemohu posoudit“. Např. na otázku — který společenský řád má zájem na míru a mírovém soužití — odpovědělo 19 % vysokoškoláků „nevím“. Nemůžeme opomenout také skutečnost, že 15 % vysokoškoláků nesouhlasí s názorem, že hlavním kritériem internacionálního postoje je kladný vztah k SSSR. Je však nutno brát v úvahu, že vysokoškolaři — absolventi VKVŠ — nebyli zahrnuti do výzkumu a že tedy určitá tendence k vyhýbavým odpovědím a nevyhraněným názorům se projevila u velmi malého počtu vysokoškoláků — jejich zastoupení ve zkoumaném vzorku je (včetně těch, kteří neukončili vysokou školu) jen 3,5 %.

Velmi nízké politické znalosti i nesprávné názory a postoje vykazuje skupina vojáků s neukončenou ZDŠ. Tito vojáci tvoří 11 % zkoumaného vzorku.

Vojáci s ukončenou ZDŠ představují rozhodující část vojáků, kteří byli objektem výzkumu, avšak svými postoji se z celé masy nijak zvlášť nevydělují. Na tomto základním stupni naší vzdělávací soustavy je utváření politických názorů a postojů i výchova k občanské zralosti mládeže zřejmě závažným problémem.

d) Vojenská hodnota a získaný odznak Vzorný voják

Dosahované průměry intenzity postojů i četnosti odpovědí svědčí o tom, že rozhodující vývoj ideově politických názorů a postojů probíhá v procesu vojenské základní služby v dimenzi, která je málo postižitelná srovnáním těchto skupin bez ohledu na jejich stranickou a svazáckou příslušnost.

Zjištěné statisticky významné rozdíly v oblasti ideově politického vědomí je možné těžko seskupit, a proto uvádím jen jejich celkový přehled.

Poddůstojníci 1. ročníku zastávají oproti vojnům 1. ročníku pozitivnější názory v těchto otázkách: Vykazují tendenci k častějším osobním rozhovorům o politických otázkách. Socialistické vlasteneč-

tví a proletářský internacionalismus více chápou v jejich těsné jednotě. Preferují více než vojní hodnoty jako je obrana socialismu ve světě a mír.

Vojáci 1. ročníku oproti poddůstojníkům dávají větší přednost hodnotám jako „ukončit vojenskou službu bez komplikací“ a „spravedlivé ocenění práce“.

Poddůstojníci 2. ročníku oproti vojákům téhož ročníku více tendují k názoru, že znalost politických problémů pomáhá vojákům pochopit význam vojenské základní služby a PŠM jim osobně více pomáhá rozšiřovat politické znalosti.

Vzorní vojáci projevují poněkud soustavnější osobní zájem o politické problémy, vedou více osobních, neformálních rozhovorů o politických otázkách se svými přáteli. Zastávají více než ostatní názor, že znalost politických problémů dobře pomáhá překonat těžkosti vojenské základní služby.

e) Druh zbraně, u které voják slouží

Rozdělením celého výzkumného vzorku na vojáky sloužící u různých druhů zbraní byla získána doplňující informace o politických znalostech, názorech a postojích vojáků v základní službě.

Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek je reprezentativní jen v celonárodním měřítku, nevystihuje se tímto rozdělením stav u jednotlivých druhů zbraní, ale jen přibližná charakteristika útvarů, u nichž probíhal výzkum.

Určité rozdíly se projevily v úrovni prokázaných politických vědomostí a znalostí. Vyšší politické znalosti prokázala skupina vojáků u spojovacích a výsadkových jednotek. Tato skupina se lépe orientuje především v otázkách vnitropolitických. Nejméně znalostí prokázala skupina vojáků u jednotek dělostřeleckých a tankových. Zájem o politické dění projevuje nejvíce skupina vojáků u spojovacích jednotek. Nejménší zájem je u dělostřeleckých jednotek.

Zjištěné rozdíly vyplývají ve větší míře z charakteru útvarového prostředí a z výběru branců pro jednotlivé druhy zbraní a v jisté míře z nesterilních výsledků politickovychovného vlivu v jednotlivých útvarcích. Statisticky velmi významné a výrazné rozdíly mezi útvary v úrovni politické uvědomělosti vojáků svědčí o tom, že v rámci poměrně příznivého celkového stavu politického uvědomění vojáků existují jednotky, které se podstatně liší od celého průměru zápornějšími ukazateli politických postojů, názorů a hodnotových orientací.

Shrňeme-li hlavní zjištěné skutečnosti, potom můžeme konstatovat, že základní trend ideově politických postojů a názorů vojáků v základní službě je pozitivní a vyvíjí se v souladu s marxisticko-leninským obsahem ideově výchovné práce strany v armádě. Ideově politické postoje a názory rozhodující většiny vojáků jsou charakterizovány identifikací se základními hodnotami socialismu a s pochopením skutečnosti, že v dnešním třídně rozděleném světě trvá i nadále reálná možnost ohrožení těchto hodnot imperialismem a že pevné spojení se Sovětským svazem a s ostatními zeměmi socialistického tábora je hlavní podmínkou i obrany naší socialistické vlasti.

Rozbor ideově politických názorů a postojů vojáků v základní službě podle jejich příslušnosti ke skupinám ukázal, že nejvíce rozdílu se projevuje u vojáků z rodin komunistů, u členů strany a u svazků oproti ostatním vojákům.

Ideově politická a vojenskopolitická orientace vojáků, kteří jsou svým vlastním prostředím nebo vlastním členstvím spojeni se stranou a SSM, je výrazně pozitivní a svědčí o značných potenciálních možnostech těchto skupin pozitivněji než dosud ovlivňovat proces výchovy a výcviku. To ovšem předpokládá další systematické a neustálé ideové stmelování těchto kolektivů. Výzkum ukázal, že vyšší pozitivnější intenzita socialistického ideově politického vědomí této uvědomělejší části vojáků může zřejmě působit i na ostatní. Pokud tomu tak není, je pravděpodobné, že jejich kladnější postoje nemají dostatečnou hloubku a diferencovanější ideově politickou poznávací základnu. Analýza rovněž ukázala, že dělnická i zemědělská mládež ve vojenské základní službě, zejména ta její část, která je bez kvalifikace, vyžaduje zvýšenou péči o její ideově vzdělávací růst.

Pokusil jsem se prokázat diferenciaci v ideově politických názorech a postojích podle jednotlivých skupin vojáků. Mohl bych si obdobně takto povšimnout i dalších rozdílů v postojích vojáků podle ostatních identifikačních znaků, jako jsou např. nástupní termíny, národnost, místo bydliště atd. Výše uvedené znaky však považuji pro tuto stať za nejdůležitější. Z hlediska zjištěných skutečností by jistě prospělo pedagogické praxi respektování těchto rozdílů při dalším formování ideově politických názorů a postojů vojáků.

V tomto smyslu můžeme vyslovit i některé dílčí, konkrétnější doporučení pro

pedagogickou praxi v naší armádě, samozřejmě s upozorněním na možné riziko určitého zjednodušeného a formálního výkladu a přístupu u některých nižších stupňů velení.

Z uvedených údajů je např. zřejmé, že zejména u vojáků v základní službě, kteří vojenskou službu nastoupili z občanských méně kvalifikovaných či nekvalifikovaných povolání, je nutné volit a zvýšit individuální přístupy a individuální prostředky i formy výchovy. V tomto směru je nutné tyto skupiny vojáků postupně přivádět k chápání vyšších, nadosobních zájmů a hodnot života v socialistické společnosti. Zvýšit stupeň jejich zájmu o denní problémy společensko-veřejného i vojenského a vojenskopolitického života. Jeden z dalších úkolů je vysvětlovat současnou roli bundeswehru jako možného potenciálního nepřítele a jeho vliv v současných imperialistických komplotech s co nejmožnější konkrétní argumentací.

Tyto a další náročné výchovné úkoly jsou možné pouze individuálními, neformálními kontakty v rámci základních vojenských kolektivů. Pomocí získání a využití neformálních agitátorů v těchto základních kolektivech a v rámci jejich formálního a hlavně i neformálního styku s ostatními vojáky, můžeme jedině účinně zvyšovat vzdělanost i politickomorální hodnotový profil všech skupin vojáků v základní službě.

Poznatky z výzkumu poukazují výrazně rovněž i na možnost výběru určitého typu osobnosti k této agitátorské a agitační činnosti. Jsou to především vojáci — členové strany, funkcionáři a členové SSM. Velkou rezervu jsme z hlediska úrovně ideově politických postojů v tomto směru zaregistrovali i u vojáků z komunistických rodin. Dále, především ve vztahu formování ideových postojů k vojenské základní službě, měli bychom více využívat příkladu a vlivu nositelů odznaku Vzorný voják a poddůstojníků 2. ročníku.

Bude nutné, aby i sami pedagogičtí pracovníci a výchovní činitelé v armádě nadále a více rozpracovávali stále efektivnější pedagogické prostředky a metody výchovy vojáků, zaměřené především na diferencovaný pedagogický přístup k základním jednotlivým sociálním skupinám. To proto, že jde o jednotlivý úkol výchovné teorie a praxe. V této rovině a v tomto smyslu je jedině nutné a možné dosáhnout dalšího zkvalitnění ideově politických postojů vojáků v základní službě, přispět tak konkrétně k rozvíjení pozitivních tendencí socialistické výchovy.

K DALEKÝM PŘESUNŮM VOJSK

Pod pojmem „daleký“ přesun chápeme přesuny, které vyžadují několika-
denní pochodové výkony k splnění cíle přesunu.

Hloubka přesunu vojsk armády, která byla v záloze hlavního velení, k fron-
tě a její zasazení do bojové činnosti bude zpravidla 1000 i více kilometrů.

Poznatky z řady cvičení ukazují, že protivník může na přesunující se vojska
armády použít 25—40 jaderných úderů a pásma radioaktivního zamoření bu-
dou zasahovat až 75 % prostorů přesunů a soustředění. Vojska jsou tak vysta-
vena nebezpečí úderů jaderných a chemických zbraní a budou překonávat
zničená a široce zamořená pásma terénu.

Daleké přesuny mohou probíhat různými způsoby

- a) pochodem na organických nebo přidělených prostředcích — podvalnicích
- b) přepravou po železnici, vzduchem a po vodě
- c) kombinovaným způsobem.

Volba způsobu přesunu vojsk závisí na cílech a hloubce přesunu, charak-
teru možné činnosti nepřítele, množství a možnostech přepravních prostředků.

K přesunům vojsk pochodem

Zde jsou platná všechna ustanovení Vševojsk-1-1, hl. 7. Já se zaměřím v člán-
ku na některé otázky zabezpečení dalekých přesunů.

Slabým místem při dalekých přesunech pásové techniky je životnost pásů,
která je např. u OT a tanků T-55 do 3000 km. Proto je vhodné k přepravě pá-
sové techniky využívat přepravníky a nebo vytvářet na osách přesunu odpoví-
dající zásoby pásů a plánovat s obměnou během pochodu.

Při využití podvalníků uvedu možnosti podle cvičné organizace ČSLA. Pod-
valníkový prapor má tři roty po třech četách a v četě 12 těžkých podvalníků

s 23 těžkými tahači. Rota tak zabezpečuje přepravu tankového praporu a přepravníkový prapor přesun tanků tankového pluku při ponechání zálohy pro případ poškození podvalníků nebo tahačů.

Pochodová rychlost proudů podvalníků s naloženou bojovou technikou závisí na konfiguraci terénu. Při použití moderní přepravní techniky neměla by se pochodová rychlost značně lišit od normálního pochodu. Proud je schopen dosáhnout průměrné pochodové rychlosti 25 km/h.

Podvalníky zpravidla využijeme pro přepravu speciální pásové techniky vojska PVO, ženijní apod. Proto vojskům armády mohou být přiděleny 2—3 samostatné podvalníkové prapory.

Průměrná rychlost přesunu vojsk armády a délky celodenních pochodových výkonů — viz tabulku 1.

Uvedené denní pochodové výkony jsou zdůvodněny technickými parametry a jízdními vlastnostmi soudobé techniky, možnostmi a počtem řidičů, jejich připraveností, možnou průměrnou pochodovou rychlostí, dobou pochodu a objemem nádrží vozidel na PHM.

U tanků T-55 obsah palivových nádrží (960 litrů) odpovídá dennímu pochodovému výkonu do 300 km. Z hlediska zabezpečení bojeschopnosti vojsk po splnění denního pochodového výkonu a dosažení prostoru denního odpočinku nebo prostoru soustředění je nutné, aby v palivových nádržích zůstalo minimálně 0,15 náplně = 140 litrů. Proto při 10hodinovém pochodu u tankových proudů můžeme dosáhnout průměrného denního výkonu od 250 do 300 km, neboť spotřeba na 100 km jízdy na silnicích a i udržovaných polních cestách bude 270 l.

Jiná situace může být, vezou-li si tanky přídavné sudy. O této variantě však neuvažují.

Průměrnou pochodovou rychlost stanovíme diferencovaně i pro jednotlivé úseky silnic podle jejich stavu na základě průzkumu a charakteristiky komunikace.

Za důležité považují zmínit se o **využití času** v prostorech denních odpočinků. Vezmeme-li průměrný denní čas pochodu 10—12 h, zbývá pro činnost v prostoru odpočinku 12—14 h. Je důležité tento čas správně rozdělit a využít pro nutné činnosti:

— na každodenní ošetření techniky	3—4 h
— na dvojí výdej teplé stravy	1—1,5 h
— k zaujetí prostoru denního odpočinku a vyvedení techniky do výchozího místa	2—2,5 h
— na odpočinek osob — osádek, zvláště řidičů (spánek) minimálně	6 h
Celkem	12—14 h

K přepravě vojsk po železnici

Výhody a nevýhody

- vševojskové svazky se mohou přepravovat v úplné sestavě nebo jen část, zpravidla pásová technika,
- šetří motohodiny a technický stav bojové techniky a fyzické síly osádek, zvláště řidičů,
- větší možnost napadení vojsk jadernými údery nepřítele.

Tabulka 1

Charakter komunikace	Střední pochodová rychlost v km/h		Hodnota (délka) celodenního pochodu			
			Při jednom řidiči		Při dvou řidičích	
	den	noc	h pochodu	km	h pochodu	km
Při přesunu automobilních proudů						
Po silnici	30—40	25—30	8—10	200—250	14—16	350—400
Po udržovaných cestách	20—25	18—20	10—12	170—200	12—14	200—300
V těžko sjízdném terénu a horském terénu	10—15	8—10	10—12	80—180	12—14	120—200
Při přesunu tankových a smíšených proudů						
Po silnici	20—30	15—20	8—10	200—250	14—16	250—350
Po udržovaných cestách	15—20	12—15	10—12	150—170	12—14	180—280
V těžko sjízdném a horském terénu	10—12	8—10	10—12	80—120	12—14	120—150

V pásmu přesunu armády mohou být 1—2 železniční směry s propustností 50—60 vlaků za 24 h. Pro přepravu vojsk msd potřebujeme 50 vlaků a armády 350—500 vlaků při středním výkonu přepravy 500 km.

Zkušenosti ukazují, že přeprava vojsk v plné sestavě po železnici je výhodná na vzdálenost větší jak 700+900 km, vzhledem k době pro nakládání a vykládání techniky.

Proto nejvýhodnější bude **kombinovaný** způsob přepravy vojsk armády na velkou vzdálenost. V dalším budu věnovat pozornost tomuto způsobu přepravy.

K velení vojskům za přesunu

Základním předpokladem úspěšného přeskupení na velké vzdálenosti je pevné, nepřetržitě a pružné velení vojskům s centralizovaným řízením veškeré činnosti. Organizujeme je na základě rozhodnutí velitele svazu. To vychází z předpokládané bojové činnosti po přeskupení a situace, která se může vytvořit v průběhu přesunu.

Možná struktura a obsah rozhodnutí:

- zámysl
- úkoly vojskům
- zabezpečení přeskupení
- zásady organizace součinnosti s vojsky operační sestavy frontu, teritoriálními orgány a vojsky PVOS
- pohotovost k přesunu a přepravě po železnici
- organizace velení

V rozhodnutí pro přesun kombinovaným způsobem velitel stanoví:

- cíl, způsob a směr přesunu,
- v kolika dnech přesun uskutečnit,
- jakým způsobem jednotlivé svazky, útvary (techniku) přesunout,
- uspořádání pochodové sestavy armády,
- pochodové pásmo a pochodové osy,
- výchozí čáru a přechod prvního sledu,
- rychlost přesunu a denní pochodový výkon.

K přepravě po železnici dále uvede:

- kterým železničním směrem přepravovat,
- nakládací, vykládací popř. překládací prostory,
- dobu zahájení nakládání.

V úkolech svazkům a druhům vojsk stanoví:

- způsob přesunu,
- místo v pochodové sestavě vojsk armády,
- pásmo (osy) a železniční směry,
- výchozí čáru a regulační čáry s časem průchodu,
- prostory denního odpočinku a prostor soustředění,
- čísla železničních převozů, prostor shromaždiště, nakládací a vykládací prostor.

K zabezpečení přesunu vydává pokyny k

- zpracování plánu kombinovaného přesunu,
- organizací průzkumu,
- zabezpečení pochodu,

- operačnímu maskování,
- organizaci PVO, OPZHN, ženijnímu zabezpečení,
- týlovému zabezpečení, vojsk,
- organizaci velení a kontrole přesunu vojsk.

Z hlediska utajení cíle a směru přesunu přísně omezíme okruh osob, které přepravu organizují a jsou s ní seznámeni.

Na základě rozhodnutí velitele armády a nařízení nadřízeného přistoupí štáb za účasti náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a týlu armády k zpracování **plánu** kombinovaného přesunu vojsk a příslušných nařízení.

K plánu přesunu

Cílem plánování přesunu vojsk armády na velkou vzdálenost je co nejlépe rozdělit síly a prostředky k pochodu, vhodně uspořádat pochodovou sestavu vojsk, stanovit způsoby přesunu, utajení přesunu a všestranně zabezpečit udržení plné bojové pohotovosti vojsk armády k splnění stanovených úkolů.

Při plánování přesunu musíme zvážit

- čas, tempo pochodu a možné změny situace v pásmu přesunu vojska armády,
- způsoby přesunu a jejich utajení,
- zabezpečení trvalé bojové pohotovosti a bojeschopnosti jednotlivých divízií k zasazení do bojové činnosti,
- uspořádání operační sestavy a způsob činnosti. V případě vyřazení některého svazku či útvaru a změny pochodové sestavy při vytvoření širokých pásem zamořených nepřítelem či vyřazení některého z důležitých objektů na směru přepravy vojsk armády.

Hlavními ukazateli pro plánování jsou

- šířka pásma přesunu a počet pochodových os,
- délka pochodu,
- obsah a rozsah celodenních pochodů,
- doba potřebná pro přeskupení vojsk armády,
- propočty přesunu a přepravy po železnici,
- uspořádání pochodové sestavy vojsk armády,
- místa přepravních prostředků a pohotovostních přeprav, jejich kapacita na jednotlivých směrech,
- prostory PVO vojsk PVOS, frontu či okruhu,
- rozmístění radioreléových prostředků v pásmu přesunu.

Plán kombinovaného přesunu zpracujeme graficky na mapě s písemnou legendou.

V grafické části vyjádříme:

- uskupení nepřítele a předpokládaný prostor střetnutí se s nepřítelem,
- uskupení vlastních vojsk armády ve výchozím prostoru, prostoru zasazení do bojové činnosti, nebo ukončení přesunu,
- možné úkoly vojsk armády,
- pochodová sestava vojsk armády,
- pásmo přesunu a pochodové osy,
- prostory denních odpočinků a doba pobytu v nich,
- železniční směry,

- prostory a místa naložení, vyložení vojsk, překládací prostory, vyčkávací prostory vojsk, organizace ochrany a obrany,
- výchozí čáry, regulační čáry a časy průchodu,
- prostory denních odpočinků, doba zahájení a ukončení pobytu v nich,
- organizace PVO a OPZHN,
- organizace pořádkové služby za přesunu a v místech odpočinku,
- úkoly týlového zabezpečení,
- organizaci velení vojskům.

V písemné části legendy uvedeme:

- cíl, zámysl a rozmach přesunu,
- pochodovou sestavu vojsk a pořadí přepravy,
- propočty pochodu a přepravy, tempo, rozsah a jejich zdůvodnění,
- opatření k všestrannému zabezpečení přesunu po jednotlivých druzích,
- opatření operačního maskování,
- opatření pro případnou likvidaci následků napadení ZHN nepřítele na ose i při přepravě po železnici,

— organizace velení a spojení, zabezpečení velení za přesunu s uvedením rozdělení sil a prostředků (na jednotlivá místa velení, jejich doba pohotovosti a použití v jednotlivých prostorech),

- organizace kontroly.

Při plánování přesunů na vzdálenost 1000—1500 km předpokládáme časovou zálohu jeden až dva dny.

Při plánování přesunu prostudujeme válčiště a stanovíme požadavky na přepravu válčiště pro přesun svazu, stanovíme zásoby materiálně technických prostředků, přijmeme opatření pro vysokou a trvalou připravenost techniky vojsk, orgánů velení a řízení.

Pochodová sestava vojsk armády při přesunu musí odpovídat stanovenému úkolu přesunu a operačnímu předurčení vojsk A, situaci na válčišti a charakteru pásma přesunu. Musí zabezpečovat rychlé rozvinutí vojsk do operační sestavy, udržení vysoké bojové pohotovosti vojsk a velení vojskům za pochodu. Bude se skládat z pochodových proudů svazků 1. a 2. sledu, proudů vojsk a záloh, týlových útvarů a zařízení a míst velení.

Pro případ možného střetnutí s nepřítelem zejména v závěrečné fázi přesunu (při přiblížení k frontě) bude účelné zařadit část tankových svazků do čela pochodové sestavy vojsk armády, PTZ a POZ na nejvíce ohrožené směry. Své opodstatnění má i silné pochodové zabezpečení — formou silných předvojů.

Z hlediska těchto požadavků bude účelné zařadit do 1. sledu:

- 2 až 3 divize, z toho jednu tankovou,
- arb,
- armádní ptp, adb,
- plrb,
- útvary ženijního vojska s přepravními prostředky a vojska PVO,
- PVS A.

Do 2. sledu zařadíme zbývající vševojskové svazky a útvary druhů vojsk, VS A.

Týl budeme členit zpravidla tak, že v 1. sledu týlu budou na přepravních prostředcích v hodnotě jednoho automobilního praporu potřebné zásoby (PZM) pro vojska 1. sledu a samostatné zdravotnické oddíly (předsunutá zdrav. záloha), prostředky technického zabezpečení a odsunu.

Ve 2. sledu týlu — TVS, PAZ, ostatní týlové útvary a zařízení — viz tabulku 2.

Tabulka 2

Pojmenování	Průzkumný sled	Jednotky zabezpečení	1. sled	1. sled armádního týlu	2. sled	2. sled armádního týlu
Vzdálenosti	50 km	50 km	100—150 km	10 až 15 km 10—15 km 80—100 km	100—150 km 30 až 50 km	
Složení jednotlivých sledů			- 2-3 vševojskové svazky - arb - plrp - dělostřel. - PVS - SZO přidělené svazkům	- automob. prapor s PMZ - předsunutá zdrav. záloha - prostředky technického zabezpečení a evakuace	- 2-3 vševojskové svazky - VS A - ostatní útvary a svazky	- TVS A - PAZ - ostatní týlové útvary a zařízení

Armádě určujeme pásmo přesunu. Při jeho stanovení bereme v úvahu, aby zabezpečovalo minimálně 5—7 pochodových os (pro každou divizi prvního sledu minimálně 2 osy a pro arb a místa velení 1 osu). Zásadně je třeba využít takového množství pochodových os, kolik jich můžeme zabezpečit při vyloučení jejich křížení.

Vybereme též 1—2 osy jako **komunikace odsunu**. Vyloučí to zdržování pochodových proudů a vytváří podmínky pro odsun raněných, poškozené techniky apod. Umožní to též přisun opravené techniky do sestavy vojsk. Zkušenosti z velkých cvičení dokazují, že je výhodné vyčlenit alespoň jednu i méně hodnotnou osu mezi dvěma pochoduujícími divizemi.

K organizaci velení za přesunu

Na základě zkušeností z kombinovaného přesunu vojsk v rámci taktického cvičení u VVO v r. 1974 chci poukázat na některé zkušenosti z organizace velení za pochodu.

Pro splnění stanoveného úkolu má důležité místo nepřetržitě řízení činnosti vojsk. To vyžaduje, abychom místa velení pečlivě ukryli v pochodové sestavě a na místech jejich rozvinování zabezpečili ochranu radiotechnických prostředků před radiotechnickým průzkumem nepřítele.

Velitel velí za pochodu osobně a prostřednictvím štábu. Velení zabezpečíme z mobilních míst velení s příslušným vybavením a spojovací soustavou, při dodržení zásady členění celků.

Z hlediska rozmachu přesunu vojsk armády k zabezpečení velení je výhodné vytvářet operační skupiny se spojovacími prostředky a pomocná místa velení (PoVS), při čemž některá z nich mohou být i vzdušná. Nám se ověřilo složení operačních skupin 1 + 4 (pracovala na bázi PoVS). Skupina pracovala v úzké součinnosti se silniční pořádkovou službou a plně využívala její spojovací soustavu. Tyto skupiny shromažďovaly potřebné údaje o situaci a zprostředkovaly velení předáváním nařízení.

Při organizaci velení musí velitel armády stanovit:

- místa jednotlivých míst velení v pochodové sestavě vojsk armády,
- způsob a dobu jejich přemístění,
- organizaci a využití spojení mezi místy velení za pochodu a při zabezpečení přepravy po železnici,
- zástupce velitele armády pro velení vojskům v jednotlivých prostorech nakládání a vykládání.

Další opatření k zabezpečení velení jsou uvedena ve statích předpisů Oper-1-1 a Vševojsk-1-1.

Své opodstatnění má řešení organizace velení při jaderných úderech nepřítele na osy přesunu a při změně plánu přepravy vojsk po železnici. Jde o využití oklikových železničních tratí a vyložení vojsk v neplánovaných prostorech v blízkosti zničených úseků železnice.

Zabezpečení nepřetržitosti velení ovlivňují i způsoby přemísťování míst velení. Uvedu možné způsoby přemístění:

1. „přisunutím“ jednotlivých míst velení, tzn. — do prostoru denního odpočinku vojsk vyšleme předem PVS armády, které velí vojskům „na sebe“. VS A se přesunuje společně s proudy.
2. metodou „překračování“.

3. PVS se neustále přesunuje v sestavě vojsk 1. sledu armády a VS v pochodové sestavě vojsk 2. sledu.

4. VS se dělí na jednotlivé sledy v pochodovém proudu. PVS armády se přesune přímo do prostoru soustředění.

K organizaci spojení

Organizaci spojení ovlivní — operační situace, doba přesunu, způsob přesunu, sestava vojsk a tempo přesunu vojsk armády.

Velitelství armády musí předem zabezpečit spojení s vojsky, která jsou ve výchozích prostorech, v nakládacích (vykládacích) prostorech denních odpočinků v konečném prostoru soustředění.

Požadavky na spojení budou značně vysoké, zvláště z hlediska jeho odolnosti a pružnosti, protože musí zabezpečit:

- velení vojskům za přesunu po osách a na železničních převozech,
- kontrolu přesunů,
- uvědomení vojsk o možném nebezpečí a použití jaderných zbraní nepřitelem a zabezpečit velení při likvidaci následků,
- velení pořádkové službě v konečných prostorech soustředění nebo v prostorech denního odpočinku,
- zasazení vojsk armády do bojové činnosti nebo sražení.

K zabezpečení spojení používáme všechny prostředky spojení, které má armáda k dispozici. Základní a nejvýhodnější jsou linková pojítka (využití státních linek) a pohyblivá pojítka.

Rádiové spojení používáme pouze v kombinaci s radioreléovým spojením v místech, kde nemůžeme použít spojení linkové. Použijeme-li rádia, pak jen krátké signály s využitím zařízení pro automatické utajování, nebo pomůcek pro kódování. Použití rádiových pojítek určuje velitel armády na základě bojové situace a potřeby zabezpečit spojení.

Své opodstatnění mají vzdušná pomocná místa velení, nebo vzdušné pomocné spojovací uzly k zabezpečení retranslace. Tento způsob spojení zabezpečuje stabilitu a odolnost spojení, zvláště při zabezpečení spojení v prostorech denních odpočinků. K tomuto spojení využíváme vrtulníky s vestavěnou rádiovou stanicí.

K operačnímu maskování a utajení přesunů

Tato opatření vycházejí z plánu velitele fronty a mají za cíl:

- uvést nepřítele v omyl o cílu pochodu, o skutečné pochodové sestavě, o směru pochodu, o charakteru a rozsahu pochodu,
- utajit prostory nakládání a vyložení, popř. překládání, prostory odpočinku a prostory soustředění.

Z tohoto hlediska budeme imitovat

- rozmístění vojsk,
- místa velení v dočasných prostorech rozmístění,
- vytvářet radiotechnické situace a klamné informace,
- klamné přesuny.

Utajení přesunu dále dosáhneme

- přesunem v noci,

- přesným dodržováním maskovacích opatření,
- aktivním bojem proti všem druhům průzkumu, který může působit v pásmu přesunu,
- přísným dodržováním opatření radiotechnického maskování.

Velmi důležitý význam má

- omezení osob při plánování přesunu,
- zákaz styků vojsk s obyvatelstvem,
- vydávání nařízení pro pochod svazkům pouze na jeden den, tzn. z jednoho prostoru denního odpočinku do druhého,
- vojska přepravovat po mostech pouze v noci,
- nepoužívat pontonové mosty ve dne (rozebrat a ukrýt),
- v prostorech denních odpočinků a nových prostorech soustředění dbát na důsledné rozptýlení vojsk při jejich rozmístění, zvláště mimo osady, a důkladně je maskovat,
- nevydávat žádná písemná nařízení,
- prostory soustředění vojsk po ukončení přepravy stanovit po příjezdu do vykládacích prostorů.

K pořádkové službě

Pořádkovou službu organizujeme na všech osách přesunu, v prostorech denních odpočinků, ve výchozím prostoru i v prostoru soustředění, nebo na čarách rozvinutí při zasazení vojsk do bojové činnosti.

Na plnění úkolů pořádkové služby při dalekých přesunech se podílejí síly a prostředky

- a) vojskové (frontu, armády)
- b) teritoriálních (silničních) vojsk pořádkové služby.

Vojskovou pořádkovou službu organizujeme podle ustanovení Dopr-1-3. Při organizaci silniční pořádkové služby podle našich zkušeností je účelné:

- jedno pořádkové stanoviště na každých 8—10 km v úseku mezi čarami výchozích míst a rozchodišť,
- organizovat silniční pořádkové úseky s KPS.

KPS mají obsazovat důstojníci velitelství svazu s potřebnými dopravními prostředky. Jednotlivá KPS jsou propojena spojovací soustavou, která musí být spolehlivá a zabezpečovat rychlé spojení s jednotlivými KPS a místem velení.

Takto organizovaná pořádková služba zabezpečuje

- nepřetržitý přehled o průběhu přesunu mezi jednotlivými prostory denních odpočinků,
- udržení pořádku a dodržování maskovacích opatření,
- organizované shromáždění opravené bojové techniky a dopravních vozidel,
- operativní velení vojskům během pochodu.

Závěrem chci uvést, že jsem si nekladal za cíl vyčerpát celou složitou problematiku, ale věnovat pozornost stěžejním problémům organizace a zabezpečení dalekých kombinovaných přesunů z hlediska práce velitele a štábu na základě zkušeností z některých cvičení. Mám za to, že pro všechna ostatní opatření platí v plném rozsahu ustanovení Oper-1-1 a Vševojsk-1-1.

POŘÁDKOVÁ SLUŽBA PŘI NÁSILNÉM PŘECHODU ŘEKY

K nejvážnějším přírodním překážkám patří vodní toky. Proto příprava, organizace a řízení přechodu vodního toku je stálou součástí velení jednotkám. Základním způsobem překonávání vodních překážek je násilný přechod z chodu. Je to takový způsob překonávání bojem, při kterém se jednotky připravují již během příchodu k řece a pak ji začínají překonávat **bez zastávky** předem určenými odřady a prvosledovými jednotkami bez vyčkávání na jiné soustředění sil a prostředků. Hlavní síly zpravidla nemění bojovou sestavu, po příchodu k řece začnou se přepravovat na široké frontě a bez zastávky rozvíjejí útok na protilehlém břehu.

Násilný přechod zahrnuje v sobě též bezprostřední příchod jednotek k řece, spojený obyčejně s překonáváním pásem ničení, zátarasů a radioaktivního zamoření, přípravu jednotek a také rozhodné pokračování v útočné činnosti na druhém břehu.

Při násilném přechodu může dojít ke zpomalení postupu vojsk a k nahromadění sil a prostředků na jednotlivých směrech (prostorech), což je nebezpečné z hlediska obrany proti jaderným zbraním. Proto štáb musí přechod dokonale zplánovat, organizovat a řídit.

Jednou z nejdůležitějších otázek při plánování přechodu je mimo určení komunikací a výchozích prostorů, kterými jednotky musí procházet, určení pořádkové služby a regulace. Výchozí prostory

pro každé přepraviště určujeme ve vzdálenosti 8—12 km od řeky. Pro dodržení pořadí přesunů vojsk k přepravištím určujeme kontrolní propouštěcí místa (KPM) a na cestách z výchozího prostoru na přepraviště organizujeme **pořádkovou službu**. Pro tuto službu vyčleníme síly z přepravujících se jednotek. Na přepravištích ji zabezpečují ženijní jednotky.

Při určování KPM dodržujeme zásadu, aby jednotky v případě nutnosti mohly měnit přepraviště (Vševojsk-2-3, čl. 20). Zřizujeme-li přepraviště pro jízdu tanků pod vodou, určíme **místo pro druhou etapu vystrojení tanků** ve vzdálenosti do 500 m od řeky (první je ve výchozím prostoru).

Úkolem KPM je propouštět jednotky v pořadí a intervalech, které odpovídají kapacitě přepraviště, a tím zamezit hromadění vojsk na přepravištích. Při zničení přepraviště posílá vojska na záložní přepraviště. Náčelník KPM povolává jednotky z výchozího prostoru podle situace na přepravišti a podle stanoveného pořadí. K tomu slouží spojení z KPM do místa průchodiště, které je na okraji výchozího prostoru.

Ve výchozích prostorech zůstávají vojska v proudech ve větších vzdálenostech podél komunikací, bojově se zabezpečují a dokonale maskují.

Pro hladký průběh přepravy přímo na přepravištích určuje velitel ze ženijní jednotky **správce přepraviště**.

Úkoly a organizace pořádkové a regulační služby

Dodržení pořádku v každém druhu bojové činnosti je za použití zbraní hromadného ničení a při soudobé vysoké nasycenosti vojsk různorodou bojovou technikou prvořadým předpokladem k dosažení úspěchu. Zabezpečit a dodržovat pořádek, kázeň, zásady utajení, maskování a rozptýlení je samozřejmou povinností všech velitelů, štábů a vojsk.

Dodržení pořádku zejména v tak složitých situacích jako je násilný přechod řeky je zvlášť důležité. K dodržení pořádku a organizovanosti nám slouží pořádková služba. Tuto organizujeme s cílem

— zajistit organizovaný příchod vojsk k řece v takové bojové sestavě, s jakou chce velitel překročit řeku,

— předejít nahromadění vojsk na přístupech k řece a na přepravištích,

— plynule dodržet stanovený grafikon přepravy,

— kontrolovat maskovací opatření na výchozí čáře, při postupu vojsk k řece, na přepravištích a na protilehlém břehu.

Aby mohl velitel stanovit pořádkové služby konkrétní úkoly, musí již dříve podle mapy a leteckých snímků prostudovat všechny přístupy k řece, vybrat odpovídající prostory a čáry, vhodná přepraviště apod. Na základě důkladného zhodnocení situace stanovit způsob organizace pořádkové služby. Tuto bude pak určovat podle vybraných prostorů před řekou, na řece a za řekou. Proto také pořádkovou službu můžeme dělit na

1. Pořádkovou službu na přístupech k vodní překážce.

2. Pořádkovou službu přímo na přepravištích.

3. Pořádkovou službu při rozvíjení úspěchů po překročení vodní překážky.

Pořádkovou službu **na přístupech** a po překročení řeky organizujeme z vševojskových jednotek a velí jim vševojskoví velitelé (převázaných jednotek). Pořádkovou službu **na přepravištích** (s výjimkou brodových přepravišť) zřizujeme z ženijních jednotek a také jí velí důstojník ženijního směru. Někdy může být zesílena z počtu přepravovaných útvarů.

Regulaci na brodových přepravištích si zabezpečují jednotky svými silami.

K snadnějšímu řízení pořádkové služby dělíme útočné pásmo divize na **pořádkové prostory** a tyto na pořádkové úseky pluků. Za organizaci pořádkové služby u divize odpovídá náčelník štábu divize a v úseku pluku náčelník štábu pluku.

Cílem pořádkové služby na **dálkových přístupech** k řece je podchytit jednotky prvosledových pluků, které pronásledují

ustupující jednotky nepřítel. Usměrnit jejich postup do příslušných plukovních úseků násilného přechodu řeky a na směry předpokládaných přepravišť. Řídit jejich rychlý postup při obcházení nebo nutném překonávání zamořených prostorů.

Cílem pořádkové služby v **posledním pořádkovém prostoru** je řídit příchod jednotek na jednotlivá přepraviště podle upřesněného grafikonu přepravy, nebo usměrňovat jejich přechod na jiná přepraviště a nedovolit nahromadění sil a prostředků na jednom místě.

Cílem pořádkové služby na **protějším břehu** bude řídit pohyb jednotek o jednotlivých přepravištích k organizovanému zasedání do boje.

Velitel PO divize a pluku si organizují pořádkovou službu **samostatně**, a to jak na přístupech k řece, tak při násilném přechodu řeky i při rozvíjení úspěchu na protilehlém břehu.

Pořádkovou službu řídí **správce pořádkového prostoru** cestou správců pořádkových úseků pluku. Má k dispozici 1–2 pomocníky, 10–15 poddůstojníků a vojáků s dopravními prostředky jako regulační jednotku a spojovací prostředky s obsluhou.

Správci pořádkových úseků pluků prvního sledu podléhají správci pořádkového prostoru a mají k dispozici zástupce, regulační jednotku s dopravními prostředky (4–8 vojáků) a spojovací prostředky s obsluhou.

Správci přívozového a mostového přepraviště podléhají ženijnímu náčelníku a mají k dispozici 1–2 pomocníky, pořádkovou hlídku na obou březích vodního toku, hlídku pro pozorování vodního toku, záchrannou službu a spojovací prostředky s obsluhou.

Povinnosti těchto funkcionářů jsou uvedeny v Oper-51-2 a Vševojsk-2-3. **Správci mostového přepraviště** organizují mostní stráž, mostní hotovost, říční stráž s prostředky k zneškodnění nebo zvedání plovoucích min, k zadržení vorů a jiných předmětů, které by mohly poškodit mosty a narušit plynulost přepravy.

Přepravu řídí jednotliví správci podle upřesněného grafikonu přepravy a doplňujících nařízení velitele. **Velení** musí být přesné, centralizované a nikdo nemá právo bez vědomí velitele (NS) vnášet změny a úpravy do grafikonu přepravy.

Při organizaci pořádkové služby vychází náčelník štábu z rozhodnutí velitele pro útok s násilným přechodem vodní překážky. Může jít o útok

1. Z chodu v průběhu rozvíjení útoku v hloubce obrany nepřítele (bude hlavní formou v soudobém boji).

2. Se zkrácenou přípravou.

3. Z přímého dotyku s nepřítelem na vodní překážce s plánovitou přípravou.

Při násilném přechodu vodního toku z chodu postupují orgány pořádkové služby hned za prvolečnými prapory, v některých případech již s průzkumem, aby pod jejich ochranou zaujímaly svá stanoviště a zahájily regulaci hlavních sil pluku (divize).

Při násilném přechodu z přímého dotyku s nepřítelem musí pořádková služba kromě jiného zabezpečit rozptýlení bojové sestavy, potřebné přeskupení sil a prostředků a zaujetí prostoru palebných postavení dělostřelectva a tanků k zabezpečení násilného přechodu.

Orgány pořádkové služby musíme vybaviti potřebnými prostředky k řízení vojsk a to jak ve dne, tak i v noci. Na důležitých místech stavíme pořádkovou hlídku

složenou ze dvou, popř. více vojáků, z nichž jeden by měl být důstojník nebo praporčík.

Bezprostřední řízení přepravy probíhá přes kontrolní propouštěcí místa (KPM), které obsazují vševojskoví důstojníci (u divizních přepravišť ze štábu divize, u plukovních ze štábu pluku). Ti propouštějí jednotky podle výpisu z grafikonu přepravy pro dané přepraviště. U náčelníka KPM je pomocník správce přepraviště (ženista), který zaděluje přepravované jednotky na sledy a dává pokyny k plynulému průběhu přepravy. Regulační a pořádková služba na přepravištích vychází již z celkového plánu pořádkové služby na přístupech k řece.

Pořádkovou službu v útočném úseku pluku organizuje štáb pluku. Vychází z nařízení štábu divize a z předpokládané sestavy pro násilný přechod řeky z chodu.

Funkční povinnosti jednotlivých funkcí pořádkové a regulační služby jsou v celku známy a obsaženy v předpisech Vševojsk-2-2 a Vševojsk-2-3.

Poznatky z organizace pořádkové a regulační služby

Úspěch násilného přechodu vodního toku závisí do značné míry na přesné organizaci a pevném řízení jak za přibližování k vodnímu toku, tak v průběhu vlastního přechodu.

Přechod vodního toku je pojem široký. Zahrnuje mimo uvedené úkoly řadu dalších opatření a to jak na řece, tak i v přilehlém terénu, v němž činnost vojsk má rozhodující vliv na úspěšný přechod. Vševojsk-1-1 ukládá zřizovat a organizovat výchozí čáru, výchozí prostor, regulační čáru, kontrolní propouštěcí místo, pořádkové stanoviště a správce úseku přepravy. Přesto však při násilném přechodu může dojít k nahuštění bojových sestav a ke zpomalení tempa. Vojska nahromaděná v blízkosti řek a samotná přepraviště jsou cílem pro vzdušné úderu jaderných zbraní. Zvýšená ochrana na přepravišti má tedy své plné opodstatnění. Musíme proto především zabránit nahuštění bojových sestav tím, že stanovené prostory a čáry určíme nejméně ve vzdálenosti 5–6 km od řeky. Regulační čáry by měly být 15 i více km a výchozí čáry 6 i více km od řeky. To je jeden způsob jak předejít nahromadění přicházejících jednotek v prostoru KPM a umožnit manévry v prostoru KPM.

Je výhodné, aby správcem pořádkového prostoru byl zástupce velitele nebo příslušník operačního oddělení. Tito funkcionáři mají nejlepší přehled o situaci

jednotek, mohou vyčleněnými prostředky řídit a kontrolovat pohyb vojsk, vést doplňkový průzkum a zajistit vytyčování nových pochodových os, objížděk, zamořených a zatarasených úseků a zajistit úpravy přístupových cest. Mohou řídit proudy a přednostně propouštět jednotky zasazované do boje. Ovšem k splnění těchto náročných úkolů potřebuje pohyblivé pojitko např. vrtulník.

Pořádková služba nesmí v žádném případě dopustit samovolný postup jednotek k přepravištím a nahromadění jednotek v otevřeném prostoru. Dojde-li i přes uvedená opatření k tomu, že na přepraviště najíždí jiná jednotka, pořádková služba musí ji vyvést vymezenou rokádní cestou na správné přepraviště, v žádném případě však nedopustit křížování proudů. Zvlášť náročný úkol plní pořádková služba za přepravy v noci a za ztížené viditelnosti.

Při nedostatku pořádkových orgánů můžeme použít výpomocných prostředků (plechovky nebo sklenice s označením směru a čísla přepravované jednotky, běžné polní petrolejové lampy, kapesní svítilny a odrazové fólie). Důležitou částí pro plynulý chod přepravy je navedení na přepravní prostředek. Toto řídí zásadně velitel vozidla.

Pro snadnější přepravu můžeme přepraviště vytyčit a přepravní prostředky mírně osvětlit. Je známo, že řada velitelů

ve snaze co nejdříve překročit řeku požaduje od pořádkových orgánů předčasné propuštění na KPM nebo úpravy v grafikonu, volbu jiných přístupových cest apod. Je však třeba si uvědomit, že

— pořádkové orgány řídí činnost jednotek podle plánu, který je sladěn v celém přepravovaném útvaru,

— činnost jednotek na přepravišti řídí správce přepraviště a přepravované jednotky jsou mu podřízeny (Vševojsk-2-2),

— oba orgány jsou prostředkem velení pluku (divize) a ti řídí činnost jednotek podle jejich pokynů.

Velitel pluku (divize) řídí přepravu jednotek z VPS. K tomu plně využívá svých orgánů, umístěných na KPM. Činnost jednotek na vlastních přepravištích řídí přes ženíjněho náčelníka.

S dosažením pohotovosti přepravních prostředků zahajují jednotky přechod vodního toku. Na stanovených osách a z výchozích čar vyrazí na signál seřazeny tak, aby nebrzdily vlastní přepravu. Je-li dostatek času a i ve zkrácené době je třeba jednotkám vysvětlit a upřesnit činnost na přepravišti, zvláště při nepřátelském jaderném nebo leteckém úderu.

Pomocník správce přepraviště, který je na KPM, povoluje přechod jednotek se svolením správce přepraviště tak, aby se jednotky nenahromadily na vlastním přepravišti, ale plynulým přesunem překonaly vodní tok.

Počet a poloha KPM a pořádkových stanovišť závisí na počtu a druhu přepravišť a také na stupni velení, na kterém je zřizujeme. KPM zpravidla neurčujeme pro plavidlová přepraviště, jde-li o rozvínutou sestavu rot a praporu. Pak je výhodnější určit blízko řeky **východiště** k přepravě, ale na takovou vzdálenost, aby všechny obojživelné prostředky prvního sledu měly z východiště k řece stejné podmínky a mohly v čase „Č“ vyjít na řeku **současně**. Obdobně tomu bude u brodových přepravišť, je-li řeka brodná v celém úseku.

KPM má svůj význam především na takových stupních velení, kde je nutné navádět druhé sledy, zálohy a týly na jednotlivá přepraviště. Protože k přepravě těchto prvků sestavy jsou určena přivozová a mostová přepraviště, je účelné organizovat KPM především na těchto druzích přepravišť.

KPM začíná vlastní prostor přepraviště. Ve větší vzdálenosti dochází nejprve k usměrňování sestav na jednotlivá přepraviště, popř. na praporek či plukovní úseky.

KPM je účelné zřizovat pro každé mostové a přivozové přepraviště a někdy i pro plavidlové přepraviště. Vzdálenost KPM určujeme podle pokrytosti terénu, jeho průchodnosti a v závislosti na noční nebo denní době. Zpravidla to bude mezi řekou a výchozí čarou. Podle zkušenosti a potřeby by měla být tato vzdálenost 800—3500 m, pořádková stanoviště budeme zřizovat zpravidla tam, kde by mohlo dojít k vybočení z plánované trasy.

Kromě pořádkových orgánů během přesunu a přepravy je důležité bojové zabezpečení. Musí v maximální míře chránit jednotky před následky napadení všech prostředků nepřítele. Nesmíme připustit, aby se jednotky zastavovaly na vytvořeném přednostní a upevňovaly je. Zpomalilo by to postup jednotek a způsobilo nahromadění na malém prostoru, čímž bychom vytvářeli výhodné podmínky pro napadení nepřítele.

Po překročení vodního toku musí jednotky rychle opustit přepraviště tak, aby ve vzdálenosti nejméně 2—3 km od řeky nebyly umístěny žádné jednotky. Jen tak můžeme zabezpečit manévry nově přepravovaných jednotek v případě jaderného úderu.

Z á v ě r

Pořádkovou službu považují za trvalý prvek velení vojskům, protože přesnost, pořádek a kázeň je třeba zajistit při veškeré činnosti vojsk.

Při násilném přechodu vodního toku se na organizaci pořádkové služby musí podílet osobně příslušníci vševojskových štábů. Tito musí být vybaveni spolehlivými spojovacími prostředky, musí být nainstalováni ve styku s hlavními funkcionáři (divize, pluku) a podle jejich rozkazů (v duchu zámyslu) musí řídit postup jednotek k vodní překážce, na ní a na protějším břehu.

Systém pořádkové služby zaměříme na nejdůležitější prostory na směru rozhodující činnosti. Jednotlivá pořádková stanoviště zřizujeme na hlavních přístupových a rokádních osách tak, abychom mohli bez velkých časových ztrát zabezpečit manévry na jednotlivé úseky přepravy. Je jasné, že úspěch násilného přechodu vodního toku závisí do značné míry na přesné organizaci a pevném řízení jednotek, jak za přiblížování, tak v průběhu přepravy. Významnou roli zde hraje správně organizovaná pořádková služba. Proto jí věnujeme takovou pozornost.

K PŘEMISŤOVÁNÍ MÍST VELENÍ

Součástí plánu operace je dokument, který řeší rozvinování a přemisťování míst velení. Tento dokument jsme začali zpracovávat teprve v nedávné době a bylo mnoho úvah o jeho účelnosti. Námitky především zdůrazňovaly, že místa velení jsou uvedena i v jiných dokumentech a proto je tento dokument nadbytečný a zbytečně zatěžuje štáb.

Bereme však v úvahu, že dokumentaci zpracováváme podle toho jaké jsou časové možnosti štábu i vojsk. Úsilí štábů se musí rozdělit na plánování a také realizaci plánů u vojsk — jak uvádí Oper-2-1 čl. 45 a 101. Na druhé straně místa velení jsou velmi důležitým prvkem a v současné době představují velké organizační celky se stovkami vozidel. Např. délka proudu VS divize (štáb, spojovací, provozní a zabezpečovací útvary a jednotky) činí při hustotě 20 vozidel na 1 km až 10 km. Délka proudu VS armády se zabezpečovacími útvary dosahuje celkem až 100 km. Délka proudu VS frontu včetně zabezpečovacích útvarů činí okolo 150 km. Tuto délku je třeba pochopitelně rozdělit mezi VS, TVS, FVS a popř. na jednotlivé sledy velitelského stanoviště (viz Oper-2-1 čl. 38 a 26).

Bez komplexního řešení manévru míst velení včetně jeho zabezpečení může dojít k nežádoucím disproporcím a to jak z hlediska kapacity komunikací pro přesuny všeho druhu, tak z hlediska zabezpečení nepřetržitého a pevného velení.

Uvedený dokument jde do větších podrobností než rozhodnutí či bojový roz-

kaz. Všechna opatření k manévru míst velení nemůžeme zahrnout do jiných dokumentů jako např. do rozhodnutí, protože by bylo nepřehledné.

Jiná námitka říká, že manévr míst velení nemůžeme předvídat, to prý závisí na průběhu boje. Ale i operaci a boj přece plánujeme a vytváříme určité uskupení, převahu sil a prostředků, vyvozujeme předpokládané tempo a úkoly vojsk. Podle toho pak plánujeme i manévr míst velení. Víme, že může dojít ke změnám stejně tak jako dochází v plánu operace. Pak se tedy rozhodnutí nebo plán upřesní v závislosti na situaci. Obdobně tomu bude i s dokumentací pro manévr míst velení.

Uvedený dokument má tedy na operačním stupni své opodstatnění. Nutí štáb promýšlet organizaci velení ve všech souvislostech, vytváří náčelníkovi štábu potřebné podklady pro organizaci velení při přípravě i v průběhu operace. Jeho zpracování si vynucují objektivní podmínky, především struktura velení, dynamičnost bojové činnosti, rozmach a tempo operace.

Plán přípravy, rozvinování a přemisťování míst velení armády a frontu je částí plánu operace — vnitřním dokumentem štábu ze skupiny dokumentů pro organizaci velení. Musí být sladěn s ostatní dokumentací plánu operace, zejména s rozhodnutím velitele a dokumentací spojovacího oddělení. Některé údaje jsou zahrnuty ve více dokumentech současně — zejména předpokládané prostory míst velení. Potřebné údaje předáme podřízeným v před-

běžných nařízeních a řešíme formou souběžného plánování na různých stupních velení.

Tento plán zpracováváme s cílem

- vytvořit spolu s ostatními opatřeními podmínky pro nepřetržitě, pevně a pružně velení vojskům, sladit operačně taktické požadavky s technickou realizací, s důrazem na pevné spojení a zabezpečení dalšími druhy vojsk,

- sladit manévry místy velení v průběhu operace v intencích zámyslu velitele, abychom současně nepřemísťovali více míst velení jednoho stupně a zabezpečili velení na rozhodujících směrech při plnění nejdůležitějších úkolů.

Těchto cílů dosáhneme

- maximálním utajením míst velení. To vyžaduje skryté a rozptýlené rozmístě-

ní prostředků, správnou volbu a ženíjnou úpravu prostorů, organizovaný vnitřní režim na místech velení, střežení a maskování,

- zabezpečením spolehlivého spojení s podřízenými, nadřízenými sousedy i uvnitř štábu mezi jednotlivými složkami, odděleními a pracovišti,

- odolností míst velení, která spočívá především ve využití a úpravě objektů, ženíjných úpravách terénu a též ve využití speciálních prostředků a opatření, které vytvářejí podmínky pro práci i odporčínek příslušníků štábu,

- pohyblivostí míst velení. To vyžaduje vybavit pracoviště štábními vozidly, letouny, vrtulníky a dalšími prostředky, zejména odolnými převozními objekty, ale rovněž promyšleným plánováním manévru místy velení.

Hlavní zásady rozvíjení a přemísťování míst velení

Při volbě prostorů pro rozvíjení míst velení bereme v úvahu tři základní hlediska: ochranné vlastnosti terénu proti účinkům zbraní hromadného ničení, podmínky organizace obrany proti vzdušnému i pozemnímu nepříteli a dále možnosti zaujetí i opuštění zvoleného prostoru, tj. zda má dostatek komunikací a také vhodnost prostoru z hlediska organizace spojení.

Zásady organizace míst velení a práce na nich neuvádím (viz Oper-2-1 čl. 3).

Místa velení přemísťujeme tak, aby nebylo narušeno velení podřízeným a spojení se sousedy a nadřízeným štábem. Velitelské stanoviště na operačním stupni přemísťujeme zpravidla tehdy, až máme na novém místě rozvinuto a organizováno spojení tzv. dalším položením spojovacích prostředků. VS přemísťujeme rychle, skrytě a organizovaně, přitom ne v průběhu rozhodujících fází boje či operace (viz Oper-2-1 čl. 37). VS podle situace přemísťujeme jako celek, nebo postupně po sledech. Představené a pomocné VS přemísťujeme zpravidla jako celek, VS a TVŠ členíme obvykle na sledy. PVS, VS a TVŠ přemísťujeme v různé době, nikoliv současně. Místa velení podpůrných vojsk přemísťujeme naopak společně nebo současně při přemísťování příslušných míst velení podporovaných svazů a svazků. Přemístění VS organizuje náčelník štábu. K tomu využívá operačního oddělení a správce štábu. Zahájení přesunu VS i zaujetí nového prostoru hlásí nadřízenému štábu.

Důležité je, jak často VS přemísťovat? Vzdálenost míst velení od čáry dotyku je

limitována protikladnými požadavky. Je to snaha přiblížit velení co nejblíže bojujícím vojskům a na druhé straně zabránit nebo omezit možnost působení nepříteli na místa velení a vytvořit podmínky pro nerušenou jejich funkci.

V průběhu útočné operace v závislosti na tempu postupu útočících vojsk přemísťujeme místa velení skoky tak, aby se příliš nevzdálila od prvních sledů. Není výhodné, aby VS překročily druhosledové svazky operační sestavy. Obecně můžeme říci, že VS se pohybuje mezi prvním a druhým sledem, PVS na úrovni VS nižšího stupně velení, TVŠ za druhým sledem. Vyčítáme-li z těchto požadavků, pak VS frontu se bude přemísťovat zpravidla jednou za 2–3 dny, VS armády jednou až dvakrát za 24 hodin a VS divize dvakrát až třikrát za 24 hodin, PVS pak s frekvencí jako VS nižšího stupně velení.

Plán přípravy, rozvíjení a přemísťování míst velení zpracováváme zpravidla graficky na mapě — u frontu 1 : 500 000, u armády 1 : 200 000 s legendou ve formě tabulek.

Grafická část např. na stupni armády zahrnuje:

- místa velení ve výchozím prostoru (VS, PVS, TVŠ armády, VS divízi a armádních prostředků),

- rozhraní armády, místa velení sousedních armád a divízi,

- bližší a další úkol armády, úkoly divízi po dnech do bližšího úkolu armády,

- plánovaná místa velení armády a podřízených svazků v průběhu operace podrobně do bližšího úkolu, rámcově ar-

	D-1			D-2			D-3			atd	
	06	12	18	06	12	18	06	12	18		
VS 2 A	HRÁDEC	→	HORKA	→	VESELÝ	→	GRÜN WALD				
PYS 2 A	UVAL	→	LIPNO	→	BROD	→	VELIM	BAD	→	HOLZ	
TVS 2 A	KALIŠTĚ			→	VRBICE	→	LHOTA				
VS 4 msd	N.VES	→	OPATOV	→	ZDICE	→	LYSA	→	JANKOV		
VS 6 msd	PAVLOV	→	ČEBÍN	→	KOJÁL	→	KBELÝ	→	HALE		
VS 2 td	NIVA	→	KALY	→	LOUČ	→	LÁNY	→	LUTZ		
VS 8 td	JANOVICE					→	ASCH	→	TÖLZ	→	BRUCK

Obr. 1

mádní do dalšího úkolu s uvedením předpokládané doby zaujetí po dnech, tedy D-1, D-2 atd.,

— osy přemístění míst velení s uvedením délkou a potřebné doby na přesun.

Jednotlivá místa velení podbarvíme stejnou barvou vždy k určitému období a čárkovatě vyjádříme směry velení k podřízeným místům velení. Podle měřítka mapy zvýrazníme název místa rozmístění ve smyslu Oper-2-1 čl. 171.

Legenda zpravidla obsahuje:

1. **Grafikon přemístění míst velení** (viz obr. 1). V řádcích uvádíme plánovaná místa, ve sloupcích dobu jejich zaujetí po dnech a hodinách s vyznačením kdy a které místo velení předpokládáme přemístit. Podbarvení jednotlivých míst odpovídá podbarvení na mapě a znamená rozmístění v uvedeném prostoru. Šipka znamená dobu přemístění do dalšího prostoru.

2. **Vyčlenění sil a prostředků k zabezpečení míst velení** zpracujeme formou tabulky (viz tab. 1) v součinnosti s příslušnými druhy vojsk. Uvádíme v ní útvary a jednotky, které plní úkoly ochrany a obrany. Plní také další úkoly zabezpečení bojové činnosti na jednotlivých místech velení a také se s nimi spolu přemísťují. Tento dokument však nenahrazuje plán ochrany a obrany VS — viz Oper-2-1 čl. 41. Proto zde neřešíme obranu VS, ale pouze rozdělení vyčleněných sil pro všechna místa velení, což ovlivňuje jak prostor rozmístění, tak i délku pochodové sestavy při rozmísťování.

3. **Ženíjní budování míst velení** zpracovává ve formě tabulky ženíjní oddělení. Zahrnuje rozdělení ženíjních prostředků pro budování jednotlivých míst velení, jejich pracovní kapacitu a uvádí po druzích prací, v jaké době a na kolik procent jsme schopni tyto práce zabezpečit.

Tabulka 1

	VS 2 A	PVS 2 A	TVS 2 A
PVO	26 plp bez dvou bat.	1 bat. 26 plp	1 bat. 26 plp
strážní zajištění	2. provozní prapor	č. 2. provoz. praporu	č. 2. provoz. praporu
rchpž	1 č. 2 pcho	vlastními prostředky	vlastními prostředky
ženíjní zabezpečení	rzmV 2 A	žč roty zmv	silpr
pořádková služba	2. provozní prapor	dr. 2. prov. praporu	silpr
spojovací útvary	2 sppl, prap. dálkových spojů 22 SPP	rota 2 sppl	spr týlu 24 SPP

Tabulka 2

		složení	příprava	rychlost	rozvinutí
VS	rekognoskační skupina		1 hodinu	30 km/h	—
	skupina vel.		30'	50 km/h	30'
	skupina NŠ 1 sl.		1 hodinu	30 km/h	90'
	2. sled		90'	25 km/h	2 hodiny
TVS	a t d .				

4. Členění míst velení na sledy zpracujeme formou tabulky (viz tab. 2) v součinnosti se správcem štábu, velitelem zabezpečujícího útvaru a se všemi náčelníky druhů vojsk. Rozdělíme VS a TVS na sledy pro přemístění, stanovíme plánova-ncu dobu na přípravu jednotlivých sledů k přemístění, rychlost pochodu a dobu rozvinutí v novém prostoru.

V legendě můžeme uvést ještě další doplňky, jako např. tabulku činnosti při rychlém opuštění VS, tabulku signálů apod.

Tento plán zpracuje určený důstojník operačního oddělení v návaznosti na sou-

běžně zpracovávané rozhodnutí velitele a v úzké součinnosti s ostatními odděleními štábu, především se spojovacím oddělením. Plánovaná opatření pro nižší stupně doručujeme podřízeným předběžnými nařízeními, abychom manévr místy velení časově i prostorově sladili na všech stupních.

Plán podepisuje náčelník operačního oddělení a schvaluje náčelník štábu.

Na závěr chci zdůraznit, že promyšlené a sladěné řešení manévru místy velení může podstatným způsobem ovlivnit úspěch operace. K tomu může přispět i tento dokument.

K VYHODNOCOVÁNÍ JADERNÝCH VÝBUCHŮ (Oper-51-4)

Vědeckotechnická revoluce značně ovlivňuje stupeň poznání, a to nejen v oblasti technických věd, řízení, ale i v oblasti rozvoje vojenské vědy. Výsledky vědeckotechnické revoluce v oblasti vojenství se zvláště projeví ve vývoji a konstrukci jaderných zbraní, zásad jejich použití a ochrany proti jejich ničivým účinkům.

Technický pokrok ovlivnil konstrukci jaderné náplně, systém jejího roznětu a použití různých druhů materiálů jako náplně v nich. Došlo také k zpřesnění poznatků a údajů o pravděpodobných účincích jaderných výbuchů a jejich vlivu na živou sílu, techniku, objekty, zařízení, administrativní, hospodářská, průmyslová centra a komunikační uzly.

Tyto změny a poznatky se přímo dotýkají obsahu současně platných pomůcek, řádů a předpisů i ostatních normotvorných aktů, které se v ČSLA, civilní obraně, Lidových milicích apod. používají k vyhodnocování pravděpodobných účinků jaderných výbuchů nepříteli.

V ČSLA vycházejí nové pomůcky pro vyhodnocování jaderných výbuchů, které jsou nomenklaturně označeny jako Oper-51-4 a Oper-51-5.

Pomůcka Oper-51-4 „Ničivé účinky jaderných zbraní a vyhodnocování účinků jaderných výbuchů“, obsahuje údaje a poznatky o základních ničivých účincích

jaderných výbuchů (tlaková vlna, světelné záření, pronikavá radiace, radioaktivní zamoření) na živou sílu, bojovou techniku, výzbroj, různé objekty a zařízení, administrativní centra, továrny, hydrotechnická zařízení, elektrárny a komunikační objekty v různých meteorologických a geografických podmínkách.

V samostatné části pomůcky jsou uvedeny údaje k stanovení bezpečnostní vzdálenosti vojsk při vlastních úderech v průběhu operace (boje). Můžeme stanovit hranici pásma bezpečnosti pro živou sílu jak nekrytou, tak i chráněnou, pro různé objekty, zařízení a bojovou techniku tak, aby nedošlo k jejich poškození anebo vyřazení z boje. Zde jsou uvedeny i bezpečnostní vzdálenosti z hlediska zachování zraku.

Přílohy obsahují různé grafy, tabulky a údaje o ničivých faktorech jaderného výbuchu. Jsou uvedeny i hodnoty tlaků (kp/cm^2) potřebných k ničení různých objektů, zařízení, bojové techniky a výzbroje. Údaje jsou řazeny pro jaderné náplně o mohutnosti 0,1 kt až 100 Mt.

Pomůcka Oper-51-5 „Zjišťování a vyhodnocování pozemní radiální situace“ vytváří podklad pro vyhodnocování radiální situace, která vzniká při podzemních a pozemních jaderných výbuších a při výbuších na vodní hladině (při vzdušných výbuších se i nadále radioaktivní zamoření neuvažuje).

Tabulka 1

Atmosférické podmínky	Roční doba	
	léto	zima
čistý vzduch	5,4 km	4,7 km
slabé kouřmo	3,9 km	2,5 km
zadýmované ovzduší	3,5 km	2,3 km
mlha	1,75 km	1,7 km

[Informace o této pomůcce — viz VM 1/1975.]

Ve svém článku chci seznámit čtenáře s pomůckou Oper-51-4, která je metodicky uspořádána do tří hlav a příloh.

První část pomůcky obsahuje textovou část a soubor tabulek. Uvádí podrobné údaje o ničivých účincích pozemních a vzdušných jaderných výbuchů, skutečných vzhledů ve velkých výškách, pod zemí, pod a nad vodou, za různých ročních, atmosférických, terénních a fyzikálně geografických podmínek.

Ničivé účinky na živou sílu jsou doplněny údaji, které pomůcka Oper-51-6 plně nerespektovala nebo obsahovala částečně. Jde např. o vliv atmosférických podmínek, čistoty ovzduší, zadýmovaného prostoru, mlhu, déšť a sněžení. Pomůcka bere v úvahu i roční a geografické podmínky (léto, zimu, les, horský terén apod.). U ničivých účinků na živou sílu uvádí dva údaje, a to pásmo okamžitého vyřazení živé síly a poměry pásem vyřazení živé síly, které se projeví do 24 hodin po výbuchu. Tyto účinky na živou sílu jsou značně větší. Při porovnání ničivých účinků s Oper-51-6 dojdeme k závěru, že atmosférické a roční podmínky mají značný vliv na velikost poměrů ničivých účinků jaderných výbuchů. Např. u vzdušného výbuchu o mohutnosti 100 kt Oper-51-6 uvádí poměr pásma vyřazení nekryté živé síly 3,6 km. Oper-51-4 uvádí údaje — viz tabulku 1.

Z tabulky je patrná závislost ničivých účinků na vlivech atmosférických podmínek. Tyto údaje jasně dokumentují nepřesnosti při vyhodnocování ničivých účinků, jestliže jsme nebrali v úvahu konkrétní atmosférické podmínky.

V první části jsou uvedeny potřebné vzorce s metodickým postupem výpočtu ztrát. Dále jsou zde údaje o vysokovzdušných jaderných výbuších a jejich vlivu na pozemní cíle. Tyto výbuchy použijeme k ničení cílů, které se pohybují ve vysokých výškách nad 30 km, tj. k ničení kosmických hlavic s jadernými náložemi a kosmických prostředků.

U podvodních a nadvodních jaderných úderů je nový údaj o účincích na ledovou plochu, hráze a různé hydrotechnické stavby.

Kromě bezprostředních údajů o živé síle jsou uvedeny údaje o účincích světelného záření na popálení očních víček a oka vůbec. V důsledku toho může dojít k vyřazení osob na větší vzdálenost než vyjadřují základní údaje pro ničení živé síly. I tyto údaje jsou uvedeny pro různé atmosférické, roční podmínky, charakter terénu a celkové prostředí. Nové údaje jsou pro rychlejší orientaci štábů sestaveny do tabulek podle výšky výbuchu a mohutnosti jaderné nálože.

Podle tabulky 1 je živá síla vyřazovací na v létě při čistém ovzduší na vzdálenost 5,4 km a v zimě na vzdálenost 4,7 km. Při stejných podmínkách, nebudou-li včas přijata opatření k ochraně očí, může dojít k vyřazení osob v důsledku popálení očních víček nebo předního segmentu oka na vzdálenost 6,95 km, což představuje rozdíl pro zimní období 1550 a letní období 2250 m. Bezpečnostní vzdálenost, aby nedošlo k dočasnému oslepnutí nebo ztrátě zraku [za stejných podmínek], je ve dne 15,9 km a v noci 29,8 km.

Kromě toho jsou u pozemních a vzdušných, podzemních a podvodních jaderných výbuchů uvedeny účinky na bojovou techniku, výzbroj, ženíjná zařízení, různé objekty a stavby.

Všechny tyto údaje tvoří pro velitele a štáby důležitý podklad pro

— předběžné vyhodnocení ničivých účinků jaderných výbuchů nepříteli na vlastní vojska, objekty a zařízení za všech ročních, atmosférických a terénních podmínek při různém způsobu ukrytí,

— stanovení zásad a opatření ochrany živé síly, bojové techniky a zařízení před ničivými účinky jaderných výbuchů v různých atmosférických, terénních a ročních podmínkách,

— reálné a efektivní plánování vlastních jaderných úderů,

— stanovení pravděpodobných poměrů

rů pásem ničení a radioaktivního zamoření terénu při pozemních, podzemních, nadvodních a podvodních jaderných výbuchů,

— určení rozsahu a velikosti závalů, vzniku souvislých a částečných požárů v různých atmosférických podmínkách, ročních obdobích a při různých druzích výbuchů,

— stanovení pásem ničení ledních příkrovů na vodních plochách, vodních děl a hydrotechnických zařízení na nich.

Tato část pomůcky představuje základní podklad pro organizaci všech opatření ochrany proti účinkům jaderných výbuchů u ozbrojených sil ČSSR i v ostatních složkách obrany ČSSR.

Druhá část pomůcky obsahuje údaje pro hodnocení efektivity jaderných výbuchů a k určení pravděpodobnosti zasažení cíle. Jde o základní údaje, které potřebuje štáb jako podklad při plánování vlastních jaderných úderů. Na jejich podkladě štáb stanoví charakter objektu (z hlediska jeho tvaru, stupně odolnosti a uskupení jednotlivých prvků v něm) a dále ráží a počty jaderných náloží a druh výbuchu k ničení objektu.

Dále by měl štáb znát vzdálenost objektu a určit prostředek k jeho ničení. Tj. stanovit, které prvky z hlediska bojeschopnosti (použitelnosti) objektu je nutné zničit, abychom jej vyřadili. Štáb také musí předvídat všechna opatření, která může nepřítel učinit k ochraně objektů. Z charakteristiky vlastního nosiče hodnotíme nutný dosah nosiče (u letadel pravděpodobnost doletu k cíli), jeho technikou spolehlivost a pravděpodobnost zasažení cíle podle dané úchylnosti v dálce a šířce. Dále chceme znát ničivé účinky podle plánované ráže jaderné nálože a možnosti použití nosiče za ztížených meteorologických podmínek. Na podkladě tohoto vyhodnocení štáb navrhne veliteli nejoptimálnější nosič.

Kritéria efektivity jaderného výbuchu zahrnují podklady pro ničení bodového, kruhového nebo lineárního cíle, při použití jednoho nebo skupinového úderu.

Oper-51-4 široce rozvádí základní podklady o ničení objektů, kde rozhodujícím prvkem je živá síla. Např. uvádí, které základní jednotky je vhodné ničit, aby svazek (útvár) nepřítel ztratil bojeschopnost. Dále uvádí podklady pro stanovení stupně zničení administrativních, průmyslových, ekonomických center, závodů a některých dalších objektů na teritoriu.

Proto z této pomůcky budeme vycházet při plánování vlastních jaderných úderů, stanovení bojeschopnosti vlastních vojsk, při zjišťování rozsahu zničení a poško-

zení administrativně průmyslových center a objektů na teritoriu.

Těchto údajů budeme využívat též při plánování vlastních úderů na sestavu nepřítel. K tomu chceme správně určit druh a výšku výbuchu a místo epicentra výbuchu. Pomůcka podrobně rozvádí, k čemu máme jednotlivé druhy jaderných výbuchů (vzdušný, pozemní, podvodní) použít a jaké účinky pravděpodobně způsobí. V tabulkách jsou uvedeny pravděpodobné hodnoty ničení, které můžeme očekávat u jednotlivých druhů jaderných úderů.

Při plánování vlastních jaderných úderů má zásadní význam volba prostoru epicentra jaderného výbuchu. Souvisí to s maximální efektivností ničení cíle. Místo epicentra závisí na charakteru cíle, odolnosti a uskupení jednotlivých prvků. Ničení cíle ovlivní též mohutnost použité jaderné náplně. Na plošné cíle volíme epicentrum výbuchu ve středu objektu.

Zásady ničení různých druhů objektů jsou doplněny potřebnými tabulkami a údaji, které využijeme při plánování vlastních jaderných úderů k ničení objektů nepřítel a při určování bezpečnostní vzdálenosti vlastních vojsk. Dále z nich vycházíme při hodnocení i stanovení efektivity účinků vlastních jaderných úderů.

V textové části jsou uvedeny a metodicky objasněny zásady a použití tabulek s příklady (vzorce pro stanovení a výpočet efektivity účinku jaderného výbuchu).

Tato pomůcka nám dává dostatek podkladů pro správné plánování vlastních jaderných úderů a maximální využití ničivých účinků jaderného výbuchu k ničení vojsk a objektů nepřítel.

Třetí část Oper-51-4 řeší otázky bezpečnostní vzdálenosti pro živou sílu. Při použití vlastních jaderných úderů musíme vyloučit, aby vlastní vojska byla ohrožena jejich účinky. Proto při jejich plánování musíme stanovit bezpečnostní vzdálenost vlastních vojsk. Musíme stanovit bezpečnostní vzdálenost k ochraně očí (po kterou může dojít k dočasné, nebo trvalé ztrátě zraku, či k popálení očních víček). Jde o vymezení prostoru, v němž je nutné varovat vojska a zabezpečit příslušná opatření k ochraně očí.

Bezpečnost vojsk dále závisí na včasné varování a přijetí všech opatření k ochraně živé síly proti ničivým účinkům jaderných výbuchů. Bezpečnostní vzdálenost proto určujeme z hlediska účinků

— tlakové vlny, světelného záření a pronikavé radiace (tj. z hlediska kombinovaných účinků),

Tabulka 2

Roční období	Atmosférické podmínky	Opatření	Stupeň ukrytí živé síly na	Poloměry pásme v km			
				Oper-51-6		Oper-51-4	
				50 kt	100 kt	50 kt	100 kt
L É T O	Velmi slabé kouřmo	Částečná bezpečnostní vzdálenost proti kombinovaným účinkům jaderného výbuchu	autech	neuvádí	neuvádí	4,5	6,95
			uzavřených OT	neuvádí	neuvádí	2,05	2,25
		Úplná bezpečnostní vzdálenost, hranice pokud musí vojska přijímat opatření k ochraně zraku	autech	5,5	6,2	7,5	8,95
			uzavřených OT			4,9	5,25
		Hranice pásma, po kterou vojska mohou dočasně oslepnout, možnost popálení očních víček a předního segmentu oka pokud vojska nepřijala opatření k ochraně očí	živá síla nekrytá	koefic. pro noc	1.5 2	11	12,4
			koefic. pro den	1.5 2	22	24,8	24
			koefic. pro noc	1.5 2	8,05	9,4	13
			koefic. pro den	1.5 2	16	18,8	29,8

— radioaktivního zamoření, a to v prostoru centra výbuchu a z hlediska pravděpodobného směru šíření radioaktivního oblaku.

Pomůcka definuje dva druhy bezpečnostní vzdálenosti.

Poloměrem **částečné bezpečnostní vzdálenosti** rozumíme vzdálenost, za kterou je zajištěna ochrana živé síly před kombinovanými účinky jaderného výbuchu. Poloměrem **úplné bezpečnostní vzdálenosti** rozumíme vzdálenost, za kterou nedochází k dočasné ztrátě zraku nebo k popálení očních víček a oka vůbec, pokud byla přijata ochranná opatření.

Dojde-li k popálení očních víček nebo oka, dojde ke ztrátě bojeschopnosti jednotlivců a jednotek na krátkou dobu. Tyto popáleniny mohou vést k vyřazení až 15 % zařazených osob.

Některé údaje bezpečnostní vzdálenosti k ochraně živé síly jsou proti Oper-51-6 dosti rozdílné. Např. v průběhu letní operace plánuje štáb vzdušné jaderné údery. V blízkosti plánovaného epicentra vedou bojovou činnost vlastní jednotky. K ochraně využívají uzavřené obrněné transportéry a nákladní automobily. Jde o údery

jadernou náplní 50 a 100 kt. V prostorech plánovaných epicenter je velmi slabé kouřmo.

Vzhledem k situaci vlastních vojsk a jejich stupni ochrany musíme stanovit

— částečnou bezpečnostní vzdálenost pro jaderný výbuch 50 a 100 kt (živá síla na OT a nákladních autech),

— úplnou bezpečnostní vzdálenost pro nekryté osoby, které včas přijaly opatření k ochraně zraku,

— hranici pásma, po kterou může dojít v důsledku světelného záření k popálení očí nebo k dočasné ztrátě zraku u jednotek, které včas nepřijaly potřebná ochranná opatření. Porovnání hodnot účinků na oči pomůcky Oper-51-4 a 51-6 uvádím v **tabulce 2**.

Částečnou bezpečnostní vzdálenost můžeme určit přímo z pomůcky. V tabulce jsou uvedeny vzdálenosti pro ráži 1 až 100 kt, a to pro letní a zimní období. Dále jsou tam údaje pro určení bezpečnostní vzdálenosti při rozmístění v lesních prostorech a horském terénu. V lesních prostorech jsou pásma bezpečnosti v zimě a v létě jen nepatrně menší.

Poloměry pásem bezpečnostní vzdálenosti v horském prostoru vzhledem ke konfiguraci terénu a nepravidelnosti pravděpodobných účinků jaderných výbuchů nelze určit. Proto bereme za základ maximální bezpečnostní vzdálenosti, které jsou stanoveny pro normální geografické podmínky.

Oper-51-4 dále obsahuje údaje a podklady pro stanovení bezpečnostní vzdálenosti s ohledem na zasažení vlastních vojsk radioaktivním spadem po podzemních, pozemních a nadvodních jaderných výbuších. Současně uvádí údaje pro stanovení bezpečnostní vzdálenosti vzhledem k radioaktivnímu zamoření v prostoru centra jaderného výbuchu.

Přílohy jsou samostatnou částí Oper-51-4. Jde o tabulky a grafy, které souhrnně obsahují údaje pro efektivní a rychlé vyhodnocení jaderného úderu.

Uspořádání grafů a systém jejich využití je jednoduchý a srozumitelný. Podle stanovené ráže protnutím příslušných čar grafu určíme velikost poloměru pásma

ničení. Grafy platí pro hodnoty vyřazení živé síly a pro stanovení pásem ničení bojové techniky a ostatních zařízení. Jsou určeny pro ráže od 1 kt do 100 megaton a pro malé ráže od 0,1 po 1 kt.

Systém použití grafů je obdobný jako u Oper-51-6.

Závěrem chci zdůraznit, že pomůcka Oper-51-4 poskytne velitelům a štábům a všem ozbrojeným složkám ČSSR vhodný a ucelený podklad pro efektivnější a racionální vyhodnocování a posuzování ničivých účinků jaderných výbuchů.

K rychlému a správnému pochopení cílů a určení pomůcky bude vhodné přijmout účinná opatření.

Nové hodnocení ničivých účinků jaderných výbuchů by mělo sloužit k reálnějšímu plánování odstraňování následků napadení nepřítelem a obnovení bojové schopnosti vojsk a štábů po napadení. Poznatků můžeme využít i při přípravě a zdokonalování záložních důstojníků a záloh všeho druhu.

FRONTOVÉ LETECTVO VE VZDUŠNÉ OPERACI

Vzdušná operace je souhrnem sladěné činnosti svazů, svazků a útvarů dálkového a frontového letectva, vedená co do cíle, místa a času podle jednoho zámyslu a plánu Hlavního velení. Je součástí strategické operace na válčišti v podmínkách zahájení a vedení války bez jaderných zbraní. Jejím cílem je zničit nebo oslabit nepřátelské letecké uskupení, raketové jaderné prostředky operačního a operačně taktického dosahu, vybojovat nadvládu ve vzduchu a získat převahu v jaderných prostředcích.

Začíná současně se zahájením útočné činnosti pozemních vojsk na signál Hlavního velení. Vzdušná operace může trvat 2—3 i více dní. Základem vzdušné operace jsou hromadné údery dálkového a frontového letectva a to v počtu 3—5 i více. Nejmhutnější bývá 1. hromadný úder, jehož cílem je způsobit letectvu a raketovým jaderným prostředkům nepříteli rozhodující ztráty a snížit jeho sílu a možnost vedení účinných odvetných úderů.

V prvním dnu jde o 2—3 hromadné údery a v dalších dnech vzdušné operace o 1—2 hromadné údery denně. Varianty jednotlivých úderů mohou být různé, podle konkrétní situace. Účast frontového letectva ve vzdušné operaci stanoví Směrnice Hlavního velitele. Kromě toho, že v prvních dnech války bude probíhat vzdušná operace musí frontové letectvo plnit i úkoly ve prospěch pozemních vojsk. Z tohoto hlediska budou požadavky na letectvo velmi náročné.

Ukažme si proto na dvou možných variantách účast frontového letectva ve vzdušné operaci a možnosti současné podpory pozemních vojsk frontovým letectvem.

1. varianta — 3 hromadné údery v první den vzdušné operace

a) 1. a 3. hromadný úder vede dálkové letectvo v součinnosti s frontovým letectvem. Při těchto úderech spočívá hlavní úloha frontového letectva v zabezpečení průletu dálkového letectva prostorem bojové činnosti frontového letectva.

Frontové letectvo zabezpečuje průlet dálkového letectva, především prolamováním nepřátelského systému PVO v pásnu průletu ničením letišť stíhacího

letectva a ničením jeho systému velení a navedení bezprostředně před průletem dálkového letectva.

Při průletu dálkového letectva zabezpečuje stíhací frontové letectvo v součinnosti s PVO frontu a vojsky PVOS jeho obranu před úderem nepřátelského stíhacího letectva blokováním letišť stíhacího letectva, hlídkovým doprovodem a střehem ve vzduchu v určených prostorech.

Kromě toho ničí nepřátelské letectvo na letištích, raketové jaderné prostředky a místa velení a navedení.

b) 2. hromadný úder povede frontové letectvo samostatně. Bude ničit především letiště, systém velení a navedení, prostředky PVO a jaderné prostředky s důrazem na nově zjištěné a oživé cíle v prostoru bojové činnosti frontového letectva.

Při účasti frontového letectva jedním armádním vzletem v 1. hromadném úderu a 0,6 armádního vzletu v 2. a 3. hromadném úderu, zbývá na podporu pozemních vojsk 0,8 armádního vzletu při předpokládaném úsilí 3 armádních vzletů na 1. den bojové činnosti. Je pochopitelné, že úkoly pozemních vojsk budou v této variantě značně omezené.

Časový průběh vzdušné operace s přechodem na podporu pozemních vojsk v D 1 (varianta 1) — viz **obr. 1**.

2. varianta — 2 hromadné úder v prvním dnu vzdušné operace

Předpokládejme, že oba hromadné úder povede dálkové letectvo za účasti frontového letectva se stejným obsahem činnosti.

Za předpokladu, že pro 1. hromadný úder vyčleníme ve vzdušné operaci úsilí jednoho armádního vzletu a pro 2. hromadný úder 0,6—0,8 armádního vzletu, můžeme vyčlenit bojové úsilí 1,4—1,2 armádního vzletu na leteckou podporu pozemních vojsk frontu za předpokladu, že v první den bude bojové úsilí frontového letectva 3 armádní vzlety.

I při této variantě, kdy úsilí frontového letectva pro podporu pozemních vojsk bude vyšší, nemůžeme počítat s plnohodnotnou podporou. Proto musíme pečlivě zvážit vzlet frontového letectva a stanovit mu rozhodující úkoly.

Další problém, který komplikuje leteckou podporu pozemních vojsk frontu frontovým letectvem, je doba zahájení hromadných úderů. Hromadné úder zahajujeme na signál Hlavního velení. Proto velitel frontového letectva nemůže znát doby, kdy dojde ke snížení podpory pozemních vojsk v důsledku účasti frontového letectva ve vzdušné operaci.

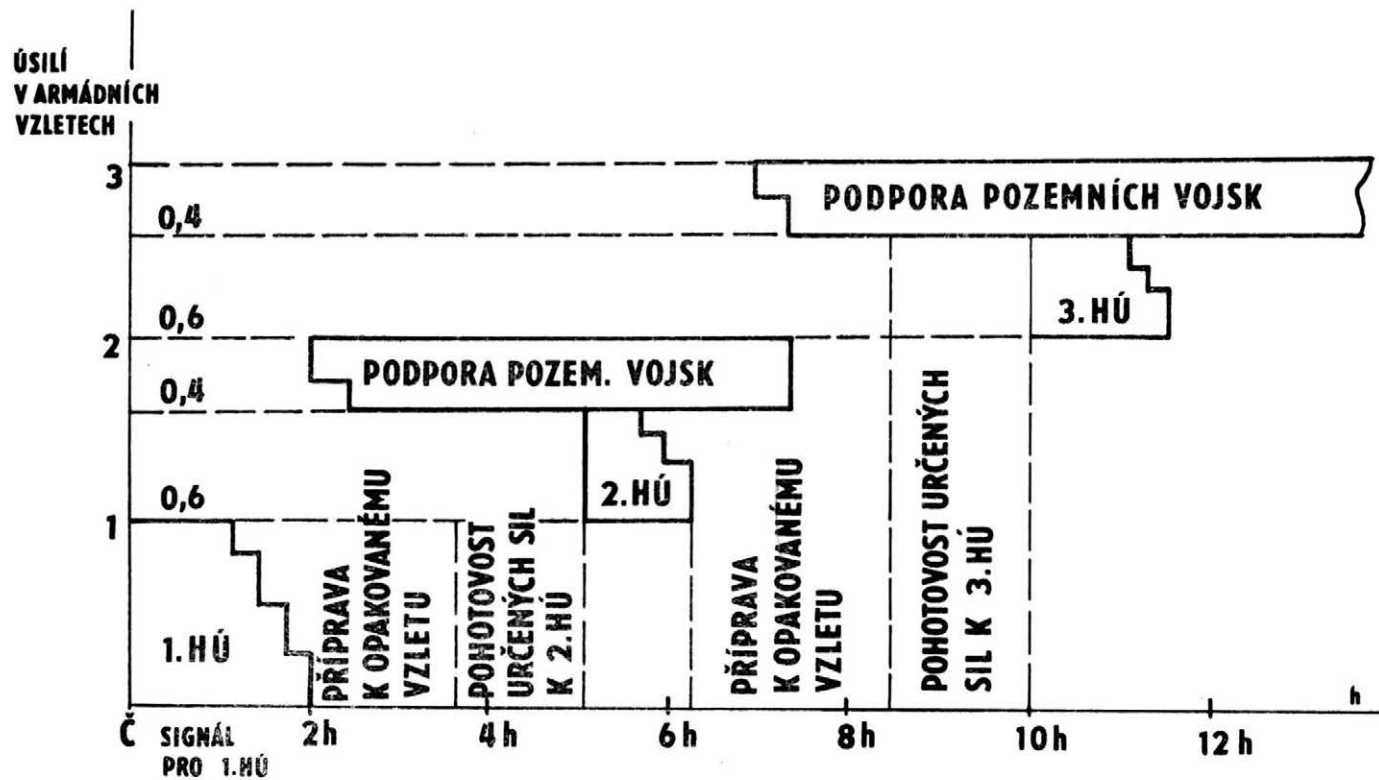
Další zvláštností, která časově nepříznivě ovlivňuje leteckou podporu pozemních vojsk, je příprava k účasti v hromadném úderu.

Podle zkušenosti ze cvičení můžeme předpokládat, že letouny, které podporují pozemní vojska a jsou vyčleněny k účasti v dalším hromadném úderu, musí ukončit činnost do 90—120 minut před zahájením hromadného úderu.

Též musíme počítat s tím, že letouny po skončení bojové činnosti v hromadném úderu mohou zahájit podporu pozemních vojsk většími silami až po přípravě letounů k opakovanému vzletu, tj. v průměru za 60—120 minut po přistání z hromadných úderů.

V několika problémech jsem ukázal, jak ovlivňuje účast frontového letectva ve vzdušné operaci kvalitativní možnosti letecké podpory pozemních vojsk.

Zásadní řešení spočívá v tom, aby zejména činnost frontového letectva i dálkového letectva usnadňovala co nejvíce činnost pozemních vojsk, na jejichž bezprostřední podporu můžeme vyčlenit poměrně malé úsilí frontového letectva.

Obr. 1

Při obecně známém nedostatku letectva máme na zřeteli, že úspěšný průběh frontové operace podmiňují výsledky vzdušné operace. Z tohoto hlediska vycházíme při stanovení účasti letectva ve frontové operaci a podle toho mu plánujeme úkoly.

Časový průběh vzdušné operace s přechodem na podporu pozemních vojsk v D 1 [varianta 2] — viz **obr. 2**.

Letecká podpora pozemních vojsk v průběhu vzdušné operace

Při stanovení úkolů podpory frontovému letectvu za současného plnění úkolů ve vzdušné operaci vycházíme zejména z těchto předpokladů:

- bez aktivní účasti letectva nemůžeme úspěšně splnit cíle jakýchkoliv operací pozemních vojsk a zvláště útočné operace frontu v současných podmínkách. Potvrdily to oba poslední konflikty na Středním východě;

- frontové letectvo je mohutným úderným prostředkem velitele frontu a v podmínkách vedení války bez jaderných prostředků bude jediným prostředkem k ničení cílů v celé hloubce operační sestavy nepřítele;

- frontové letectvo má možnost efektivně ničit malorozměrné a pohyblivé cíle;

- frontové letectvo je důležitým prostředkem vedení průzkumu a zjišťování souřadnic cílů pro jaderný úder;

- frontové letectvo bude plnit současně úkoly ve vzdušné operaci i letecké podpory pozemních vojsk.

Z toho vyplývá požadavek, abychom efektivně využili bojového úsilí frontového letectva při podpoře vojsk a stavěli mu rozhodující cíle v kritických údobích operace a boje.

Úkoly, které plní letectvo v rámci vzdušné operace, působí nepřímo ve prospěch pozemních vojsk frontu. Efekt některých úkolů se neprojevuje ihned, ale až v průběhu operace. Např. zničení jaderných prostředků a letounů-nosičů na letištích v případě přechodu na jaderné zbraně se projeví sníženou silou 1. jaderného úderu nepřítele na vojska a objekty frontu. Ničení nepřátelského letectva se projeví bezprostředně i v podmínkách bojové činnosti bez jaderných zbraní oslabením jeho úderné síly na vojska frontu apod.

Z cílů, úkolů a časových možností vyplývají některé zvláštnosti při podpoře pozemních vojsk frontovým letectvem v období plnění úkolů ve vzdušné operaci:

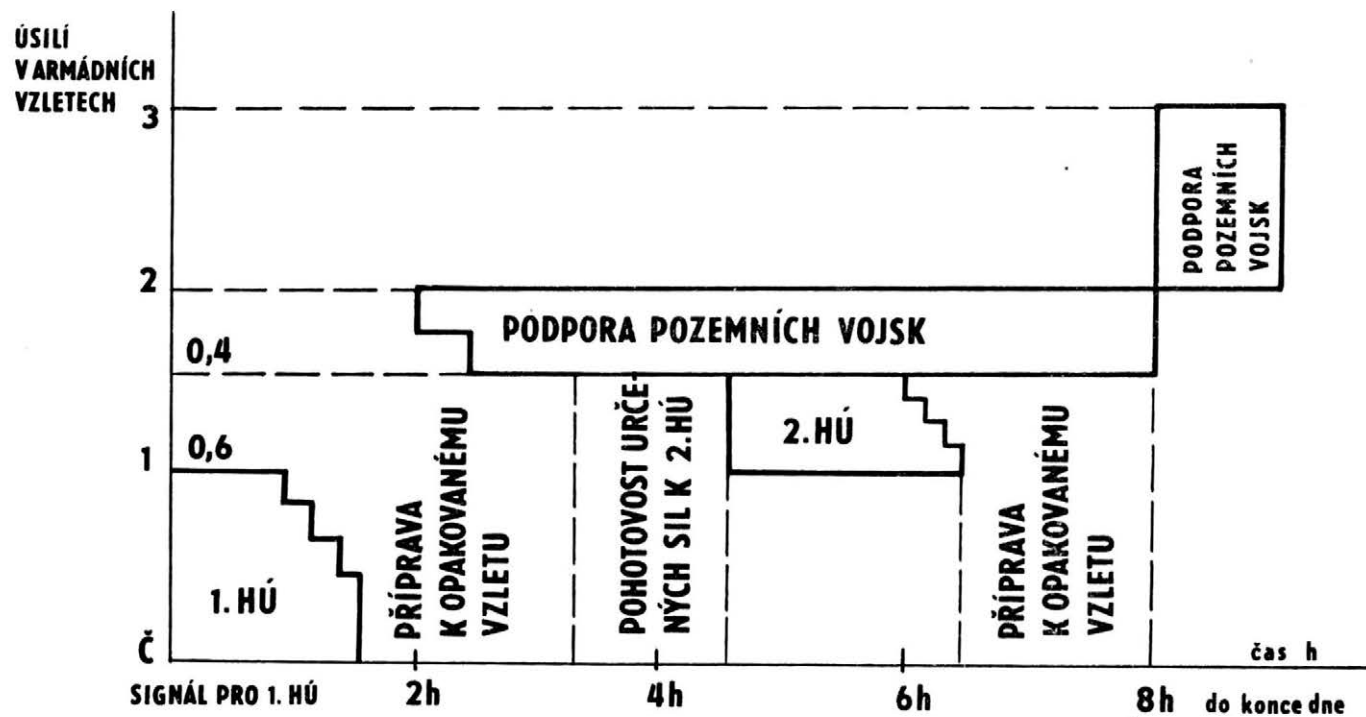
- při zahájení útočné operace se současným plněním úkolů frontovým letectvem ve vzdušné operaci (v 1. hromadném úderu) budou pozemní vojska prakticky bez přímé letecké podpory;

- mohutnost podpory mezi jednotlivými hromadnými údery bude postupně narůstat a v určitou dobu dosáhne maxima. Pak bude postupně klesat v době před dalším hromadným úderem (to ovšem za předpokladu, že mezi údery bude větší časová mezera než 3 h);

- vyčleněné úsilí letecké podpory bude časově z větší části omezeno na údobí mezi hromadnými údery;

- se zahájením podpory pozemních vojsk můžeme počítat až po přistání letounů z hromadných úderů a po jejich přípravě k opakovanému vzletu;

- v 2. hromadném úderu a dalších nebude zpravidla zasazeno veškeré úderné letectvo a část jeho úsilí můžeme použít k podpoře pozemních vojsk.

Obr. 2

Úkoly letectva při podpoře pozemních vojsk

Cílem bojové činnosti letectva je zabezpečit rychlé rozvíjení úspěchu vojsk frontu. Hlavní úsilí frontového letectva soustředíme na směr hlavního úderu frontu a bude plnit zpravidla tyto úkoly:

1. Ničit jaderné prostředky v palebných postaveních a na přesunech.
2. Ničit pozemní vojska s důrazem na tankové a obrněné svazky v prostorech soustředění a na přesunech.
3. Podporovat boj taktických výsadek.
4. Ničit protiúderné uskupení nepřítele.
5. Bránit vojska před úderem ze vzduchu a vzdušným průzkumem.
6. Ničit vzdušné výsadky nepřítele.
7. Vést vzdušný průzkum a upřesňovat cíle pro jaderný úder.
8. Přepřevážet a zásobovat vojska.
9. Zabezpečovat přesuny, zasazení a podporu 2. sledů.

Některé z těchto úkolů budeme plnit v průběhu vzdušné operace. Úkol 1. je jedním z nejzávažnějších pro bojovou činnost pozemních vojsk. Frontové letectvo jej intenzivně plní i v průběhu hromadných úderů v rámci vzdušné operace. Na úkol 2., 3. a 4. soustředíme úsilí frontového letectva mezi hromadnými úderem a to silami, které nejsou vyčleněny do hromadných úderů. Úkol 5. nepřímou plníme při zabezpečování průletu dálkového letectva přímým doprovodem, přímo pak úderem na letiště, blokováním letišť a sřezem ze vzduchu v určených prostorech. Úkol 6. můžeme plnit pouze v obdobích mezi hromadnými úderem. Úkol 7. plní průzkumné letectvo, které určuje cíle v hromadných úderech. Úkol 8. a první část úkolu 9. můžeme plnit neomezeně.

Při plnění úkolů v rámci vzdušné operace a při podpoře vojsk budou zpravidla některé úderné úkoly (ničení pozemních cílů) plnit i stíhací letectvo. Orientační rozdělení bojového úsilí úderného letectva letecké armády ve vzdušné operaci na 1. hromadný úder — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Úkol	Druh letectva (úsilí v %)			
	SL	SBoL	BoL	PzL
Úderem na letiště	10	40	60	
Ničení raketových jaderných prostředků		40	20	
Ničení PVO, prostředků velení a navedení	40	20		
Obrana průletu dálkového letectva	50			
Ničení VS a skladů jaderné munice v objektech se zvýšenou odolností			20	
Vzdušný průzkum				85
Rušení a klamná činnost				15

Při plnění úkolů podpory vycházíme z možnosti frontového letectva, časové kalkulace a stanoveného úsilí. Možné řešení vzájemného vztahu úkolů vzdušné operace a letecké podpory nacházíme převážně v časových možnostech.

Vyjdeme-li např. z uvedených 2. varianty vzdušné operace, tzn. 1. den pouze účast frontového letectva ve dvou hromadných úderech (v 1. hromadném úderu úsilím jednoho armádního vzletu a ve 2. úderu 0,6 armádního vzletu), může frontové letectvo při stanoveném denním úsilí 3 armádních vzletů vyčlenit k letecké podpoře 1,4 armádního vzletu. To se týká kvantitativních podmínek, které vyplývají z určeného úkolu a úsilí.

Daleko složitější je situace pokud jde o časové možnosti zabezpečení útočné operace frontu. Probíhá-li 1. hromadný úder v ranních hodinách v trvání 2 hodin úsilím 1 armádního vzletu, pak další hromadný úder je možný až po obnovení pohotovosti k opakovanému vzletu za 1,5—2 hodiny po prvním hromadném úderu. Tento čas je nutné zpravidla prodloužit o jednu hodinu, kterou potřebujeme k podrobnému vyhodnocování průzkumových podkladů o cílech.

Druhý hromadný úder je tedy možný za 4,5—5 hodin od zahájení prvního.

Ukažme si dále, jaké síly můžeme vyčlenit k zabezpečení útočné operace frontu. Dojdeme k závěru, že jen ty, které se nezúčastní druhého hromadného úderu. Tzn., že vyčleníme-li pro 2. hromadný úder 0,6 armádního vzletu frontového letectva, můžeme na leteckou podporu použít 0,4 armádního vzletu.

Ke zvýšení úsilí pro podporu pozemních vojsk dojde po skončení druhého hromadného úderu a splnění opatření k přípravě opakovaného vzletu. Do konce dne pak můžeme použít pro leteckou podporu úsilí jednoho armádního vzletu.

Základní kalkulační normy:

Č	— zahájení 1. hromadného úderu
Č+2 hodiny	— ukončení 1. hromadného úderu
Č+3—4 hodiny	— obnovení připravenosti k opakovanému vzletu
do Č+4.30 h	— vyhodnocení cílů pro druhý hromadný úder
Č+5 hodin	— zahájení druhého hromadného úderu.

Z časové kalkulace vyplývá závěr, že od Č do Č + 4 h nemůže frontové letectvo podporovat pozemní vojska. Teprve od Č + 3—4 h může frontové letectvo podporovat pozemní vojska úsilím 0,4 armádního vzletu.

Je to zjednodušený rozpočet, protože počítá s časovým stanovením jednotlivých úderů. O době jednotlivých úderů rozhoduje Hlavní velení a údery jsou zahajovány na signál. Proto se může stát, že frontové letectvo bude v pohotovosti k zahájení hromadného úderu a nebude moci plně podporovat pozemní vojska a čerpat k tomu vyčleněné plánované úsilí. Proto je problém podpory pozemních vojsk a účast frontového letectva ve vzdušné operaci značně složitý.

Závěr

Při zahájení války bez použití jaderných zbraní nabývá příprava a vedení vzdušné operace zvláštní význam. Vzdušná operace nahrazuje 1. jaderný úder v podmínkách vedení války bez použití jaderných zbraní. I když nemůžeme dosáhnout stejných výsledků (vzhledem k použití klasických prostředků ničení), může zásadním způsobem ovlivnit dosažení stanovených cílů.

Složitou otázkou je současná bojová činnost letectva ve prospěch pozemních vojsk. Řešení tohoto problému vyžaduje úzkou součinnost mezi velitelem a štábem frontu a velitelem a štábem letecké armády.

ZABEZPEČENÍ MANÉVRO BOJOVÝCH SESTAV

Polní řád ČSLA ve svých ustanoveních zdůrazňuje, že

— soudobý boj se vyznačuje rozhodností, vysokou manévrovostí, dynamičností, rychlými a náhlými změnami situace,

— při vysoce pohyblivé a prudké činnosti vojsk, kdy jsou v jejich sestavách velké mezery a nechráněné boky, mimořádně vzrůstá význam manévru.

V článku se budu zabývat hlavními žejnijními opatřeními k zabezpečení manévru druhých sledů, dělostřelectva a ostatních prvků bojových sestav na taktickém stupni v průběhu útoku.

Na základě zkušeností ze cvičení vím, že někdy štáby při plánování manévru jednotek po určitých osách vycházejí z předpokladů, že všechny cesty za prvosledovými jednotkami budou ve všech směrech a v celých délkách sjízdné a odminované.

Víme, že u nás je terén převážně kopcovitý až horský, s rozsáhlými lesními celky, s poměrně dostatečnou hustotou silnic ve směru východ — západ nebo sever — jih. Jeho průchodnost je (viz různé prameny) určován koeficientem 0,6 tj., že na 1 km útočného pásma připadá na každé čáře 0,4 km přirozených protitankových překážek. Vycházíme-li z charakteristiky terénu a ze zásad obranného boje pravděpodobného nepřítele — terén mu bude umožňovat soustředovat těžiště i na silnice a cesty. Dokumentují to poznatky z různých jeho cvičení a nakonec i zprávy o vývoji protitankových mìn s horizontálním účinkem, které mají sloužit k zaminování silnic především s tvrdým povr-

chem nebo dálnic. Dále můžeme předpokládat, že protivník všechny mosty (mostky) přes přirozené protitankové překážky zničí. Jistě nemůžeme předpokládat, že by ničil jen mosty přes vodní překážky nad 50 m.

Možnosti ničení silničních mostů vyplývají nakonec i z jejich četnosti — viz **tabulka 1.** (Statistická ročenka 1967)

Z tabulky 1 vyplývá i počet různých mostů na jedné podélné silnici. Při její délce 800—1000 km můžeme předpokládat — viz **tabulka 2.**

Na druhé straně je potřebný i stručný rozbor manévru prvosledových praporů i pluků na bojišti. Polní řád v čl. 33 mimo jiné zdůrazňuje, že v sestavách vojsk budou mezery, nechráněné boky apod. Tato ustanovení potvrzuje praxe soudobých cvičení. Aplikujeme-li uvedenou charakteristiku boje např. do průběhu útoku prvosledových pluků, musíme zákonitě dojít k závěru, že rozmanitost manévru bojových sestav prvosledových praporů nepokrývá vždy celou šířku útočného pásma pluku. I když prvosledové prapory budou (někdy také ne) v palebném styku, nemusí jejich bojové sestavy využívat všech cest v šířce útoku jednotlivých praporů.

Markantněji vystupuje tato okolnost do popředí v případě, kdy pod různými vlivy (např. při odrazení protizteče nepřítele apod.) dojde k přerušení palebného styku prvosledových praporů a druhosledový prapor je zasazován do mezery mezi nimi. Z toho vyplývá závěr, že zasazovaný druhý sled nemůže využít v plném rozsahu cest, které upravily prvosledové

Tabulka 1

Státní silnice	Jeden most je v průměru na každých km	Průměrná délka mostu v m
I. třídy	2,1 km	10,2 m
II. třídy	2,6 km	8,8 m
III. třídy	2,9 km	8,3 m
Celkem	2,5 km	9,1 m

Tabulka 2

Počet řek (překážek)	Šířka řek v m	Délka mostů v m
70—90	do 10	700—900
14—18	10—20	280—360
8—4	60—100	300—400
1—2	100—200	200—400
1—2	200—300	300—600
1	nad 300	300
Celkem 95—117	—	2440—3500

prapory. Obdobná situace bude při útoku divize, tj. při manévru prvosledových pluků.

V dleším by bylo mylné se domnívat, že i cesty upravované v rámci bojových sestav praporů, pluků a divize v průběhu útoku budou stále v celé své délce sjízdné. Nepřítel má možnost různou činností sjízdnost upravených cest narušit, např. jadernými údery, dělostřeleckými i leteckými přepady na různé cíle v bojových sestavách našich vojsk, nebo diverzní činností mohou na cestách vznikat další překážky před kterýmkoliv přesunujícím se prvkem bojové sestavy.

V průběhu útoku upravujeme tyto cesty:

— každý prvosledový prapor upravuje jednu praporečnou cestu ve svůj prospěch. Cestu upravuje vyčleněná jednotka s různou technikou;

— každý prvosledový pluk upravuje obyčejně jednu plukovní cestu, která navazuje svým průběhem na některou z praporečných cest. Cestu upravuje odřad zabezpečení pohybu pluku na zádi bojové sestavy jednoho z prvosledových praporů

opět jen ve prospěch manévru bojové sestavy svého pluku;

— v útočném pásmu divize upravujeme jednu až dvě divizní cesty s využitím některých plukovních cest. Cesty upravuje opět odřad zabezpečení pohybu divize na zádi bojové sestavy některého z prvosledových pluků jen ve prospěch manévru bojové sestavy divize (kromě prvosledových pluků). Podle potřeby upravujeme i příčné cesty (viz Vševojsk-2-2 čl. 89).

Průběh pochodových os určuje vždy nadřízený vševojskový velitel na návrh jejího náčelníka.

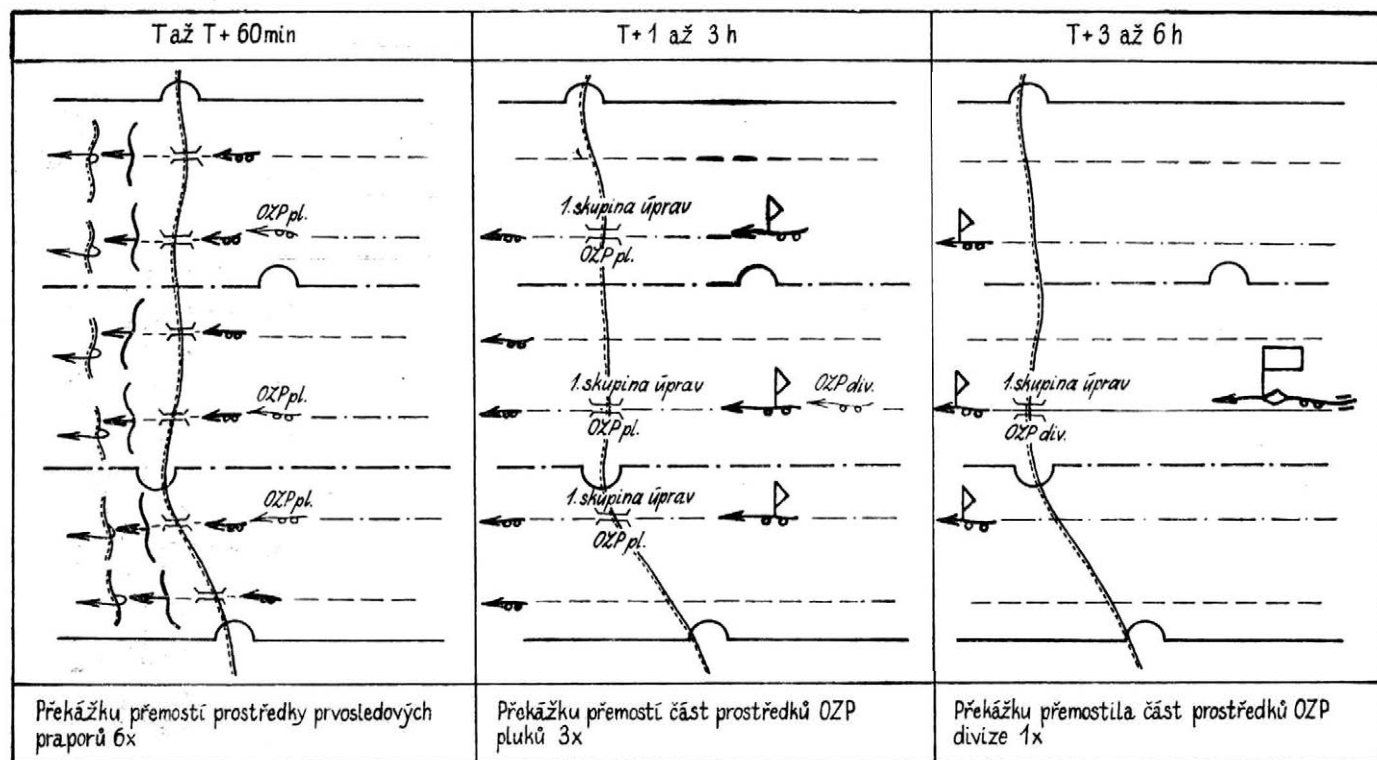
Dále chci uvést vzdálenosti mezi prvním a druhým sledem:

— druhý sled (záloha) praporu postupuje za jednotkami prvního sledu ve vzdálenosti do 3 km (u praporu na BVP),

— druhý sled (záloha) pluku se přesunuje za prapory prvního sledu ve vzdálenosti 8—12 km,

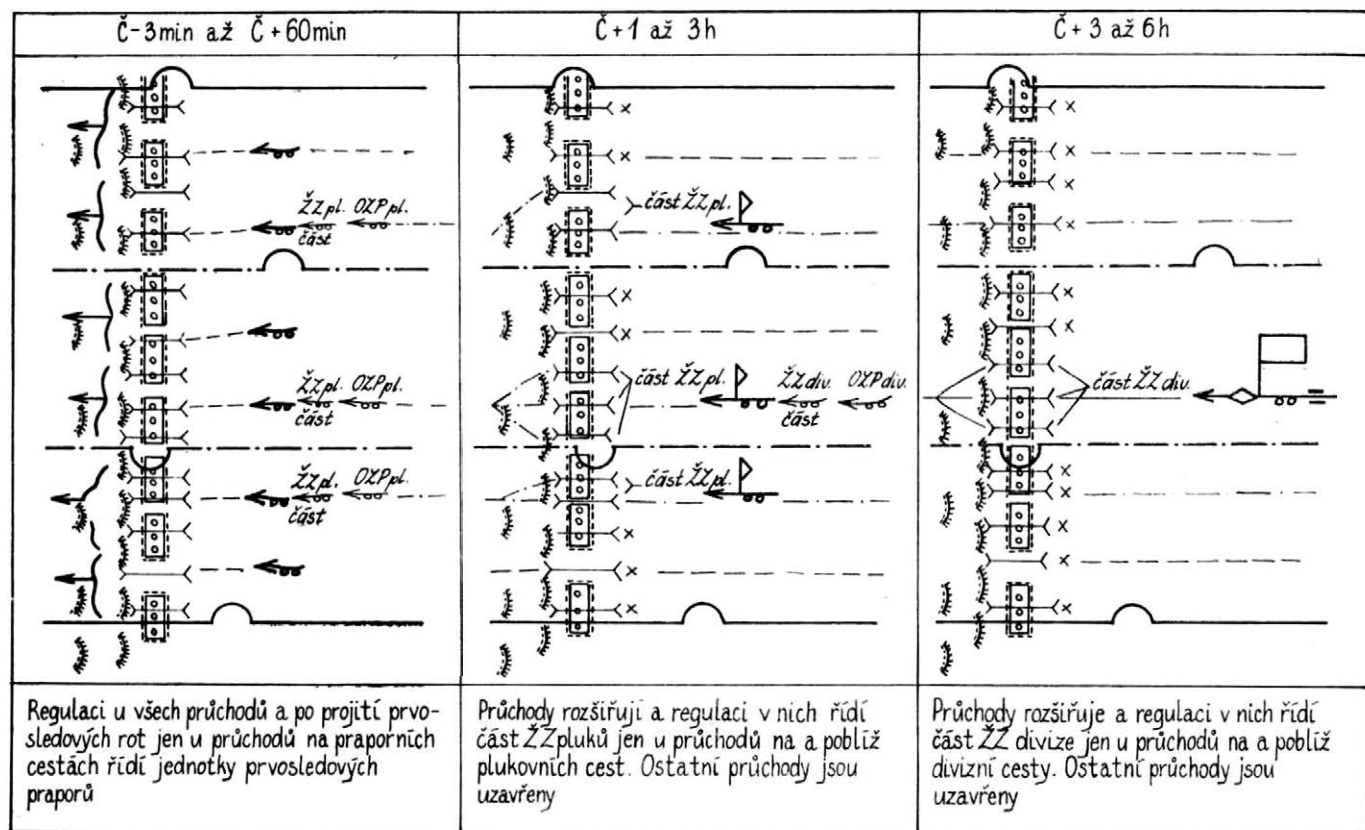
— druhý sled (záloha) divize se přesunuje 15—20 km za pluky prvního sledu.

Schéma úpravy cest v útočném pásmu divize — viz obr. 1.

Legenda : čas "T" čas vestavění mostových prostředků praporů 1. sledu
 - - - - - praporeční cesty
 - - - - - plukovní cesty
 ————— divizní cesta

Obr. 1

Legenda: x Průchod uzavřen závorami

Obr. 2

Pro schéma jsem zvolil jen jednu průběžnou protitankovou překážku [o šířce 12 m] přes celé útočné pásmo divize. Ve skutečnosti by jich bylo daleko více a s různou šířkou a průběhem. Tempo útoku počítám 4 km/h.

Z dosavadního rozboru můžeme učinit určité závěry:

- manévru (přesunu) všech prvků bojové sestavy určitého stupně, kromě jeho prvního sledu, bude probíhat zásadně po ose (cestě) upravované v rámci jeho bojové sestavy;

- pokud se prvek bojové sestavy vyššího stupně (např. PTZ, POZ apod.) přesunuje z různých důvodů v bojové sestavě nižšího stupně, bude využívat především cesty, které upravil nižší stupeň;

- všechny prvky bojové sestavy (kromě prvosledových jednotek) nebo jejich části např. baterie nebo oddíly dělostřelectva při manévru dělostřeleckých skupin, nebo velitelská stanoviště, týly apod., včetně druhých sledů, si musí svůj přesun zabezpečovat vlastními silami a prostředky v rámci svých pochodových proudů. Vytváření skupin pro úpravu cest u všech prvků bojové sestavy je vynuceno i tím, že tyto prvky při zaujímání určených prostorů nebo palebných postavení si budou muset upravovat cesty z plukovní (divizní) cesty do těchto prostorů a v prostorech opět svými silami a prostředky;

- v případě, že druhosledový pluk se bude přesunovat po dvou osách, pak využije divizní a jednu z plukovních cest. Přemostění překážek na plukovní cestě (pluku prvního sledu) si musí zabezpečit svými prostředky.

Nutnost manévru (přesunu) v hloubce bojových sestav zásadně jen po upravovaných cestách vychází i z organizace pořádkové a regulační služby u průchodů především ve výbušných zátarasech.

Schéma organizace regulační služby u průchodů v minových polích na předním okraji obrany — viz obr. 2.

I zde vycházím ze stejných předpokladů jako na obr. 1. Obdobný systém postup-

ného přebírání regulace u průchodů v zátarasech bude i na všech upravovaných cestách v hloubce obrany protivníka.

Ze schématu vyplývá, že vyčleněné zejména jednotky zabezpečují rozšíření a regulaci u průchodů jen na a poblíž upravovaných cest a to jen ve prospěch manévru (přesunu) prvků „své“ bojové sestavy. Po projití bojové sestavy průchod (pokud regulaci nepřebírá nadřazený stupeň) uzavírají závorou. Význam přesunu po upravených cestách je navíc zdůrazněn např. i podmínkami vedení útoku a přesunu v noci.

Celkově můžeme konstatovat, že při manévru (přesunu) všech prvků v hloubce bojových sestav budeme vycházet z těchto nejobecnějších závěrů:

- manévru je možný jen po upravované cestě za prvním sledem toho stupně, v jehož bojové sestavě manévru probíhá;

- všechny prvky bojové sestavy (nebo jejich části), včetně prvků druhů vojsk, musí vytvořit organizační i materiální opatření k úpravě cest v čele popřípadě i v hloubce své pochodové sestavy.

Je další otázka, jak řešit zabezpečení manévru např. druhého sledu týlu divize nebo manévru prvků operační sestavy armády, hlavně druhů vojsk, které se přesunují za prvosledovými divizemi.

A přes to, že do armády přichází bojová technika se stále vyššími schopnostmi průchodnosti terénem, zůstává na bojišti značný rozsah překážek, které nebude schopna bez přemostění sama překonat. Proto hluboké studium terénu u útočných pásmech, posouzení jeho vlivu na manévru a tempo útoku, si zachovává v obsahu práce všech náčelníků a velitelů své významné postavení.

Současně s růstem požadavků na způsob manévru útvarů a svazků bude nutné do jejich organizační struktury začleňovat potřebné množství mostových, popř. i odminovacích prostředků. To je jedna z cest k dalšímu zkvalitnění manévru v požadovaných tempech a směrech v podmínkách středoevropského válečnictví.

TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ V OBRANNÉ OPERACI

Vševojsková armáda může přecházet do obrany jak v začátku, tak v průběhu nebo i v konci frontové operace mimo dotyk nebo v dotyku s hlavním úderným uskupením nepřítele za podmínek bojové činnosti s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Kromě toho do obrany v rámci frontu bude přecházet nejčastěji jen část sil frontu (tj. vševojsková armáda), přičemž ostatní síly frontu budou zpravidla pokračovat v plnění úkolů útočné operace.

Hlavním cílem tankového a automobilního technického zabezpečení (dále jen TATZ) v obranné operaci je především:

- odsunout ze sestavy bojujících vojsk tankovou a automobilní techniku, která není schopna zabezpečit plnění bojových úkolů,

- zabezpečit maximální bojeschopnost a provozuschopnost veškeré tankové a automobilní techniky včasnými a komplexními opatřeními technického zabezpečení (tj. především systémem ošetřování techniky, opravami a doplňováním vyčerpaných zásob TAM),

- vytvořit již v průběhu obranné operace takovou situaci po stránce zabezpečení tankové a automobilní techniky, která umožní splnit obranné operace a plynule přejít do protiúderu a pak do útočné operace.

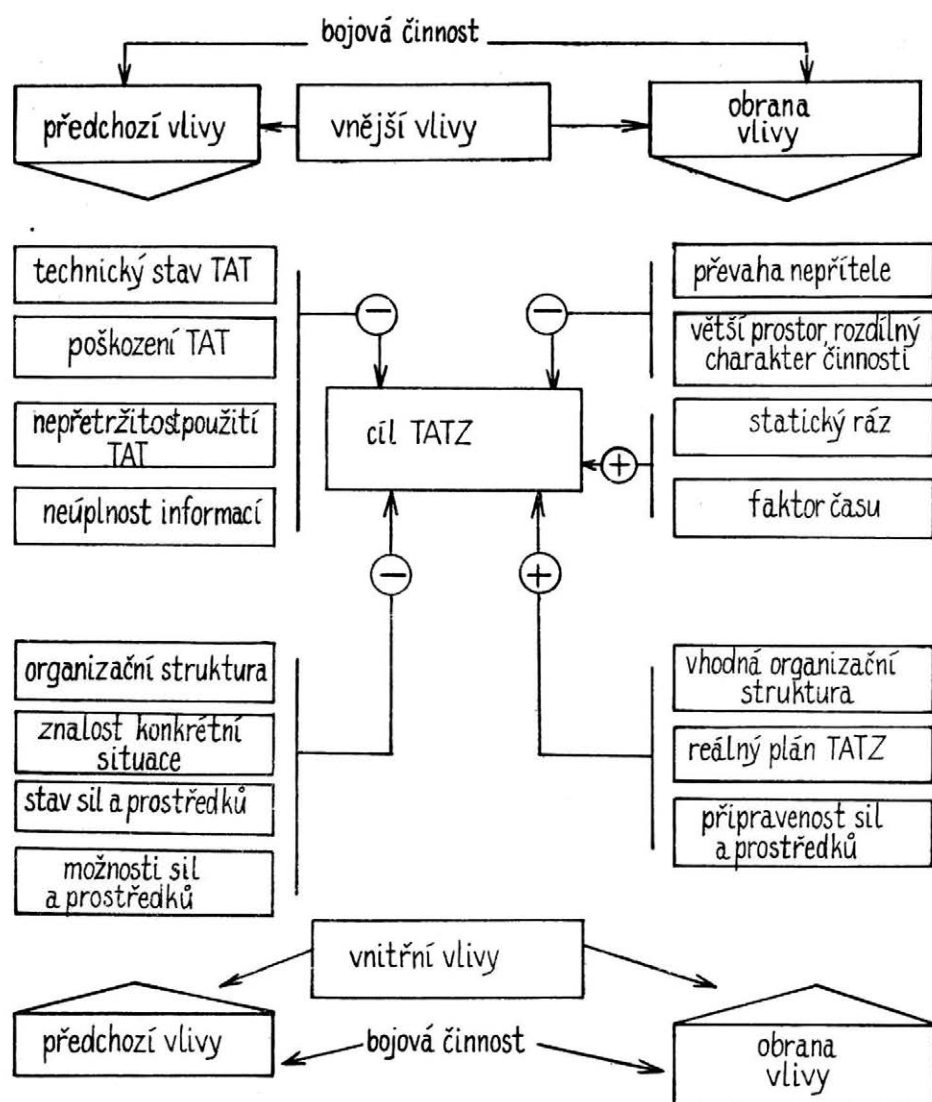
Plnění hlavního cíle TATZ obranné operace ovlivňují zejména tyto parametry:

- způsob přechodu do obranné operace po stránce vševojskové a plnění základních cílů obranné operace po vševojskové stránce,

- možnosti sil a prostředků soustavy TATZ a jejich rozčlenění v operační sestavě armády,

- působnost vnějších a vnitřních vlivů (specifických pro obrannou operaci) v kladném či záporném smyslu.

Působnost hlavních vnitřních i vnějších vlivů na TATZ v obraně schematicky znázorňuje **obr. 1**.

Obr. 1

Ze všech vnějších a vnitřních vlivů obecně platných pro různé fáze bojové činnosti vojsk soustavu TATZ v obranné operaci zejména ovlivňuje:

1. Ustálení fronty a statický ráz bojové činnosti a to zejména tím, že jsou vytvořeny výhodnější časové podmínky pro práci výkonných prvků soustavy TATZ v jejich prostorech rozmístění.

2. Aktivní bojová činnost nepřítele a jeho převaha tím, že je omezena možnost pohybu prostředků TATZ v těch prostorech jeho aktivní činnosti.

3. Členění operační sestavy armády do šířky a hloubky. Větší prostor činnosti vojsk má vliv na menší nasycenost techniky v prostoru, ale naopak větší rozptýlenost techniky má vliv na délku přísunových a odsunových cest.

4. Rozdílný charakter činnosti jednotlivých prvků operační sestavy (na předním okraji obrany, v hloubce obrany, při armádním protiúderu aj.).

Tyto vlivy ve svém souhrnu budou podstatně působit na:

— vznik ztrát tankové a automobilní techniky a to v důsledku přirozeného opotřebení a zejména bojového poškození jak co do prostorového a časového vzniku ztrát, tak i co do kvalitativního rozdělení ztrát;

— obsah a formu technických opatření, která zabezpečují spolehlivou práci tankové a automobilní techniky v průběhu celé operace;

— podmínky provozu techniky (minimální provoz u vojsk v prvním i druhém obranném pásmu, maximální provoz u vojsk vedoucích protiúder) a možnosti oprav poškozené techniky;

— manévry s prostředky, jednotkami a útvary TATZ co do prostoru a času; — spotřebu zásob tankového a automobilního materiálu pro technická ošetření, opravy a doplňování vyčerpaných zásob.

Normy ztrát tankové a automobilní techniky

Pro účelné řešení manévru s prostředky TATZ v průběhu operace, jejich efektivního využití a zabezpečení hlavního cíle TATZ vycházíme především z předpokládaných ztrát techniky v průběhu bojové činnosti vojsk.

Prvním a rozhodujícím úkolem při plánování TATZ obranné operace je tedy určit co nejpřesněji:

— kolik tanků a automobilní techniky bude v jednotlivých charakteristických druzích bojové činnosti vyraženo;

— jak bude vyražena technika prostorově na válčišti rozložena;

— jaké bude kvalitativní rozdělení ztrát techniky z hlediska pracnosti oprav.

Předpokládané ztráty tankové a automobilní techniky udávají platné normy denních ztrát techniky. Tyto normy byly stanoveny na základě studia teoretických podkladů, závěrů zkušebních velitelsko-štábních cvičení, bojových taktických cvičení různých velitelských stupňů a v neposlední řadě byly převzaty prověřené normy v Sovětské armádě.

Střední denní normy ztrát techniky v rámci armády jako celku v % — viz **tab. 1.**

Těchto norem lze využít pouze při plánování obranné operace k vytvoření si celkového názoru na možný vývoj bojeschopnosti armády jako celku.

Pro podrobné kalkulace předpokládaného vývoje bojeschopnosti vojsk armády na prvním (resp. druhém) pásmu obrany, záloh, útvarů druhů vojsk a týlu děláme rozvahu ztrát tankové a automobilní techniky diferencovaně, zejména s přihlédnutím k bojové činnosti svazků

- na prvním pásmu obrany a na směrech předpokládaného hlavního úderu nepřítelů,
- na prvním pásmu obrany na směr druhého úderu, popř. pasívním směru,
- na druhém pásmu obrany,
- při armádním protiúderu apod.

Pro vytvoření si neoptimálnějšího modelu předpokládané bojové činnosti vojsk vyjdeme z norem denních ztrát pro vševojskové svazky, vojskové svazky a útvary druhů vojsk a služeb a na závěr tyto údaje sumarizujeme.

Střední denní normy ztrát techniky vševojskového svazku v % — viz **tab. 2**.

Střední denní normy ztrát techniky vojskových svazků a útvarů armády v % — viz **tab. 3**.

Pro kalkulace ztrát techniky u svazků při armádním protiúderu použijeme norem platných pro útočnou činnost (popř. pro střetný boj), které jsem uvedl v článku „TATZ v armádní útočné operaci“ — (Vojenská mysl 2/1975).

Kvalitativní rozdělení ztrát tankové a automobilní techniky v průběhu obranné operace armády uvádím v **tabulce 4**.

Tyto údaje nám slouží pouze pro hrubé orientační propočty a k základním kalkulačním propočtům opravitelnosti a neopravitelnosti techniky, v závislosti na kapacitě dílenských a evakuačních prostředků armády a tím i k propočtům návratnosti opravené techniky do sestavy vojsk.

Tabulka 1

Bojová činnost	Tanky		OT bojové		Automobily	
	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ
Přeskupení (mimo dotyk)	1	1	1	1	1	1
Příprava operace (mimo dotyk)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Obranná operace	8—10	10—12	3	3,5	1	1,5

Tabulka 2

Bojová činnost	Tanky		OT bojové		Automobily	
	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ	bez JZ	s JZ
Obrana na 1. pásmu obrany A na směr hlavního úderu	7—8	8—10	5	6	4	4
Obrana na 2. pásmu obrany A (při bojích o 1. pásmo)	2	3	4	5	3	3
Obrana na 1. pásmu obrany A mimo směr hlavního úderu	6—7	7—8	2	2	2	2

Tabulka 3

Bojová činnost	OT a automobily	
	bez JZ	s JZ
Činnost v prospěch svazků na 1. pás- mu obrany	3	3,5
Činnost v prospěch svazků na 2. pás- mu obrany a v operační hloubce	2	2,5

Tabulka 4

Druh techniky	BO	SO	GO	NZ
Tanky	35	25	10	30
OT bojové	35	25	10	30
Automobily	40	25	10	25

Orgány tankové a automobilní služby vypracovávají podrobné propočty z hlediska norem pracnosti jednotlivých druhů oprav, vyjádřených v počtu normohodin pro příslušné opravy.

Hlavní úkoly řídicích prvků soustavy TATZ při plánování a organizování TATZ obranné operace armády

Při přechodu do obrany (obránné operace) se projeví v činnosti řídicích prvků soustavy TATZ jak obecné rysy, tak i určité zvláštnosti.

Organizace TATZ vojsk při přechodu armády do obrany obsahuje celý komplex opatření, směřujících k zabezpečení úspěšného splnění bojových úkolů útvarů a svazků v obraně.

Náčelník TAO — A bude při určování metody a postupu práce pro organizaci TATZ obranné operace vycházet

- z cílů a úkolů obrany v rámci frontové operace,
- ze zámyslu a rozhodnutí velitele armády,
- z konkrétní situace v TATZ u vojsk,
- ze zámyslu staršího náčelníka, jak chce plnit úkoly obranné operace po

odborné stránce.

Po obdržení operační směrnice pro přechod armády do obrany, pokynů velitele a nařízení pro TATZ náčelníka TAS — F náčelník TAO — A ujasní operační úkol a úkoly TATZ armády, správně a do hloubky zhodnotí situaci v technické službě a přijme rozhodnutí pro zabezpečení armády po stránce TATZ v obraně.

Při ujasňování úkolů náčelník TAO — A musí do všech podrobností pochopit úkol armády jako celku, bojové úkoly svazků v obraně a úkoly pro jejich TATZ. Musí mít jasnou představu o rozsahu a obsahu činnosti všech výkonných prvků tankové a automobilní služby, TATZ svazků a útvarů při přechodu do obrany a v průběhu obranných bojů.

Rozhodnutí pro TATZ armády v obraně přijme na základě všestranného a hlubokého rozboru a zhodnocení operační situace a situace v TATZ. Toto rozhodnutí koordinuje se štábem, náčelníky druhů vojsk a služeb a pak je schválné velitel armády.

Rozhodnutí obsahuje

- základní úkoly TATZ při přechodu do obranné operace,
- úkoly TATZ v průběhu obranné operace,
- uskupení a úkoly sil a prostředků TATZ určených pro zabezpečení vojsk prvního sledu, druhého sledu nebo záloh, protiúderného uskupení,
- opatření k zabezpečení spolehlivé činnosti techniky po celou dobu obranné operace a při přechodu armády do útoku.

Hlavní opatření TATZ při přípravě obranné operace

Při přípravě obranné operace půjde především o tato opatření:

- odsun poškozené techniky z předcházející bojové činnosti, zvláště z prostorů, kde by mohla být ohrožena aktivní činností nepřítele, především pak z prostorů svazků, které zaujímají první pásmo obrany,
- organizace oprav tankové a automobilní techniky k další bojové činnosti s hlavním úsilím na opravy vyřazené techniky,
- ošetřování techniky v rozsahu, který vyplývá z předcházející bojové činnosti. Při tom bereme v úvahu, že značná část svazků a útvarů bude v přímém dotyku s nepřítelem. U těchto útvarů a svazků počítáme se zabezpečením pracovních částí a druhů technického ošetřování až v průběhu obranné operace s hlavním cílem připravit techniku pro útočnou činnost,
- organizace doplnění vyčerpaných zásob (TAM) tankového a automobilního materiálu z předcházející bojové činnosti do skladů TAM vojsk a do skladů útvarů TATZ. Při organizaci doplňování zásob TAM doplníme nad stanovené normativy zásob TAM ty útvary a svazky, které jsou předurčené k útočné činnosti (k protiúderu a pak k útoku),
- s prostředky, jednotkami a útvary TATZ s cílem co nejefektivnějšího jejich využití v průběhu obranné operace a podle teoretických zásad a zvláštností TATZ obranného boje. Při řešení vlastního manévru dodržujeme tyto zásady:

- poškozenou techniku evakuujeme již do těch prostorů, kam budou přesunuty dílenské prostředky v etapě přechodu do obranné operace,
- dílenské prostředky dokončí rozpracované opravy v původních prostorech, další činnost zahájí až v nových prostorech rozvinutí v obranném pásmu armády,
- odsunové osy poškozené tankové a automobilní techniky určíme v součinnosti se štábem armády a ženijní úpravu zabezpečí ženijní prostředky armády. Zabezpečíme rekognoskaci a úpravu prostorů činnosti dílenských prostředků, jednotek a útvarů v průběhu obranné operace včetně záložních prostorů.

Ošetřování techniky v průběhu obranné operace

V průběhu obranné operace připravujeme techniku k další bojové činnosti. Půjde zejména o technické ošetřování, které zabezpečí maximální provozuschopnost techniky v další bojové činnosti. Těžiště těchto prací položíme na pro-

středky taktického stupně. Armádní prostředky nejsou speciálně pro plnění těchto úkolů předurčeny a podílejí se na nich pouze u techniky, která potřebuje opravu. Jinak ošetřují svou techniku.

Zásady evakuace poškozené techniky v průběhu obranné operace

Evakuace poškozené techniky v průběhu obranné operace má mimořádný význam. Včasná evakuace zabezpečí, že

- poškozená technika nebude v ohrožených prostorech zničena nebo zachvátna nepřítelem při jeho vklínění do obranných pásem prvosledových svazků,

- bude vytvořen dostatečný opravný fond pro činnost dílenských prostředků, jednotek a útvarů, do jejichž prostorů činnosti bude poškozená technika přisunuta,

- po rozřídění poškozené techniky na jednotlivých etapách bude poškozená technika odsunuta až k tomu dílenskému prostředku, který je jí schopen svojí kapacitou a vybavením opravit.

Armádní vyprošťovací prostředky a jednotky ve své činnosti plynule navazují na činnost vyprošťovacích prostředků taktických stupňů. To znamená, že i na stupni armády dochází k vytváření samostatných vyprošťovacích skupin. Tyto vyprošťovací skupiny plní dva základní úkoly:

1. Odsun poškozené techniky z prostorů a čar taktického stupně do prostorů činnosti dílenských útvarů armády.

2. Část vyprošťovacích prostředků je v záloze NTAO—A pro případné použití v technickém jádru armádního odřadu likvidace následků (OLN), nebo k posílení zasazovaných druhsledových svazků do armádního protiúderu.

Kromě toho můžeme evakuační prostředky použít k odsunu poškozené techniky v rozsahu generální opravy (GO) přímo na nakládací stanice. K této činnosti můžeme vyčlenit část kapacity roty odsunu tanků (vybavená tahači s podvalníky) armádního praporu odsunu tanků (prot).

Ramena a pásma odsunů poškozené techniky — viz obr. 2.

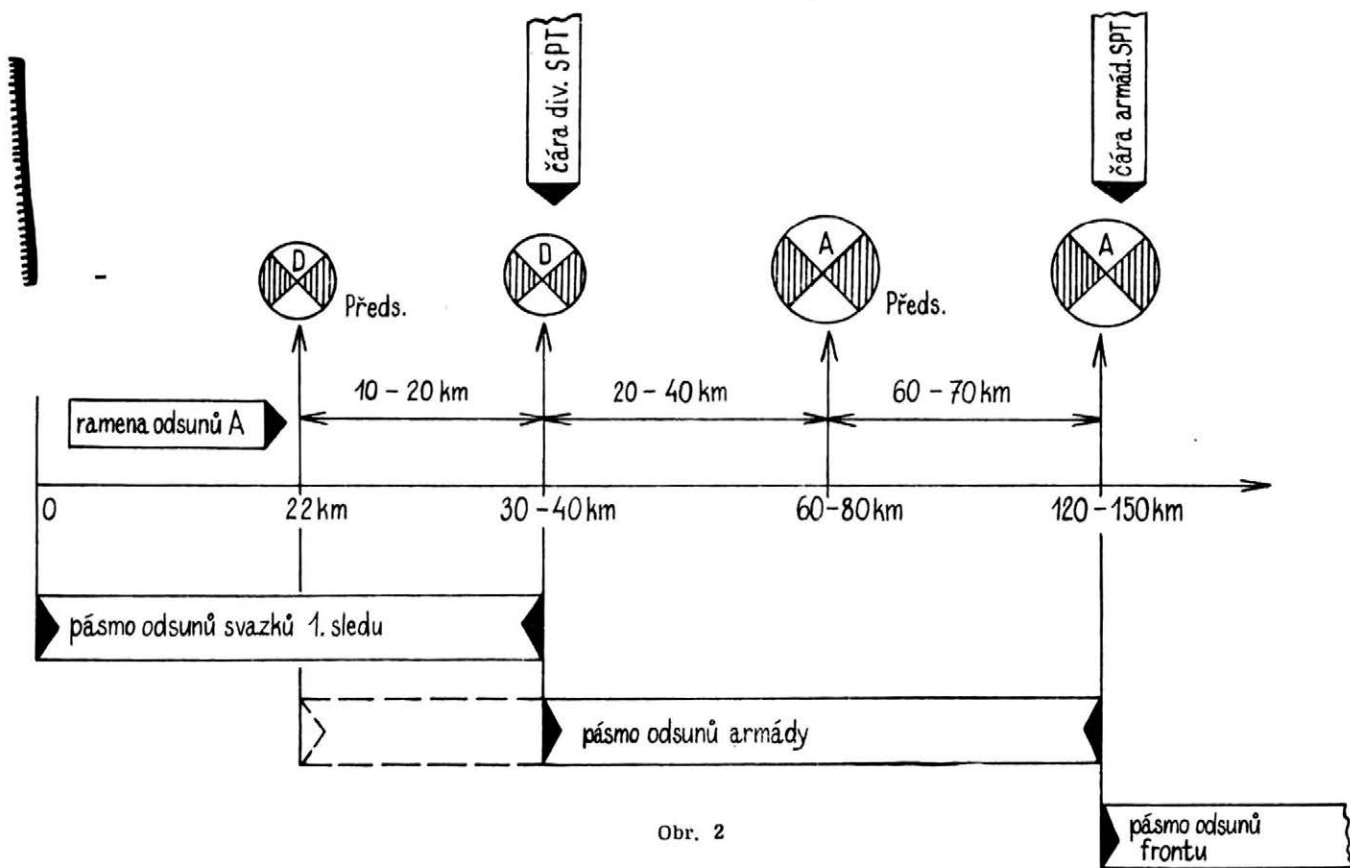
Zásady pro opravu techniky

Pro opravu techniky v obranné operaci platí obdobné zásady jako pro opravu techniky v průběhu armádní útočné operace, tzn., že

- dílenské prostředky taktického stupně opravují techniku v rozsahu běžné opravy,

- co do pracnosti budou běžné opravy většího rozsahu než opravy v útočné operaci. Např. jestliže na běžnou opravu tanku je stanovena v útočné operaci norma do 30 Nh, pak v obraně jsou dílenské prostředky taktického stupně (vzhledem k statickému rázu bojové činnosti) schopny zabezpečit BO až k horní hranici pracnosti, tj. až do rozsahu 100 Nh.

Dílenské prostředky armádního stupně mají za úkol především dokončit všechny BO z předcházející činnosti, dále pak BO techniky vojskových svazků a útvarů a nedokončené BO techniky dílenskými prostředky taktického stupně. V případě delšího trvání obranné operace a dlouhotrvajících bojů o první pásmo obrany armádní dílenské prostředky zabezpečují i střední opravy (SO) poškozené techniky.

Obr. 2

Zásobování tankovým a automobilním materiálem

Potřebu a množství zásob tankového a automobilního materiálu a náhradních dílů v průběhu obranné operace určujeme podle výše předpokládaných ztrát tankové a automobilní techniky a také podle potřeby vytvoření zásob k zabezpečení příští bojové činnosti. Hlavní forma zásobování TAM je shodná s hlavní formou zásobování v útočné operaci, tj. direktivní přísun. Principem direktivního zásobování je průběžné doplňování zásob podřízených stupňů do maxima. Zásobování TAM podle pořadí důležitosti probíhá k svazkům a útvarům.

1. určeným k rozvíjení protiúderu
2. určeným k zahájení protiúderu
3. v prostoru hlavního úsilí obrany
4. ostatním

Zásady pro členění výkonných prvků soustavy TATZ

Základní určující podmínkou pro členění výkonných prvků soustavy TATZ je zaujatá operační sestava armády. Šířka obranného pásma (210—150 km), jeho hloubka (až 150 km), vytvoření prvního a druhého, popř. třetího obranného pásma a nutná vzájemná závislost činnosti výkonných prvků různých stupňů předurčující, že hlavní úsilí TATZ operačního stupně (co do hloubky obrany) položíme na zabezpečení

1. vševojskových svazků na prvním pásmu obrany
2. vojskových svazků, útvarů mezi prvním a druhým pásmem obrany
3. svazků na druhém pásmu obrany a útvarů a svazků rozmístěných za druhým pásmem obrany.

Při přechodu do protiúderu hlavní úsilí TATZ zaměříme k zabezpečení vojsk v protiúderu.

Šířka obrany, optimální ramena evakuace a nutnost omezit rokovánní přesuny poškozené techniky určují, že výkonné prvky TATZ budeme členit na dva hlavní směry úsilí TATZ. V průběhu operace určujeme vševojskovým svazkům rozmístěným na prvním i druhém pásmu obrany zadní hranice divizních SPT. Pro svazky na prvním pásmu obrany ve vzdálenosti 30—40 km od předního okraje, pro svazky na druhém pásmu obrany ve vzdálenosti 100—120 km od předního okraje (tj. ve vzdálenosti 30—40 km od předního okraje druhého pásma obrany). Na těchto čarách jsou zpravidla rozmístěny hlavní síly technických oprav příslušných vševojskových svazků. Tzn. že po tyto čáry řeší všechny úkoly TATZ příslušný taktický stupeň soustavy TATZ. Armádním prostředkům TATZ určíme obdobným způsobem zadní hranice armádních SPT ve vzdálenosti 120 až 150 km od předního okraje prvního pásma obrany, tj. v týlovém pásmu vševojskové armády.

Zásady pro členění evakuačních prvků soustavy TATZ

Evakuační prostředky jsou rozčleňovány do samostatných vyprošťovacích skupin do dvou sledů. Vzhledem k šířce operační sestavy armády v obraně jsou rozčleňovány do dvou pásem působnosti. První sled odsunuje poškozenou techniku od čáry SPT svazků na prvním pásmu obrany na předem určenou čáru SPT (ASPT) na vzdálenost 60—80 km od předního okraje. Druhý sled evakuačních prostředků odsunuje poškozenou techniku z čáry předem určených ASPT až na čá-

ru hlavních ASPT na vzdálenost 120—150 km od předního okraje prvního pásma obrany.

Armádní evakuační prostředky jsou organicky začleněny do jednoho praporu odsunů tanků (prot) a jedné rotý odsunů automobilní techniky (rost). Obdobně jako v útočné operaci, vyčleňujeme až $\frac{2}{3}$ sil ve prospěch svazků na směr hlavního úderu nepřítele, zbytek sil ve prospěch svazků a útvarů na směr druhého úderu nepřítele.

Část sil a prostředků ponecháme v záloze NTAO—A a rozmístíme v prostorech hlavních ASPT.

Zásady pro členění opravářských prvků soustavy TATZ

Opravářské prostředky rozmísťujeme na 2—4 armádních SPT. Tyto ASPT volíme v takových prostorech, které umožňují nepřetržité opravy v průběhu celé obranné operace, a zpravidla mimo směry útočné činnosti nepřítele. Vyčleněné opravářské prostředky (1. sled opravářských prostředků) ve formě dílenských skupin armády (DS—A) zaujímají předsunutá ASPT na vzdálenost 60—80 km od předního okraje prvního pásma obrany. Opravný fond pro činnost těchto dílenských skupin zabezpečuje 1. sled evakuačních prostředků armády. Hlavní síly opravářských prostředků armády (dvě armádní tankové a automobilní opravny — atao) rozmísťujeme při zadní hranici armádních SPT, tj. na vzdálenost 120—150 km od předního okraje prvního pásma obrany. Opravný fond pro tyto hlavní síly zabezpečuje druhý sled evakuačních prostředků armády, popř. evakuační prostředky svazků, rozmístěných na druhém obranném pásmu armády.

Při bojové činnosti v prvním pásmu obrany armády a možnosti brzkého zahájení bojů o druhé pásmo obrany se dílenské prostředky z předsunutých ASPT na rozkaz NTAO—A přemísťují do hloubky operační sestavy armády až na čáru hlavních ASPT, nebo do plánovaných záložních prostorů ASPT. Při tomto přemístění, spolu s vyprošťovacími skupinami 1. sledu, odsunují veškerý opravný fond za druhé pásmo obrany.

Manévr s armádními sklady TAM

Armádní sklady TAM (AAS, ATS) v průběhu obranné operace jsou trvale umístěny v sestavě PAZ—A a přemísťují se společně s PAZ—A na základě rozkazu ZT—A.

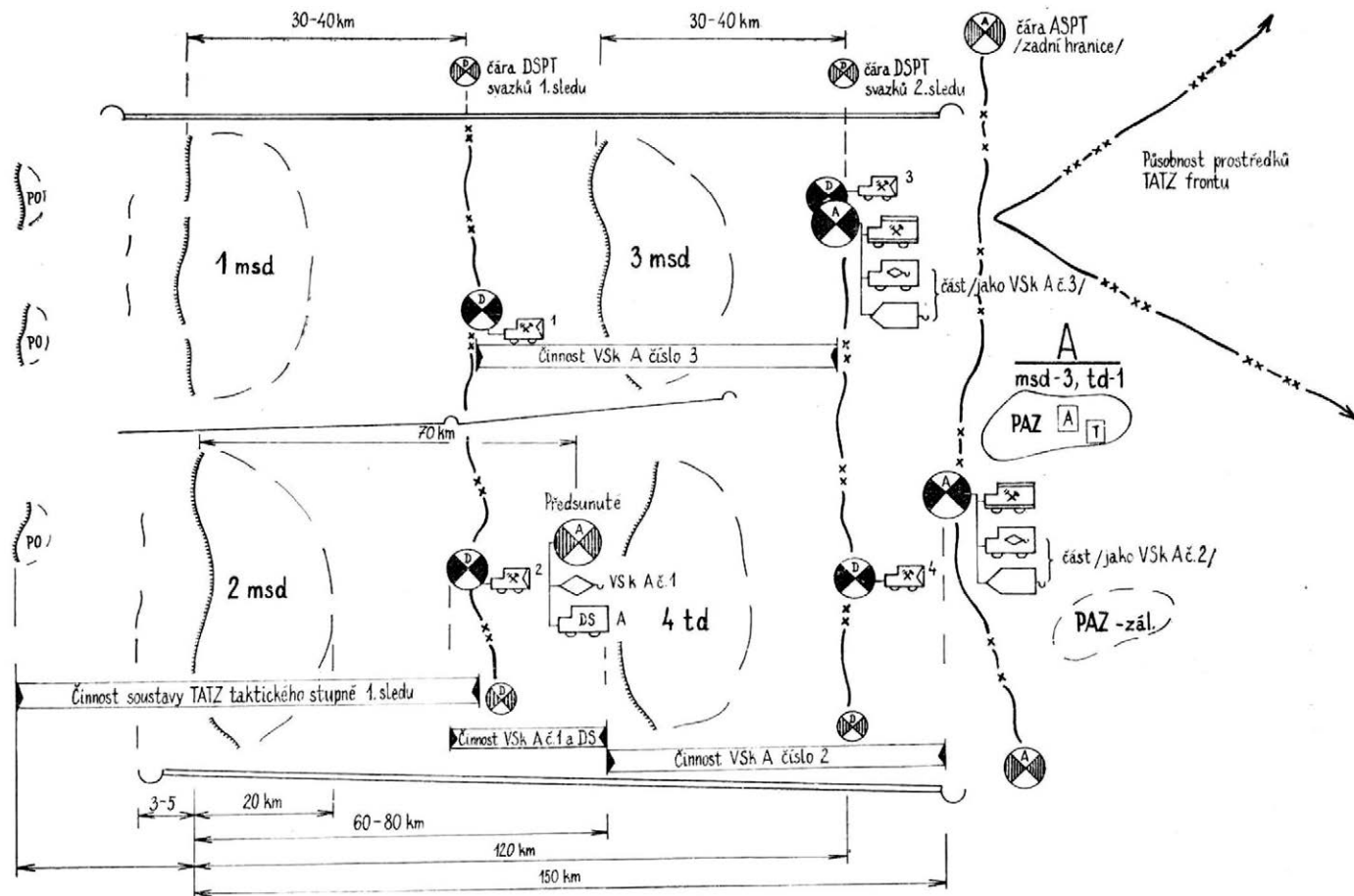
Manévr prostředky TATZ — viz **obr. 3**.

Zásady pro manévr s prostředky TATZ při protiúderu

S cílem rozbít a zničit uskupení vojsk nepřítele, která pronikla do obranného pásma armády, povede armáda protiúder. Úspěch bojové činnosti svazků v protiúderu bude záviset i na přesné organizaci TATZ.

Před vlastním protiúderem vyčleníme ve prospěch těchto svazků potřebné evakuační a opravářské prostředky a to armádní místo technické pomoci (A—MTP) a armádní DVS.

Hlavní formou pomoci svazkům bude vyčlenění sil a prostředků pro armádní MTP. Prostory armádních MTP volíme v blízkosti předpokládaných čar rozvinutí a popř. i na kritických bodech os přesunů na čáru zasazení. Vyčle-

Obr. 3

něné prostředky pro armádní MTP musí tyto prostory zaujmout s dostatečným předstihem, jejich činnost na MTP bude končit v okamžiku likvidace všech vzniklých ztrát, popř. změnou formy jejich činnosti jako armádní DVS. Hlavním cílem těchto opatření je uvolnit kapacitu prostředků taktického stupně k použití až v průběhu armádního protiúderu.

Možnosti podřízení frontového prostředku do sestavy armády v průběhu obranné operace

Do operační sestavy vševojskové armády může být v průběhu obranné operace podřízen dílenský útvar frontu. Tuto podřízenost nechápeme jako pomoc armádě pro běžné opravy a proto nemůžeme řešit manévr a členění frontového prostředku obdobným způsobem jako s organickým útvarem armády.

Frontový prostředek bude zpravidla podřízen v případě, kdy hlavní síly frontu plní úkoly útočné operace a vševojsková armáda, která působí na vedlejším nebo pomocném směru (zpravidla kryje křídlo sestavy frontu), přechází do dočasné nebo dlouhodobé obrany. NTAS frontu proto přidělí této armádě odpovídající dílenské prostředky (zpravidla jeden prapor pro opravy tankové techniky — proprtt, nebo jeden prapor pro opravy automobilů — propra) k posílení dílenské kapacity armády pro střední opravy techniky. Ostatní prostředky TATZ frontu jsou zaměřeny na plnění úkolů TATZ na směrech útočné operace frontu. Soustředování opravného fondu k tomuto frontovému dílenskému prostředku zabezpečuje NTAO—A částí kapacity armádních prostředků, protože armádě v obraně front evakuační útvary (jednotky) nepodřizuje.

Přidělené frontové dílenské prostředky rozmisťujeme na FSPT, které je ráčáře rozmístění hlavních armádních SPT, tj. ve vzdálenosti 120—150 km od předního okraje obrany.

Při přechodu armády do protiúderu nebo útočné operace, přebírají tyto přidělené frontové dílenské prostředky veškerý opravný fond od armády a organické prostředky TATZ armády jsou tak uvolněny pro řešení úkolů TATZ v útočné operaci. Okamžikem předání opravného fondu si front dílenské prostředky převezme zpět do své podřízenosti.

SOUČINNOST S ORGÁNY TERITORIA PŘI TÝLOVÉM ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI

V počátečním období války zákonitě dojde ke styku svazků s orgány teritoria, a to v různých situacích a etapách pohraničního sražení. K potřebě zabezpečit polní vojska v součinnosti s orgány teritoria může docházet v podstatě ve třech případech: při překrytí stání hranice částí sil prvosledových svazků, při pohraničním sražení na vlastním území a při přesunech z hloubky přes teritorium státu.

Nejnunější bude součinnost na úseku zdravotnického zabezpečení, při doplňování spotřeby pohonných hmot a pak na úseku dopravy a přesunů vojsk.

Ke zdravotnickému zabezpečení

Při překrytí stání hranice můžeme předpokládat zdravotnické ztráty v hodnotě do 5 % počtů bojujících vojsk za den. Při boji v příhraničním pásmu můžeme kalkulovat s rozmezím zdravotnických ztrát při boji bez použití ZHN do 5 až 10 %, při použití ZHN od 15 do 25 % počtů bojujících svazků za den.

Zdravotnické ztráty za přesunu z hloubky teritoria mohou být značně rozdílné. Při vedení boje bez ZHN mohou činit okolo 3 %, při použití ZHN mohou být značně vyšší.

První pomoc (co nejdříve po zranění) a první lékařskou pomoc (do 2—4 hodin po zranění) si poskytnou svazky svými organickými zdravotnickými silami a prostředky. Stejně tak odsuny raněných do dalších zdravotnických zařízení si mohou svazky zabezpečit téměř vlastními prostředky. I při posílení zdravotnickými odsunovými prostředky budou svazky využívat dopravních a v krajním případě i bojových vozidel tak, abychom odbornou pomoc mohli poskytnout nejpozději do 6—8 hodin po zranění.

Polní zdravotnické etapy pro poskytování odborné lékařské pomoci jsou určeny především k zabezpečení útočné činnosti na území nepřítel.

Pro poskytování odborné lékařské pomoci v příhraničním pásmu můžeme počítat s tzv. dočasnými lékařskými ošetrovacími středisky (DLOS) a s pomocnými vojenskými nemocnicemi (PVN). V hloubce teritoria můžeme využít zejména odsunových nemocnic ministerstva zdravotnictví (ON MZd) a vojenských nemocnic (VN).

Dočasná lékařská ošetrovací střediska v příhraničním pásmu můžeme rozvinout péčí státní zdravotnické správy zpravidla s využitím objektů, sil a prostředků léčebných zařízení ústavů národního zdraví nebo jiných vhodných objektů ve vzdálenosti 20–40 km od státní hranice. Sem budou svazky a útvary odsunovat raněné vlastními prostředky.

Pomocné vojenské nemocnice můžeme rozvíjet v příhraničním pásmu i v hloubce teritoria na bázi léčebných lázeňských nebo rekreačních zařízení vojenské správy.

Odsunové nemocnice ministerstva zdravotnictví jsou v podstatě civilní léčebné ústavy rozvíjené ve prospěch ozbrojených sil ČSSR s různou dobou pohotovosti. V každém kraji můžeme využít vojenskou nemocnici s průměrnou kapacitou 500 lůžek.

Vzhledem k tomu, že zde půjde jak o zdravotnická zařízení vojenská (teritoriální), tak i civilní, která nedisponují potřebnými spojovacími a odsunovými prostředky, popř. znalostmi problematiky polních vojsk, velkou úlohu při jejich využívání bude hrát dokonalá a všestranná součinnost mezi veliteli polních vojsk a příslušníky zdravotnických zařízení. Tato součinnost bude nutná jak v příhraničním pásmu, tak i v hloubce teritoria státu. Na teritoriu jde především o součinnost při zajištění informací o hygienickoepidemiologické situaci, upřesňování odsunů do určených teritoriálních zařízení a poskytování pomoci při vzniku hromadných ztrát u útvarů a svazků, zvláště po skupinových úderech ZHN, které nejsou schopny svazky nebo útvary zlikvidovat svými silami a prostředky.

K materiálnímu zabezpečení

Při současném stupni motorizace armády jedním z rozhodujících materiálních prostředků jsou pohonné hmoty a maziva. Při překrytí státní hranice předpokládáme spotřebu u kolové techniky ve výši 0,1 až 0,15 náplně, u pásové techniky od 0,15 do 0,25 náplně. Zásoby PHM v mírových posádkách v pásmech jednotlivých svazků krytí této předpokádané spotřeby plně zabezpečují. Vzhledem k tomu, že teritorium počítá s využitím v posádkách ponechaných zásob pro polní vojska po celou dobu jejich činnosti v příhraničním prostoru, svazky a útvary odčerpávají tyto zásoby bez omezení až do úplného přechodu na polní zásobovací systém. Jen při zničení nebo při nadměrném čerpání zásob bude nutné, aby svazek cestou armády a frontu vyžádal od vojenského okruhu přísun dalších zásob železniční letučkou do určeného posádkového skladu PHM.

Spotřeba PHM při boji v příhraničním pásmu se může pohybovat od 0,15 do 0,25 náplně u kolové a od 0,3 do 0,5 náplně u pásové techniky.

Boj v příhraničním pásmu může trvat krátkou dobu, nebo může přerůst v několikadenní vleklou bojovou činnost a vést nejen k vyčerpání, ale i ztrátě nebo zničení zásob zanechaných v posádkách a v dalších zdrojích.

Zásoby z posádek mírové dislokace si útvary a svazky odebírají ve vlastní působnosti samostatně, z cizích posádek je mohou odebírat jen s vědomím původního uživatele, popř. likvidační komise v posádce. Odběry z vyčleněných zásob PHM ve skladech PHM vojenského okruhu, v distribučních skladech n. p. BENZINA a ve skladech federálních hmotných rezerv organizuje velitelství frontu nebo z jeho pověření příslušná armáda.

Ve všech případech půjde o odběry PHM na šekovou žádanku nebo zúčtovací list. Jen v případě bezprostřední hrozby, že nevyčleněné zdroje zásob PHM, vojenské i civilní, zachvátí nepřítel, je nejen povoleno, ale i povinností všech velitelů tyto zdroje vyčerpat pro vlastní potřebu, nebo v krajním případě je zničit i bez souhlasu příslušného vojenského nebo civilního materiálního hospodáře.

Náročným úkolem je zabezpečení přesunů svazků a útvarů přes území okruhu. Spotřeba PHM při přesunu na 100 km se může pohybovat u kolové techniky mezi 0,2—0,25 náplně, u pásové techniky mezi 0,4—0,5 náplně PH. Všechny svazky, útvary a zařízení za přesunu přes teritorium okruhu budou vyhazeny plnými mocemi k odběru PHM ve jmenovitě předem určených zdrojích. Těmito zdroji mohou být jednotlivé okruhové sklady, sklady federálních hmotných rezerv (FHR) nebo zvlášť pro tento účel zřízená výdejní zařízení služby PHM na železničních stanicích teritoria, která obsluhují síly skladů PHM okruhu. Přitom svazky a útvary, které mají cisterny, budou PHM odebírat v okruhových skladech a ve skladech federálních hmotných rezerv. Ostatní útvary a zařízení budou odebírat PHM do malých obalů ve vybraných železničních stanicích.

Jednotlivá vozidla a skupiny do 10 vozidel mohou na šekové žádanky odebírat PHM v etapních stanicích na určených automobilních silnicích a v posádkových výdejních, která budou po odchodu vojsk v činnosti nebo v nich budou pracovat likvidační skupiny.

Z toho vyplývá, že teritorium může pro zásobování polních vojsk PHM využít zásob ponechaných v posádkách, vlastních zásob, sil a prostředků okruhových skladů PHM a vyčleněných zásob ve skladech FHR.

Vzhledem k tomu, že týl vojenského okruhu nemá automobilní dopravní útvary a jednotky pro přepravu PHM a že železniční nádržkové vozy budou v této době plně využity k vývozu PHM za vojsky frontu, nemůžeme počítat s přísunem materiálu PHM podle zásady, že nadřazený přísunuje materiál podřízenému. Svazky a útvary se musí proto orientovat zásadně na odběry v určených zdrojích vlastními dopravními prostředky. Při odběrech z posádek musíme počítat s výpadkem elektrického proudu nebo s jinou poruchou stacionárních zařízení skladů PHM. Vozidla jedoucí pro PHM musíme vybavit vlastním motorovým čerpadlem, nebo do skupiny vozidel zařadíme automobilní cisternu schopnou čerpat PHM z pozemních nádrží. Ve zvláštních případech může se přesunující svazek nebo samostatný útvar napojit na odběr PH ze státního produktovodu. Vzhledem k tomu, že výdejní zařízení na produktovodu bude zřizovat obdobně jako na železnici vojenský okruh, bude forma odběru PH shodná jako v jiných zdrojích s rozdílem, že výdejní zařízení bude připraveno výhradně pro plnění automobilních cisteren a převozných nádrží.

Pokud se týká proviantního zabezpečení, počítáme s tím, že polní vojska se budou po zaujetí přikrytí státní hranice a po zahájení bojové činnosti nejméně

dva dny zásobovat odběry tvrdého proviantu ze zásob zanechaných ve stálých posádkách. Proviant z posádek budou odebírat nejen útvary, které v nich proviant zanechaly, ale i útvary a svazky, které do těchto prostorů přišly. Maso a chléb, pokud nebudeme moci čerpat z posádek, budeme odebírat ze zásob, které jsou u svazků vyváženy nad stanovené zásoby.

Útvary a svazky na přesunu z hloubky teritoria zabezpečíme proviantem z posádkových výdejen proviantu, zřizovaných péčí okružového skladu proviantu materiálu a jeho poboček v určených posádkách.

Obdobně i ve výstrojním zabezpečení budeme v prvním pořadí využívat všechny dostupné zásoby na teritoriu s cílem zachovat pohyblivé zásoby výstroje v plném rozsahu pro zabezpečení bojové činnosti na území nepřítelů. Pro jednotlivé svazy můžeme vyčlenit určité mírové posádky, ze kterých mohou podřízené svazky a útvary odebírat výstrojní materiál. Pro motostřelecký svazek můžeme v přifrontovém pásmu počítat s odběrem materiálu z mírových posádek do výše 1500 souprav a pro tankový svazek do 1200 souprav výstroje.

Svazky a útvary za přesunu přes teritorium okruhu budou čerpat zásoby z vyčleněných mírových posádek až do vyčerpání zásob. Mimo to se těmito svazkům a útvarům dávají k dispozici místa civilních a vojenských zařízení k praní prádla, chemickému čištění a k opravám materiálu.

Ve zvláštních případech můžeme svazku či útvaru povolit odběr materiálu přímo v okružovém skladu nebo v jeho pobočce, nebo ze zásob soustředěných ve výstrojních opravárnách.

K zabezpečení dopravy a přesunů vojsk

Vojenská doprava a přesuny vojsk na teritoriu státu v první řadě využívají síť určených automobilních silnic připravených už v míru a za branné pohotovosti obsluhovaných kontrolními pořádkovými stanovišti (KPS) a vybavenými etapními stanicemi.

Síť těchto sil a prostředků teritoria umožňuje s využitím KPS

- upřesňovat jízdu jednotlivých proudů i samostatných vozidel podle výpisů z plánů přesunů a podle potřeb vzniklé situace,
- zabezpečovat operativní změny plánovaných přesunů, předávat proudům nařízení a přebírat od nich hlášení,
- informovat proudy o stavu sjízdnosti silnic, o radiační situaci na nich, o vhodných místech pro zastávky, odpočinek, speciální očistu, možnostech využití etapních stanic apod.,
- pomoci směrníků regulovat provoz na určené automobilní silnici a na vytyčených objížďkách vzniklých překážkách,
- sledovat a zaznamenávat čísla proudů a počet projíždějících vozidel a podávat o tom zprávy.

Síť etapních stanic umožňuje zejména jednotlivým vozidlům a malým skupinkám vozidel poskytovat zdravotnickou a technickou pomoc, zásobovat PHM a zabezpečit teplou stravu.

Na teritoriu některých krajů zkvalitňují silniční pořádkovou službu na určených automobilních silnicích silniční pořádkové prapory KSVD. Tyto prapory však neopravují a neudržují organickými prostředky silnice. Tento úkol

zabezpečují orgány jednotného řízení dopravy a obnovy silnic. Nemají také prostředky pro rozvinování etapních stanic.

Síť určených automobilních silnic je označena shodně se silničním dopravním plánem. Vytýčují je vyčleněné síly okresních správ silnic ve spolupráci s orgány VB okresu podle zpracované dokumentace. Silniční dopravní plán zpracovaný v míru má plnou platnost potud, pokud si vzniklá nová situace a úkoly nevynutí změny. Pro kontrolně pořádková stanoviště se vydává upřesněný výpis vždy na 24 hodin. Podle tohoto výpisu KPS řídí a sleduje přesuny na svém stanovišti. Skutečné plnění hlásí KPS po linii orgánů vojenské dopravy.

Závěrem chci zdůraznit, že možnosti využívání prostředků teritoria k materiálnímu, zdravotnickému, dopravnímu a jiným druhům týlového zabezpečení svazků a útvarů polního sledu jsou značné. I když těžiště vztahů a součinnosti je na vyšších stupních, přesto i součinnost svazků a útvarů s orgány teritoria není zanedbatelná. Zejména v případech nebezpečí z prodlení a nutnosti rychlého poskytnutí pomoci svazkům.

Základním předpokladem využití prostředků teritoria je jejich znalost. Svazek musí vědět s kým, jak a kde navázat potřebnou součinnost, aby je mohl využít. Proto k osvětlení této problematiky jsem chtěl přispět i v tomto článku.

TEMPO ÚTOKU

Jedním z důležitých úkolů teorie a praxe vojenského umění je hledání nejúčinnějších způsobů dosahování vysokého tempa útoku. Je to proto, že v soudobé válce zvyšování tempa útoku nabývá zvláštního významu. V souvislosti s dalšími prvky je vysoké tempo útoku vojsk v operacích rozhodujícím faktorem, které ovlivňuje jejich úspěch.

Problematika dosahování vysokého tempa útoku je mnohostranná. Zajímá nás např., jakou úlohu má tempo útoku v soudobé operaci, jaká je metodika jeho výpočtu, stanovení závislosti tempa útoku na vzájemném poměru sil stran atd.

Cílem článku je na základě zkušeností z Velké vlastenecké války a lokálních válek poválečného období rozebrat způsoby dosahování vysokého tempa útoku a určit možnosti jeho vědeckého plánování. Přitom plně bereme v úvahu charakter soudobých operací, vybavení vojsk novými prostředky ozbrojeného zápasu a další faktory. Svým obsahem navazujeme na článek uveřejněný ve Vojenské mysli číslo 1/1975 (str. 65).

Podstata tempa útoku nebyla vždy stejná. Ve válkách feudální epochy a raného kapitalismu bylo důležitou podmínkou dosažení vítězství nad nepřítelem dlouhotrvající manévrování a přesuny vojsk podél tzv. operační čáry. Hlavním objektem činnosti armády v těchto válkách nebyly ozbrojené síly nepřítele, ale jeho území. Rychlé pochody, předejití nepřítele v obsazení skladů nebo pevností, ve kterých byly soustředěny velké zásoby zbraní a jiného materiálu, často vedly k vítězství i bez velkých sražen.

Problémy vysokého tempa útoku v první světové válce byly v popředí pozornosti bojujících stran. Pěchota v zá-

kopech, která vytvořila souvislou statickou frontu, nutila útočící stranu organizovat průlom obrany a zabezpečit rozvíjení úspěchu. První úkol byl řešen zavedením tanků do výzbroje armád. Druhý úkol vojenského umění nebylo schopno vyřešit a na dlouhou dobu se dostalo do „poziční slepé uličky“.

Prudký rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu (zejména letectva a tanků) v období mezi první a druhou světovou válkou zcela jinak postavil otázku charakteru operace. V západoevropských vojenských teoriích byla však síla nové vojenské techniky značně přeceněna. Byly oficiálně uznávány teorie dosažení vítězství jen jedním druhem ozbrojených sil nebo diuhem vojsk (letectvem, tanky). V těchto podmínkách teorie počítaly s rychlým zničením nepřítele jedním rozhodujícím úderem všemi silami. Historie ukázala na neopodstatněnost těchto teorií, různé realizovaných.

Změněný charakter operací a význam tempa útoku v nových podmínkách úspěšně vyřešila sovětská vojenská věda. Mezi nejvýznamnější práce v tomto směru patřila díla V. Triandafillova (Charakter operací soudobých armád; vydalo Vojenské nakladatelství v roce 1937), M. Galaktionova (Tempa operací; vydalo Vojenské nakladatelství v roce 1936) a další díla sovětských autorů. Sovětské vojenské teoretické myšlení, tím že objasnilo a zdůvodnilo teorii hlubokých operací, současně správně stanovilo úlohu každého druhu ozbrojených sil a druhů vojsk v soudobé válce. Zdůraznilo, že úspěchu v této válce může být dosaženo jen sladěným úsilím, současným ničením uskupení nepřítele jak v taktické, tak i v operační hloubce, rozhodným průlomem a nepřetržitým

útokem sledu rozvíjení úspěchu do hloubky.

Tempo útoku byla určována diferencovaně. Např. na překonání první zóny obrany nepřítele s průlomem do hloubky 25—30 km se počítalo s tempem 5—6 km za den. Počítalo se s tím, že po vyjití rychlých vojsk do operační hloubky vzniknou nové, výhodnější podmínky (menší odpor nepřítele, výhodná operační situace vlastních vojsk, jejich vyjití na křídla a do týlu nepřítele, jeho demoralizace atd.), které umožní rozvíjet útok ve vyšším tempu.

Otázky dosahování vysokého tempa útoku v letech druhé světové války řešily jednotlivé armády různým způsobem. Vojevůdskopolitické řídicí orgány fašistického Německa se držely strategie zničení nepřítele jedním úderem, a téměř vždy zasazovaly do sražení jako první tanková vojska. V případě, že obrana nepřítele nebyla hluboká, dosahovala velkého počátečního úspěchu. V dalším období, tak jak byla zvětšována hloubka a hustota obrany, mobilní svazky (rychlá vojska) však měly velké ztráty a tempo jejich útoku sláblo (např. útok 2. Guderianovy tankové armády v prostoru Šostki v bitvě u Moskvy).

Ve vojenských teoriích USA a Anglie měla v této době rozhodující úlohu tzv. „tanková koncepce“, která dávala přednost samostatné činnosti tankových svazků v operační hloubce. Přitom však tato

koncepce nepočítala s vytvářením samostatných operačních svazů rychlých vojsk, schopných rozvíjet útok ve vysokém tempu. (Americké ani anglické ozbrojené síly neměly ani jednu tankovou armádu). Neudržitelnost těchto teoretických názorů a z nich vyplývající praxe při výstavbě armády byla přesvědčivě potvrzena v průběhu protiúderu, který zahájilo fašistické velení v Ardenách. Tankové svazky působily rozptýleně, v odtržení od pěchoty a při prvních úderech nepřítele začaly odcházet.

Sovětské vojenské umění řešilo otázku vysokého tempa útoku v operacích Velké vlastenecké války zcela jinak, s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám operační situace. Vojska dosahovala vysokého tempa zasazováním mohutných svazů rychlých vojsk do sražení po průlomu taktické hloubky nepřítele (v některých případech byla zasazována část těchto vojsk k dokončení průlomu), bojovou činností silných předsunutých oddílů, vzdušných výsadek atd. To znamená, že předválečné názory o možném tempu útoku byly v zásadě potvrzeny. Tempo průlomu taktické hloubky obrany nepřítele často převyšovalo 10—15 km za den a rychlá vojska v operační hloubce útočila tempem 30 až 40 km za den, v některých případech až 50—70 km za den; někdy se tempo útoku rovnalo rychlosti pochodu.

— ☆ —

V současných podmínkách v souvislosti s rostoucím významem faktoru času, nutnost dosahování vysokého tempa útoku nabývá rozhodujícího významu. Tento problém se ve své podstatě změnil v boj za získání času a prostoru v operaci i ve válce jako celku.

Rozebíráme-li tento problém, musíme vycházet nejen z objektivní nutnosti dosahování vysokého tempa útoku, ale především všestranně zhodnotit bojové a pochodové možnosti vlastních vojsk a pravděpodobný stupeň odporu nepřítele. Dále musíme brát v úvahu konkrétní podmínky situace, které jsou určovány cílem stran, vybavením jejich ozbrojených sil, používanými prostředky ničení a dalšími faktory.

Protože budoucí světová válka, podléhá-li se jí imperialistům rozpoutat, bude rozhodujícím ozbrojeným střetnutím dvou diametrálně protikladných systémů, soudobé operace budou mít výjimečně rozhodující charakter. Jedním z jejich hlavních cílů bude rozhodné zničení uskupení

ozbrojených sil nepřítele. Přitom bude převládat snaha dosáhnout tohoto cíle v krátké době, tj. ve vysokém tempu.

Mezi hlavní faktory, které podmiňují vedení útoku ve vysokém tempu, v závislosti na požadavcích soudobého vojenského umění, patří:

- dosažení cílů boje (operace) v nejkratší době, co nejhospodárněji, s maximálním využitím výsledků vlastních jaderných úderů,
- rozhodné oslabení jaderné a palebné síly protivníka,
- rychlé rozdělení jeho operační sestavy,
- zničení týlu nepřítele.

Způsoby dosahování vysokého tempa útoku závisí především na tom, budou-li nebo nebudou-li ve válce použity jaderné zbraně. Při vedení bojové činnosti s použitím jen klasických prostředků ničení můžeme široce využívat forem a způsobů, které se velmi dobře osvědčily ve Velké vlastenecké válce. Jak však ukázaly výsledky bojové činnosti ve Vietnamu a na

Blízkém východě, od dob druhé světové války i v klasické vojenské technice, výzbroji a způsobech jejího použití došlo k značným kvalitativním změnám, které vyžadují neustále zdokonalovat umění k dosahování vysokého tempa útoku.

Při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní setkává se útočník s dvojím vlivem těchto zbraní: na jedné straně zničení hlavního uskupení nepřítele hromadným jaderným úderem usnadní nepřetržitý postup vojsk, na druhé straně však jej ztěžuje vytvořením prostorů zničení, závalů, požárů atd. Současně i útočník může být napaden hromadným použitím jaderných zbraní nepřítele. To pochopitelně má za následek snížení jak bojové schopnosti, tak i pohyblivosti vojsk v celku. Stupeň tohoto snížení můžeme stanovit s využitím koeficientu průchodnosti terénu, ve kterém za jednotku bereme podmínky, které zabezpečují postup vojsk v bojových (předbojových) sestavách s normálním tempem útoku.

Kromě toho, v důsledku použití nepřátelských zbraní hromadného ničení, útočník bude mít ztráty a část jeho vojsk na určitou dobu ztratí bojeschopnost. Toto rovněž bude mít za následek snížení tempa útoku. Z toho vyplývá, že dosahování vysokého tempa útoku souvisí s celou řadou okolností. Mezi nejdůležitější patří vysoká ničivá schopnost soudobých prostředků ozbrojeného zápasu, vysoká pohyblivost vojsk, vliv faktoru terénu a ročních období, které mohou mít různý vliv na úspěšné využití technických vlastností bojových a dopravních prostředků.

Terén, povětrnostní podmínky, roční období a denní doba mohou buď napomáhat rychlým přesunům vojsk v průběhu sražení, nebo je ztěžovat.

K tomu, abychom zvolili nejdostupnější směry, formy manévru vojsk, abychom stanovili útvarům (svazkům) optimální úkoly a dosažení vysokého tempa útoku, abychom stanovili opatření k zabezpečení nepřetržitosti a rozhodnosti jejich činnosti, je výhodné zavést do praxe práce štábu při plánování boje (operace) předvádění rozsahu a charakteru zničení, závalů, požárů a zátop podle všech parametrů (vliv terénu, systému vodních překážek, jaderných minových zátarasů atd.). To umožní s odpovídající přesností pro praxi určit možné tempo útoku na předpokládaných směrech činnosti vojsk.

Vzorec pro výpočet středního tempa útoku může vypadat takto:

$$Tstř = \frac{Hú \cdot N}{M \cdot tů}, \text{ kde}$$

Tstř — střední tempo útoku v určitém období,

Hú — hloubka útoku,

N — možnosti vojsk (bojové a pochodové),

M — stupeň odporu nepřítele,

tů — doba trvání útoku.

Praktické použití tohoto vzorce je možné jen za předpokladu speciálně rozpracovaných metodik a využití výpočetní techniky.

V polních podmínkách, a ne tak složitým způsobem, můžeme střední tempo útoku vypočítat s použitím odpovídajících koeficientů podle tohoto vzorce:

$$Tstř = Vbt \cdot Kt \cdot Kž \cdot Kso, \text{ kde}$$

Vbt — technická rychlost přesunu bojové techniky,

Kt — koeficient průchodnosti terénu,

Kž — koeficient možnosti ženijního zabezpečení,

Kso — koeficient snížení odporu nepřítele.

Tyto koeficienty můžeme dříve propočítat pro různé podmínky situace a připravit odpovídající tabulky (grafikony). Známe-li technickou rychlost vlastní bojové techniky tanků, BVP, OT atd.] a dosadíme-li veličiny koeficientů, které odpovídají podmínkám očekávané bojové činnosti útvarů (svazků), snadno můžeme určit jejich střední tempo útoku do určené hloubky. **Tabulka 1** uvádí možné ukazatele.

Např., je-li rychlost hlavních typů soudobé bojové techniky, které působí v bojových sestavách svazků nebo jsou na přesunu v proudech (při pronásledování), 50 až 60 km/h a odpovídající koeficienty se rovnají hodnotám 0,8; 0,5; 0,2, potom

$$Tstř = 60 \cdot 0,8 \cdot 0,5 \cdot 0,2 = 5 \text{ km/h.}$$

Uvažujeme-li dále, že určitý svazek bude vést nepřetržitou bojovou činnost 10 až 12 hodin, potom střední tempo útoku za den bude činit 50–60 km.

Z prvního vzorce je zřejmé, že tempo útoku je přímo závislé na bojových a pochodových možnostech vojsk a na druhé straně na stupni odporu nepřítele. Při tom musíme počítat s charakterem terénu a meteorologickými podmínkami. Při plánování boje (operace) určujeme (nebo je stanovena) hloubku útoku vždy vzhledem ke vzniklé situaci a k úkolům útvarů svazků.

Určujeme-li tedy tempo útoku, nebereme v úvahu jen pochodové možnosti vojsk a snahu předejít nepřítele v dosažení (obsazení) důležitých čar (prostorů), ale především bojové možnosti útočících útvarů (svazků) a jejich schopnosti ničit nepřítele v krátké době. Z toho vyplývá, že mezi

Tabulka koeficientů, které charakterizují průchodnost terénu

Charakter terénu	Koeficient průchodnosti terénu mimo cesty	
	v klasických podmínkách	po jaderných úderech
Průchodný pro všechny druhy dopravní techniky (málo zalesněný, rovinatý, slabě členitý, pahorkatina)	1,0	0,7
S omezenou průchodností (zalesněný na 25 až 30 %, středně členitý, málo bažinatý, nízké hory)	0,8	0,5
Těžkopráchodný (horský, zalesněný a bažinatý, zalesněný do 60 %)	0,5	0,3
Neprůchodný (horské masívy, neprůchodné bažiny, jezera, moře)	0,2—0	0,1—0
Osady, města	0,8	0,2
Říční překážky	0,5	0,3

nejdůležitější otázky, které budou velitelé a štáb zajímat při plánování tempa připravovaného útoku, budou patřit:

- jaké síly a prostředky používat a jakou dobu potřebují k rozbití nebo zničení protistojícího uskupení nepřítele;
- v jakém prostoru zničit nepřítele;
- kolik času potřebuje druhý sled (záloha) na přesun a zasazení k narůstání úsilí.

Odpovědi na tyto otázky můžeme získat z operačních propočtů. Z toho vyplývá závěr, že plánování tempa útoku předpokládá přísnou diferenciaci plánované činnosti etap a způsobů, a vychází přitom ze stanoveného úkolu a situace (uskupeení) protistojícího nepřítele.

Jako příklad můžeme uvést zkušenosti z práce štábu 1. gradové tankové armády při plánování útoku ve Lvovsko-Sandoměřské operaci v roce 1944. Útok armády byl plánován na jednotlivé dny operace a na každý den se předvíдалo tempo útoku v závislosti na předpokládaném průběhu bojové činnosti. První den se předpokládalo dosáhnout tempa útoku předsunutých odřadů armády a sborů 50 km za den s cílem předejít hitlerovská vojska v obsezení obrany na řece Západní Bug. Pro následující dny byla plánována různá tempa útoku: pro předsunuté odřady do 40 kilometrů za den a pro hlavní síly 20 až 35 km za den v závislosti na zámyslu

nepřítele a možné činnosti jeho záloh. Toto tempo vyloučilo odtržení rychlých vojsk od vševojskových armád na značnou vzdálenost.

Hlavním faktorem, který snižuje tempo útoku je odpor nepřítele, který bude všemi silami a prostředky aktivně bránit nepřetržitěmu útoku motorizované pěchoty a tanků a vyvine maximální úsilí zastavit jejich postup nebo alespoň co nejvíce snížit tempo jejich útoku. S tímto cílem organizuje hluboce členěnou a pevnou obranu, založenou na systému jaderných úderů, mohutných překážek a protitankových prostředků a protiztečí (protiúderů) druhých sledů a záloh. Proto důležitý význam má včasné soustředění hlavních sil a prostředků na zvoleném směru a spolehlivé ničení uskupení nepřítele palbou.

Tempo útoku bude tím vyšší, čím bude větší hodnota, která charakterizuje možnost útoku vlastních vojsk a čím menší bude odpor nepřítele. Při tom musíme počítat s tím, že v jednotlivých obdobích operace tempo útoku nebude stejné. Je to podmíněno tím, že v průběhu bojové činnosti vojska budou nucena odrážet protiúder nepřítele, překonávat zničené prostory, zamořené prostory, vodní překážky a plnit další úkoly, spojené s dočasným zastavením útoku, přeskupením a manévrem, tj. s určitou ztrátou času. Není vyloučena ani taková situace, kdy tempo

útoku, maximální při zahájení operace, bude se snižovat při jejím zakončování.

Charakter terénu ovlivňuje tempo útoku zejména prostřednictvím stupně jeho průchodnosti všemi druhy techniky, které se zúčastňují operace. Průchodnost terénu je určována množstvím a stavem cest, reliéfem a členitostí terénu, kvalitou půdy mimo cesty, množstvím vodních překážek a jejich charakterem. Všechny tyto prvky terénu se mohou měnit (někdy i velmi značně) vlivem roční doby, počasí a v důsledku působení jaderných zbraní. Cílevědomou činností může obránce terén přizpůsobit tak, že podstatně zpomalí tempo útoku.

Roční doba a stav počasí také vážně ovlivňují tempo útoku. Takové přírodní jevy, jako jsou např. lijáky, sněžení, mlhy a náledí omezují pohyb, zvláště v moře cest. Proto je zřejmé, že správná volba místa a doby útoku, včasné uvažování o povětrnostních podmínkách a předpověď jejich změn, mají velmi důležitou úlohu při plánování boje (operace).

Jak můžeme snížit záporné vlivy hlavních faktorů (odpor nepřítel, charakter terénu, roční doba a povětrnostní podmínky), které ovlivňují tempo útoku?

Ze zkušeností minulých válek vyplývá, že toho můžeme dosáhnout vytvořením kvalitativní a kvantitativní převahy nad nepřítelem na zvolených směrech, maximálním využitím všech možností svazků (útvárů) k rychlému postupu v rozmanitém terénu a v různých podmínkách. Základem je jejich vybavení a organizační struktura, účelná organizace bojové činnosti (plánování a příprava boje a operace) a dovedné velení vojskům v průběhu útoku.

Včasné vytvoření nezbytných podmínek, které zabezpečují vysoké tempo útoku, se skládá z celé řady operačně taktických opatření, která plní různé stupně velení.

Hodnotíme-li stupeň kvalitativní a kvantitativní převahy nad obráncem, musíme především hodnotit nejen rostoucí údernou sílu svazků (útvárů) soudobých armád, ale i jejich možnosti boje s tanky a vzdušnými cíli, dále motorizaci (aerizaci) vojsk, která významně zvyšuje jejich pohyblivost. Rychlost činnosti ve své podstatě zabezpečuje dosažení jednoho z nejdůležitějších faktorů úspěšného vedení operace — překvapení, které umožňuje předejít nepříteli v zaujetí plánované obrany za přírodními překážkami a ničit nepřítel po částech. Vysoké tempo útoku v tomto případě umožňuje ve větším rozsahu rušit nebo úplně dezorganizovat velení nepřátelským uskupením a snížit stupeň organizovaného odporu.

Tyto nové kvalitativní prvky vytvářejí výhodné podmínky pro zvýšení manévrovosti vojsk na bojišti a pro rozhodný útok v hloubce obrany nepřítel. Vysoká průchodnost tanků a bojových vozidel pěchoty podstatně snižuje vliv nevýhodného charakteru terénu a zvětšená pohyblivost vojskového dělostřelectva spolu s jeho rostoucí možností dálky střelby zabezpečuje nepřetržitost dělostřeleckého doprovodu útočících vojsk ve vysokém tempu. Vysoké tempo útoku nesnižují ani druhy vojsk a speciálních vojsk, protože rychlost přesunu na bojišti v podstatě odpovídá rychlosti vševojskových svazků a útvarů.

Zvýšené možnosti při dosahování vysokého tempa útoku mají pozemní vojska po zavedení vrtulníků do jejich výzbroje a po vybudování vysoce manévrových aeromobilních svazků (útvárů) v řadě vedoucích států světa. Tato vojska jsou schopna, jak to ukázaly zkušenosti lokálních válek, útočit na objekty v hloubce nepřátelské obrany, obsadit a bránit důležité čáry (prostory) a tím se podílet na úspěšném postupu vojsk útočících čelně.

Zvýšila se mohutnost a účinnost úderů letectva. Soudobé letouny mohou ničit jakékoli cíle, prakticky nezávisle na jejich vzdálenosti od čáry dotyku. Značně se zvýšily možnosti dopravního letectva k vysazování operačních a taktických vzdušných výsadků. To všechno v souhrnu vytváří výhodné podmínky pro vedení útoku v maximálně vysokém tempu. Na druhé straně, dosahování vysokého tempa útoku, jak to potvrzují zkušenosti z druhé světové války a současných lokálních válek, je nemyslitelné bez spolehlivé ochrany hlavních uskupení vlastních vojsk před údery ze vzduchu. Organizace protivzdušné obrany je jedním z nejdůležitějších faktorů rozhodného útoku pozemních vojsk.

Jaderné údery, spolu s použitím klasických prostředků ničení a vysazením vzdušných výsadků, ničí nepřítel prakticky do celé hloubky obrany. V důsledku toho útočící vojska mohou dosáhnout určených úkolů v kratší době při soustředění úsilí na dokončení zničení nepřítel, který si zachoval bojeschopnost po jaderných úderech.

Úspěšné rozvíjení útoku v hloubce má přímou závislost na včasné zasazování druhých sledů a záloh do sražení. To zabezpečuje narůstání úsilí a nepřetržité vedení bojové činnosti. Přitom má důležitý význam organizace boje s protitankovými prostředky a letectvem nepřítel, které jsou schopny způsobit velké ztráty útočícím vojskům a podstatně snížit tempo jejich útoku.

Soudobé vševojskové svazky (útvary) mají ve výzbroji dostatečné množství různých ženijních prostředků, které značně zvýšily jejich možnosti k násilnému přechodu vodních překážek a k překonání různých překážek vybudovaných obráncem.

Kvalitativními změnami prošly i technické prostředky velení vojskům. Jejich základ tvoří různé automatizované systémy, které umožňují včas stanovit úkoly a předávat vojskům informace o změnách v situaci. Toto také kladně ovlivňuje nepřetržitost bojové činnosti vojsk a tempo jejich postupu. Nepřetržitě, spolehlivě a pružné velení je rozhodující podmínkou útoku ve vysokém tempu. Jen při takovém velení je možné neustále narůstání úsilí útočících útvarů (svazků) na důležitých směrech a včasné manévry silami a prostředky.

Organizační struktura vševojskových útvarů (svazků), která je v souladu s jejich technickým vybavením a vyzbrojením, zabezpečuje maximální využití možností zbraní a techniky. Rozumné spojení různých druhů vojsk a speciálních vojsk v sestavě svazků (svazů) jim zabezpečuje potřebnou samostatnost a rovněž možnost útočit ve vysokém tempu.

Na tempo útoku mají podstatný vliv překvapení, mohutnost, hloubka prvního úderu a způsoby činnosti vojsk. Zkušenosti minulých válek a konflikty posledních let ukazují, že čím je první úder překvapivější a silnější, tím je menší schopnost nepřítele k organizovanému odporu. Překvapení dosahujeme vysokou bojovou pohotovostí vojsk, utajenou přípravou, použitím nových prostředků a pro nepřítele neočekávaných způsobů vedení bojové činnosti. Překvapivý a mohutný první úder, vedený nejen na vojska nepřítele, ale i na jeho místa velení vyvolává zmatek a bezradnost nepřítele, ruší součinnost jeho svazků a útvarů a tím snižuje stupeň jeho organizovaného odporu.

Vybavení soudobých armád novými zbraněmi a bojovou technikou vyvolalo změny v tradičních způsobech vedení bojové činnosti. V soudobých podmínkách vševojskové svazy a svazky mohou vést mohutné údery do větší hloubky, než v průběhu druhé světové války. Vysazení vzdušných výsadek umožňuje vojskům vést současně údery nejen čelně, ale i z týlu.

Objektivní předpoklady k dosahování vysokého tempa útoku tkví v organizační struktuře vojsk, v bojových a technických možnostech výzbroje a techniky. Všechno ovšem musíme hodnotit jen jako potenciální možnosti zabezpečení vysokého tempa útoku, jejichž realizace je závislá na schopnostech a umění velitelského sboru a bojové vycvičenosti vojsk.

(Upraveno ze sovětského tisku)

Dalším důležitým momentem, na kterém závisí vysoké tempo útoku je vytvoření účelné bojové (operační) sestavy vojsk k zahájení útoku a zámysl předpokládané její změny v průběhu útoku. Je pochopitelné, že samotná sestava vojsk, i kdyby byla nejvýhodnější, nemůže zabezpečit vysoké tempo útoku. Podmínkou jeho realizace je tvrdé prosazení přijatého rozhodnutí do života a dobře organizovaná součinnost vojsk.

Řešení problému zvyšování tempa útoku, tak jako i mnohých dalších problémů vojenského umění, je neoddělitelné od studia nových způsobů vedení boje (operace) velitelským sborem a od řízení výcviku vojsk.

Podstatným činitelem, který napomáhá dosahování vysokého tempa útoku, je hluboké ideové přesvědčení, vysoký morální duch, vycvičenost a vojenské mistrovství vojáků.

Vojska socialistických armád mají ve výzbroji složitou bojovou techniku, která má velké takticko-technické možnosti. Využití a výsledky těchto možností přímo závisí na vycvičenosti, vytrvalosti a odolnosti vojáků. V souvislosti s tím má velmi důležitý význam cílevědomá výchova a výcvik vojáků k vedení rozhodné bojové činnosti již v mírových podmínkách.

Prvořadou úlohu má dovednost velitelů přijímat optimální rozhodnutí na základě všestranného zhodnocení situace a s přihlédnutím ke všem faktorům, které mají vliv na dosahování cílů boje (operace) v krátké době a s nejmenším vynaložením sil a prostředků. Toho můžeme dosáhnout s využitím operačně taktických (operačních) propočtů, jejichž základem jsou především bojové možnosti vojsk stran. Rozhodnutí, a zejména takový jeho prvek, jako je volba směru hlavního úderu a způsobu zničení protistojícího uskupení nepřítele, musí vycházet ze závěrů zhodnocení terénu a možných jeho změn po použití jaderných zbraní.

Výjimečně důležitou podmínkou dosahování vysokého tempa útoku byl a zůstává komplex opatření k zabezpečení boje (operace), který dnes zahrnuje: průzkum, protiradioelektronický boj, PVO, OPZHN, ženijní zabezpečení atd.

To znamená, že dobrá organizace útoku při jeho zahájení vytváří všechny nezbytné podmínky k dosahování vysokého tempa jeho vedení.

V ČLÁNKU SE ZAMĚRUJEME NA UPŘESNĚNÍ A VYSVĚTLENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ Z OBLASTI VELENÍ VOJSKŮM, PŘEDEVŠÍM NA STUPNI VŠEOVSKOVÉ ARMÁDY.

Velení vojskům

je mnohostranná činnost velitelů, štábů a ostatních orgánů velení při přípravě a vedení ozbrojeného zápasu, řešení získávání, přenosem a zpracováním informací o situaci, přijímáním rozhodnutí, jeho všestranným zabezpečením a doručováním úkolů podřízeným.

Ve velení vojskům jsou nejdůležitější tyto momenty: správné pochopení konkrétních podmínek situace; dovedné využití sil a prostředků v souladu s potřebami situace; nepřetržitá kontrola činnosti vojsk k usměrňování jejich úsilí k dosažení stanovených cílů.

Teorie velení

je organickou součástí vojenského umění. Jejím obsahem jsou obecné teoretické otázky velení vojskům, zavádění mechanizačních prostředků do praxe velení vojskům, styly a metody práce velitelů a jejich štábů při praktickém plnění funkcí velení v různých podmínkách bojové a operační situace a otázky strukturálně organizačního charakteru systému velení.

Racionalizace velení

je cílevědomé, tvůrčí zdokonalování pracovních procesů, které si již velitelé a štáby osvojily, na základě zkušeností, návyků nebo vědeckotechnických poznatků, za účelem získání vyšší efektivity realizace daného pracovního procesu a tím snížení množství vynaložené práce, potřebné pro dosažení určitého cíle.

Mechanizace velení

je souhrn opatření, spojených s přípravou, zaváděním a využíváním mechanizačních prostředků velení s cílem nahradit tu část namáhavé, opakující se časově náročné a fyzické práce velitelů a štábů,

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Generálmajor ing. Jaromír Jašek,
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.

odstraňovat mechanickou — stereotypní duševní práci, kterou můžeme řešit pomocí strojů a uvolnit tak velitele a štáby pro tvůrčí práci.

Automatizace velení

je souhrn opatření, jejichž cílem je zvýšit efektivnost práce velitelů a štábů v procesu velení.

Automatizace velení je rozsáhlý konkrétní, technický, organizační a ekonomický proces dlouhodobého, etapovitého charakteru, v němž se řídící funkce člověka z části nahrazuje činností přístrojů a zařízení. Ani nejdokonalejší proces automatizace velení však nezmenší úlohu velitele a štábu.

Technizace velení

je proces soustavného doplňování, zavádění takových technických prostředků do systému velení vojskům, které zvyšují účinnost některých činností, souvisejících s vedením ozbrojeného zápasu, zejména práci s informacemi.

Technizace umožňuje zkracování doby potřebné pro jednotlivé činnosti v přípravě a vedení operace, zvyšuje přesnost získaných výsledků, zmírňuje namáhavou duševní práci a umožňuje velitelům a štábům dělat hlubší rozbor situace.

Efektivnost velení

je komplexní zhodnocení výsledků činnosti velitelů a štábů při přípravě, přijetí a vyhlášení rozhodnutí k zabezpečení splnění úkolů vedení operace v co nejkratším čase s ohledem na potřeby vojsk.

Pod pojmem efektivnost rozumíme jeho komplexní schopnost zabezpečit splnění bojových úkolů v daném čase s nejmenšími ztrátami sil a prostředků.

Efektivnost velení je vnitřní a vnější. Vnitřní efektivnost se měří celkovou dobou realizace jednotlivých procesů velení a množstvím práce, kterou vynakládají v těchto procesech funkcionáři orgánu velení. Vnější efektivnost se měří výsledky činnosti vojsk, sil a prostředků, které jsou objektem velení.

Pevnost velení

je důležitým charakteristickým rysem velení vojskům. Je založena jednak na přesvědčení velitele o účelnosti přijatého rozhodnutí, jednak na přesném, důsledném a houževnatém uskutečňování tohoto rozhodnutí.

Pevnost velení vyžaduje trvalé sledování vývoje boje, operace a včasné přijímání takových opatření, která splnění úkolů budou s to prosadit.

Pevnost velení není v rozporu s takovou iniciativou, která v duchu zámyslu hledá neefektivnější formy splnění úkolu, která nenarušují celkovou koncepci boje, operace.

Nepřetržitost velení

je jedním z rozhodujících rysů velení vojskům, jehož základním požadavkem je vyloučení přerušení velení. Dosahuje se především trvalou informací o situaci vojsk a včasným vyhodnocováním a předáváním úkolů, které odpovídají této situaci.

Zabezpečuje se strukturou prvků velení, jejich rozmístěním v systému operační sestavy, maskováním, vzájemnou nahraditelností a také přenesením velení z jednoho místa velení na druhé.

Jedním z předpokladů nepřetržitosti velení je vybudování a udržování pevného systému velitelských stanovišť na všech stupních, jejich vzájemné telekomunikační propojení a jejich manévr, odpovídající charakteru bojové činnosti vojsk.

Operativnost velení

je důležitým charakteristickým rysem velení, který umožňuje ohodnotit, jakým způsobem teoretické základy velení, jeho technická základna, formy a metody odpovídají podmínkám soudobého boje a operace.

Operativnost velení je způsobilost velitelů a štábů uskutečňovat všechna opatření ve velení ve lhůtách, které zabezpečují kvalitní a utajenou přípravu bojové činnosti vojsk, včasnou reakci na změny situace na bojišti a úspěšné splnění bojových úkolů vojsk.

Pružnost velení

je způsobilost systému velení měnit svou práci (metody, metodiku práce) v závislosti na změně podmínek velení. Např. přechod od centralizovaného k decentralizovanému velení apod.

Pružnost zabezpečujeme racionálním spojením centralizace velení na nadřazeném stupni velení a poskytnutím samostatnosti v činnosti podřízených v přípustných mezích; určitou univerzálností systému míst velení a spojení, která napomáhá spolehlivému velení při přechodu od jednoho druhu bojové činnosti ke druhému;

pokrokovými metodami práce velitelů, štábů a ostatních velitelských orgánů. Pružnost velení zabezpečujeme také vysokou mobilností celého systému velení a jeho způsobilostí k rychlému manévru v souhlase se změnou situace.

Objektivnost velení

je jeden z charakteristických požadavků na velení vojskům, založený na potřebě dosáhnout v celém procesu takových hodnot, které se maximálně přibližují skutečnosti, zejména v hlavních potřebných ukazatelích.

Reálnou analýzu a rozbor skutečných možností obou stran můžeme udělat jen za předpokladu maximálních znalostí stavu nepřítelů, přesné znalosti situace vlastních vojsk i zvláštností podmínek operace (radiační, chemické, biologické situace, terénní a povětrnostní podmínky atd.).

Objektivnost velení vyžaduje přísně diferencovat přesně zjištěné od předpokládaného, fakta od domněnek, konkrétní závěry od možností. Toto rozlišení samo o sobě dává předpoklad dojít k závěrům, maximálně se přibližujících optimálnímu řešení.

Objektivnost velení plně počítá s charakterovou pevností velitelů a štábů s jejich rozvinutým smyslem pro odpovědnost v nejširším slova smyslu.

Operační předvídavost

je konkrétní, komplexní, operační myšlení velitele (štábu) podle cílů, prostředků a výsledků plánovaných činností, založené na všeobecných principech a normách, použitých v dané bojové situaci.

Předvídání je založeno na poznáních zákonech, praktických zkušenostech, dialekticko-materialistické analýze a vyhodnocení konkrétní situace a včasné volbě způsobu bojové činnosti za účelem dosažení daného cíle operace.

Umožňuje včas jednak předvídat konečný výsledek četných a častých kvantitativních jevů, měnících se v periodické a kvalitativní změny v situaci a jednak předvídáním výsledku přizpůsobovat rozhodnutí.

Centralizace velení

je jedním ze základních principů velení vojskům, který umožňuje v krátkých lhůtách nejefektivněji využít sil, určených k ničení nepřítelů, vytvářet potřebnou převahu prostředků ve zvolených prostorech a tím i rychle řešit cíle operací.

Centralizace velení umožňuje, aby převládal systém přímé podřízenosti nad součinnostními vztahy a tím bylo dosaženo přesnějšího, ale i rychlejšího realizování rozhodnutí. Plně respektuje nedílnou velitelskou pravomoc, ale předpokládá i nevšední osobní odpovědnost, zkušenosti, hluboké znalosti a osobní přípravu velitelů a štábů pro svou úlohu v řízení boje, operace.

Velitelství

je souhrnné pojmenování pro velitele a orgány potřebné k velení. Velitelství operačního svazu tvoří velitel, jeho zástupci, stranickopolitický orgán, vševojskový štáb, štáby (oddělení) druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Vševojskový štáb

je hlavní orgán velitelství operačního svazu, určený k včasné organizaci bojové činnosti vojsk a jejímu zabezpečení a k zabezpečení pevného a nepřetržitého velení vojskům za každé situace.

Vševojskový štáb tvoří oddělení a skupiny velitelství operačního svazu, které jsou přímo podřízeny náčelníku štábu. Mohou to být: operační, zpravodajské, spojovací, organizační a doplňovací, 8. oddělení, skupiny REB, topografická, kancelář štábu a jiné. Vedoucím oddělením v otázkách organizace boje a velení vojskům je operační oddělení.

Hlavním obsahem práce vševojskového štábu je získávání zpráv a rozbor situace, plánování bojové činnosti podle rozhodnutí velitele, včasné předávání úkolů vojskům, organizace jejich přípravy, součinnosti a zabezpečení, kontrola a systematické informování nadřízeného, podřízených a sousedů o změnách situace, organizace míst velení a spojení.

Hlavní povinností je neustále znát skutečnou situaci, stav podřízených vojsk a průběh plnění stanovených úkolů.

Oddělení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb

jsou orgány velitelství operačního svazu pro bojové použití a odborné řízení svého druhu vojska, speciálního vojska a služby.

Na základě rozhodnutí velitele a podle odborných nařízení nadřízených náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb navrhuji, plánuji, bezprostředně řídí a

kontrolují bojovou činnost podřízených útvarů a jednotek a zabezpečují splnění stanovených úkolů.

Ujasnění úkolu

je jedna z důležitých činností práce velitele vševojskové armády při plánování a organizaci operace.

Spočívá ve správném pochopení zámyslu nadřízeného velitele do celé hloubky operace, v pochopení úlohy a místa vševojskové armády při plnění společného operačního úkolu v rámci nadřízeného, v ujasnění úlohy a činnosti sousedů v operaci a jejich vztahu k úkolu vševojskové armády.

Z ujasnění úkolu vševojskové armády musí vyplynout úloha a místo armády ve frontové operaci, na jakém směru útočí, charakter činnosti; vliv jaderných úderů frontu a hrubý záměr použití vlastních jaderných úderů ke splnění úkolu; předběžné stanovení směru hlavního a dalších úderů a posloupnost plnění úkolů, hrubá operační sestava; použití druhého sledu, záloh; kdy vyhlásit rozhodnutí a kdy je doručit podřízeným; hlavní opatření k zajištění součinnosti uvnitř armády i se sousedy a zabezpečení boků.

Závěry, které vyplývají z ujasnění úkolu, tvoří podklady pro záměr rozhodnutí velitele.

Idea rozhodnutí

je výsledkem hlubokého ujasnění úkolu a tvoří základ urychlení procesu přípravy podkladů pro rozhodnutí velitele k jedné optimální variantě řešení.

Optimální rozhodnutí je takové rozhodnutí, které vede ke splnění stanoveného bojového úkolu s nejmenšími ztrátami a v nejkratším časovém úseku, za existence přípustného rizika.

Obsahem ideje zámyslu rozhodnutí bude zpravidla: určení hlavního nepřátelského uskupení, způsob jeho zničení; určení směru hlavního a druhých směrů úderu; operační sestava vojsk; hrubé úkoly vojskům.

Často se setkáváme i s jinou terminologií — záměr, idea záměru, pojetí rozhodnutí apod. Máme za to, že idea rozhodnutí nejlépe odpovídá podstatě věci.

Zhodnocení situace

je všestranné zkoumání a hodnocení situace a podmínek, které mají příznivý nebo záporný vliv na činnost vlastních vojsk a vojsk nepřítele v operaci.

Zahrnuje

— **zhodnocení nepřítele:** pravděpodobné použití nepřátelských jaderných zbraní; hlavní uskupení pozemních sil a letectva; pravděpodobný záměr; politickomorální potenciál nepřítele; nejsilnější a nejslabší místa v sestavě nepřítele; jaká opatření volit pro zmaření zámyslu nepřítele; hlavní úkoly průzkumu;

— **zhodnocení situace vlastních vojsk:** poměry sil a jak je změnit jadernými údery, zasazením druhých sledů a záloh; cíl použití jaderných zbraní; jaká opatření uskutečnit ke splnění úkolů, nebudou-li použity jaderné zbraně; rozdělení posilových prostředků; využití letectva; uclenění operační sestavy; nutná opatření k zabezpečení manévru pozemních vojsk k zaujetí výchozího prostoru pro útok a překrytí státní hranice; nejvýhodnější použití všech druhů vojsk v operaci; opatření pro všestranné zabezpečení operace; opatření k udržení stále vysoké bojovosti vojsk; zaměření úsilí politické práce;

— **zhodnocení terénu:** nevýhodnější směry činnosti vojsk, směr hlavního a dalších úderů; překážky operačního charakteru a nutná opatření k jejich překonání; prostory důležité pro další rozvíjení operace; vliv terénu na použití jaderných zbraní a ochranu vojsk proti ZHN a ostatní druhy zabezpečení bojové činnosti; vliv terénu na rozmístění prvků operační sestavy, použití záloh a druhých sledů; organizace míst velení (v pásmu činnosti na území nepřítele i vlastních vojsk);

— **zhodnocení hydrometeorologické a povětrnostní situace:** vliv na pozemní jaderné údery a použití chemických zbraní; podmínky pro vzdušný průzkum; vliv na tempo útoku a z toho vyplývající opatření; trvání denní a noční doby a jejich vliv na plnění úkolu (v pásmu činnosti na území nepřítele i vlastních vojsk);

— **zhodnocení radiační situace:** úroveň radiace na jednotlivých směrech; další možný vývoj radiační situace; vliv na bojovou činnost vojsk (v pásmu činnosti na území nepřítele i vlastních vojsk);

— **zhodnocení ekonomického a politického stavu válčičt:** množství a charakter materiálních zdrojů, možnost jejich využití a použití místního obyvatelstva pro potřeby armády; sociálně ekonomické podmínky prostoru bojové činnosti.

Operační orientace

je činnost velitele nebo náčelníka štábu operačního svazu, která spočívá v seznámení hlavních funkcionářů velitelství s posledními údaji o vojenskopolitické situa-

ci, o možnostech a předpokládaném zámyslu nepřítelů, se závěry ze situace a možnosti vojsk armády, s cílem operace, s úkolem svazu a zámyslem rozhodnutí velitele pro splnění stanovených úkolů a se základními podklady pro plánování operace.

Při ní se vyhlašují zpravidla pokyny pro rozvinutí činnosti vlastního štábu na přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele a k bezodkladným opatřením u podřízených štábů.

Operační orientace, spolu s dalšími pokyny, vytváří podmínky pro cílevědomou, organizovanou práci štábu, souběžné plánování podřízených štábů a vytváří možnost přípravy rychlého a zdůvodněného rozhodnutí velitele.

Rozhodnutí

Je výsledek rozhodovacího procesu velitele a štábu, který tvoří základ pro organizaci a plánování bojové činnosti vojsk.

Základem rozhodnutí musí být použití jaderných zbraní a očekávané výsledky jejich úderů. To určuje použití všech sil a prostředků k dosažení stanovených cílů operace.

V rozhodnutí velitel určuje zámysl operace; bojové úkoly vševojskových svazků, raketového vojska a dělostřelectva, vojska protivzdušné obrany, výsadků, vylčeného letectva a záloh; úkoly k všestrannému zabezpečení bojové činnosti; organizaci velení a zásadní otázky součinnosti.

Zámysl operace

Je vůdčí myšlenka rozhodnutí pro operaci, ve které velitel vyjadřuje cíl, kterého je nutné dosáhnout, jakými silami a prostředky a dále způsob dosažení tohoto cíle.

Základ tvoří určení hlavního nepřátelského uskupení, způsob jeho zničení s použitím i bez použití jaderných zbraní, směru hlavního úderu a ostatních úderů; obsahu a doby trvání bližšího a dalšího úkolu; rozdělení jaderných prostředků a úsilí letectva na operaci; operační sestavu vojsk. Zámysl pro první útočnou operaci musí vyjadřovat způsob odražení agrese nepřítelů.

Operační směrnice

Je písemný dokument, který vydává velitel vyššího operačního svazu pro vojska operačního svazu k uskutečnění svého rozhodnutí.

Obsahuje pouze ty základní údaje, které velitel operačního svazu nezbytně potřebuje k ujasnění stanoveného úkolu, k svému rozhodnutí, organizaci součinnosti a pro přípravu vojsk k bojové činnosti.

Bojový rozkaz

Je základní bojový dokument pro organizaci bojové činnosti a řízení vojsk. Vydává ho velitel armády, svazku, útvaru k uskutečnění svého rozhodnutí.

Obsah a rozsah bojového rozkazu závisí na druhu boje, operace, na situaci a na velitelském stupni, na kterém se vydává. Vždy v něm velitel stručně a jasně vyjadřuje poslední zprávy o nepříteli, cíl a zámysl boje, operace a přesně stanoví bojové úkoly vykonavatelům, dobu pohotovosti a organizaci velení.

Předběžné nařízení

Je bojový dokument pro velení vojskům, vydávaný písemně nebo ústně k zabezpečení včasné informovanosti podřízených velitelů a štábů o plánované činnosti a k poskytnutí maximálního času na přípravu bojové činnosti vojsk a podřízených velitelství.

Zpravidla obsahuje pokyny nezbytné k přípravě plnění plánovaných úkolů (bez udání zámyslu a doby zahájení bojové činnosti), dobu a způsoby doručení úkolů vojskům a nutné úkoly k zabezpečení souběžného plánování.

Bojové nařízení

Je bojový dokument pro velení vojskům, kterým se vydávají nebo upřesňují úkoly podřízeným zejména v průběhu bojové činnosti.

Obsahuje zpravidla jen stručné zprávy o nepříteli, bojový úkol, úkoly plněné v prospěch podřízených silami a prostředky nadřízeného a dobu pohotovosti k plnění bojového úkolu, nejnutnější údaje, které podřízený potřebuje k ujasnění stanovených úkolů, k rozhodnutí a k přípravě vojsk na bojovou činnost. Je-li nutné, může být v bojovém nařízení uvedeno i pořadí a způsob plnění stanoveného úkolu, úkoly sousedů a jiné údaje.

Operační (bojové) hlášení

Je informační dokument, který obsahuje údaje o bojové činnosti vlastních vojsk a nepřítelů k určité době, rozhodnutí, nejbližší záměry velitele a jeho po-

žadavky k nadřazenému veliteli. Operační (bojová) hlášení mohou být lhůtní a mimořádná.

Souhrnné operační hlášení

je informační dokument zpracovaný zpravidla jedenkrát denně, který obsahuje výsledky plnění bojového úkolu s uvedením situace v době zpracování hlášení, stav a zabezpečení, situaci sousedů, zhodnocení uskupení a činnosti nepřítele a jestliže velitel přijal nové rozhodnutí, pak i zkráceně jeho obsah.

Operační součinnost

je sladěná činnost operačních svazů, svazků, útvarů druhů vojsk, speciálních vojsk, popřípadě i druhů ozbrojených sil při přípravě i plnění úkolů operačního rozsahu podle jednotného zámyslu. Uskutečňuje se mezi operačními svazy, svazky, útvary, působícími na jednom operačním směru.

Součinnost na operačním stupni spočívá ve sladění použití jaderných zbraní, leteckých úderů, všech druhů paleb s činností všech zúčastněných sil a prostředků podle místa, času a způsobu jejich společné činnosti při plnění stanoveného úkolu.

Je základní podmínkou k dosažení úspěchu v operaci. Uskutečňují ji velitelé a štáby všech stupňů po celou dobu operace.

Organizace součinnosti

je jedním z nejdůležitějších úkolů práce velitele operačního svazu při přípravě a vedení operace. Musí vycházet ze skutečných bojových možností vojsk uskutečňujících součinnost, jejich sil a prostředků. Organizace součinnosti je hlavní podmínkou k dosažení úspěchu v operaci. Hlavní pozornost musí být věnována udržování nepřetržité součinnosti mezi svazky, útvary, které používají jaderné zbraně s vojsky působícími na směrech jaderných úderů.

DĚJINY

DRUHÉ

SVĚTOVÉ VÁLKY

1939—1945

2. díl. V předvečer války

V pátém čísle časopisu „Vojenská mvsl“ jsme informovali čtenáře o prvním díle dvanáctisvazkových „Dějín druhé světové války 1939—1945“, který obsahuje nové teoretické závěry a východiska k hodnocení událostí období od konce první světové války do roku 1935.

V říjnu 1974 vyšel druhý díl pod názvem „V předvečer války“, který rozebírá události posledních čtyřech předválečných let — od podzimu 1935 do 31. srpna 1939. Zahrnuje celou dobu od prvních aktů agrese evropského fašismu do předválečné politické krize.

Autorský kolektiv za řízení G. A. Deborina a F. Surenirova v tomto díle zaměřuje svou pozornost na popis a analýzu průběhu událostí období, kdy celý svět stál na prahu druhé světové války. Zkoumá úlohu mezinárodního imperialismu při bezprostřední přípravě a rozpoutání této války a ukazuje hrdinský boj Sovětského svazu a pracujících mnoha zemí za její odvrácení. Rozebírá procesy rozdělování a vytváření vojenských bloků, hodnotí vnitřní politickou a ekonomickou situaci a rovněž stav ozbrojených sil států dvou kapitalistických uskupení v předvečer vojenského střetnutí.

Druhý díl obsahuje tři hlavní části, rozdělené do deseti kapitol.

První část „**Imperialismus — viník rozpoutání druhé světové války**“ — má celkem čtyři kapitoly:

1. Přechod fašismu k ozbrojené agresi.
2. Boj národů proti imperialistické agresi.
3. Mnichovský diktát — přímý kurs k rozpoutání války.

Druhá část „**Odpor progresivních sil proti blížící se válce**“ má tři kapitoly:

5. Příprava Sovětského svazu k odražení imperialistické agrese.
6. Národy světa proti fašismu a válce.
7. Zmaření pokusů mezinárodního imperialismu vytvořit jednotnou frontu proti SSSR.

Třetí část „**Dvě kapitalistická uskupení v předvečer války**“ má další tři kapitoly:

8. Vnitřní situace v zemích dvou kapitalistických uskupení.
9. Stav ozbrojených sil kapitalistických uskupení.
10. Před bitvou.

Knihy kromě toho obsahuje chronologický přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen a geografických názvů. Má velké množství map, schémat a foto-

Tabulka 1

	Itálie		Etiopie
	na začátku války	na konci války	
Osoby	300 000	500 000	50 000
Děla	600	800	200
Tanky	150	300	5
Letadla	280	500	7 (dopravní)

grafii, které dokumentují hlavní vojensko-politické a vojenské události tohoto období.

Hlavním cílem druhého dílu je ukázat:

— nejdůležitější období ozbrojené agrese fašistických států v Evropě a Asii a narůstání předválečné politické krize;

— úlohu imperialistických kruhů Anglie, Francie a USA v rozpoutání světového konfliktu;

— konkrétní opatření mírové zahraniční politiky Sovětského svazu a důsledný boj za vytvoření systému kolektivní bezpečnosti, který odpovídal jak zájmům SSSR, tak i národům, kterým hrozila fašistická agrese;

— boj dělnické třídy a všech demokratických sil v kapitalistických státech proti fašismu a narůstajícímu nebezpečí války; vedoucí úlohu komunistických stran, vyzbrojených rozhodnutími VII. kongresu Kominterny;

— politické a hospodářské postavení a stav ozbrojených sil dvou imperialistických koalic v předvečer ozbrojeného zápasu mezi nimi.

V první části knihy autorský kolektiv rozebírá

— přechod fašismu v Evropě k ozbrojené agresi, italsko-německou intervenci ve Španělsku a rozšíření japonské agrese v Asii;

— boj národů Etiopie a Číny proti kolonizátorům a japonským agresorům a národně revoluční válku Španělské republiky;

— mnichovské události;

— důsledky mnichovské politiky;

— anglicko-francouzsko-sovětská jednání a jejich výsledky.

Rok 1935 je charakteristický tím, že evropský fašismus přešel od deklaračních uchvatitelských plánů k otevřené ozbrojené agresi. Nenadálý vpád fašistické Itálie do Etiopie v noci 3. října 1935 byl důležitou etapou na cestě k rozpoutání světové války. Fašistické síly Itálie vedly

útok na třech směrech, přičemž hlavní úder agresor soustředil na Severní frontě a vedly jej síly tří armádních sborů v hodnotě 10 divizí. Generální štáb italské armády nezhodnotil správně situaci, postup vojsk fašistické Itálie byl pomalý. Ukázalo se, že k dobytí Etiopie je zapotřebí více sil a prostředků. Proto intervenční armáda byla posílena dalšími osmi divizemi, potřebnou technikou a materiálem. V polovině února 1936 bylo v Etiopii toto složení sil a prostředků (viz **tabulku 1**):

Tuto hanebnou válku proti velmi slabě vyzbrojené etiopské armádě vedla fašistická Itálie s použitím nejnovější bojové techniky. S cílem dosáhnout nejrychlejšího zlomení odporu italské velení přistoupilo k bestialitnímu zločinu — rozhodlo v polovině prosince 1935 použít otravné látky (yperit), ohňomety a tříštivé střely tzv. dum-dum, zakázané mezinárodní konvencí.

Okupace Etiopie upevnila pozice italského imperialismu v Africe, na Rudém moři a na nejkratších cestách z Evropy do Asie. Současně v těchto oblastech se prudce zhoršilo postavení Anglie a Francie. V týlu Egypta Itálie vytvořila předmostí pro zachycení dalšího cizího území.

Zanedlouho po agresi v Africe, vzhledem k tomu, že proti fašistické Itálii nebyly prakticky podniknuty ze strany „Spojených národů“ žádné sankce, a na základě výsledků plebiscitu třicetitisícová německá fašistická armáda 7. března 1936 vtrhla do Rýnského demilitarizovaného území a bez odporu je obsadila. Nečekaný úspěch nadchnul agresora a fašistické prapory vyšly na francouzské hranice. Rýnské území obsazené fašistickým Německem na základě dříve zpracovaného plánu se stalo východím prostorem k útoku proti Francii. Německo svévolně a beztestně pošlapalo hlavní články Versailleské a Locarnské smlouvy.

V létě roku 1936 se stala obětí dobových choutek Itálie a Německa Špa-

nělská republika. Frankistický puč 17. července 1936, který začal ve španělském Maroku, plně podporovaly imperialistické státy, zejména fašistická Itálie a Německo. Jedním z důvodů bylo nedovolit vytvoření mezinárodní fronty proti nebezpečí nové světové války a zamezit odtrhnutí Španělska od imperialistické soustavy. Španělsko mělo totiž zvláštní postavení v ekonomických plánech fašistického bloku — produkovalo 45 % světové produkce rtuti a více než 50 % pyritové rudy. Bylo velkým vývozcem železné rudy, wolframu, olova, cínu, alkalických solí, stříbra a jiných nerostů, potřebných pro vojenský průmysl.

Intervence proti Španělské republice trvala skoro tři roky a okolo 1 miliónu lidí přišlo o život. Ve Španělsku, které se stalo „zkušební střelnicí“, fašisté prověřovali zásady vojenské doktríny, zejména způsoby vedení totální války, zkoušeli bojovou techniku, zdokonalovali ji a zkoumali způsoby jejího použití, zdokonalovali přípravu důstojníků. K získání bojových zkušeností tam bojovalo každý měsíc 10 až 12 000 německých a 40 až 50 000 italských vojáků. Celkem od roku 1936 do roku 1939 na straně pučistů bojovalo více než 300 000 cizích vojáků, z toho 50 000 německých a 150 000 italských.

Za první dva roky války Německo dodalo pučistům, kterým velel generál Franco, 650 letounů, 200 tanků, 700 děl. Itálie v té době Frankovi dodala 2000 děl, 7,5 mil. dělostřelecké munice, kolem 241 000 pušek, 325 mil. nábojů, 7633 aut, 950 tanků a obrněných transportérů a 100 letadel, 17 000 leteckých pum, 2 ponorky a 4 torpedoborce.

Italská a německá intervence a politika „nevměšování se“ Anglie, Francie a USA značně zkomplikovaly boj španělského lidu proti pučistům. Přesto se agresorům nepodařilo zadusit republiku v průběhu necelých tří let. To se vysvětluje tím, že na její obranu vystoupila mezinárodní demokratická veřejnost v čele se Sovětským svazem, který všestranně pomáhal sjednotit španělské antifašisty a vlastence.

Současně s agresí v Evropě, čím dále tím více se rozšiřovala i výbojná válka japonského militarismu, který byl povzbuzován bezrestným obsazením Etiopie a italskou a německou intervencí ve Španělsku. Projevilo se to na Dálném východě, zejména proti Číně a Mongolské lidové republice, kde japonsko usilovalo o vytvoření „východní asijské sféry rozkvětu“ jako zvláštní druh fašistického „nového pořádku“.

Agresivní státy — Německo, Itálie a Japonsko — za přímé podpory USA, Anglie

a Francie lokálními válkami a válečnými konflikty se snažily co nejdříve rozpoutat novou světovou válku. Obyčejné formy boje mezi imperialistickými státy byly již nedostatečné a přežití. Připravovaly nové rozdělení světa, sfér vlivu, rozdělení kolonií otevřeným ozbrojeným násilím.

V této části knihy je podrobně rozebrána poslušnost boje Sovětského svazu proti imperialistické expanzi, jeho všestranná pomoc — vojenská, diplomatická a politická — národům, které se staly obětí napadení. V důsledku houževnatých požadavků SSSR a dalších mírumilovných sítí zabezpečit ochranu Etiopie, „Spojené národy“ byly donuceny prohlásit Itálii za agresora a přijmout rozhodnutí o použití některých, i když velmi omezených ekonomických sankcí.

Imperialistické státy přeměnily londýnský „Výbor nevměšování“ v izolaci Španělské republiky a pučisté Franka dostávali neomezenou pomoc od Itálie a Německa. Proto Sovětský svaz právem pomáhal republikánským silám. Otevřel jim úvěr na 85 miliónů dolarů, dodával zbraň, potraviny a léky.

Sovětský svaz v období od října 1936 do ledna 1939 dodal Španělské republice 648 letadel, 347 tanků, 60 obrněných aut, 1186 děl, 20 486 kulometů, 497 813 pušek.

Kromě toho na žádost vlády republiky Sovětský svaz povolil výjezd do Španělska kolem 3000 dobrovolníků, vyslal vojenské specialisty a poradce. Hlavními sovětskými vojenskými poradci v armádě Španělské republiky byli J. K. Berzin, K. M. Kačanov, G. M. Štern. V letectvu republiky bojovalo více než 160 sovětských letečdobrovolníků.

Španělský lid byl podporován také mezinárodním proletariátem a komunistickými stranami v čele s Komunistickou internacionálou, odborovými a mládežnickými organizacemi a pokrokovou inteligencí. Antifašisté z mnoha států přicházeli do Španělska, kde vstupovali do internacionálních brigád, které se v bojích s fašisty nejednou proslavily. V těchto brigádách bojovalo 42 000 vojáků z 54 států. Z toho 8500 Francouzů, kolem 5000 Němců, skoro 5000 Poláků, 4000 Italů, 2000 Angličanů, 2000 Čechů, 1700 Rakušanů a 1000 Maďarů. V brigádách bojovali představitelé různých politických stran a směrů. Velkou zásluhu na jejich organizování měla Komintern a komunistické strany.

Demokratická revoluce ve Španělsku svým charakterem a obsahem překročila rámec obyčejných buržoazních revolucí. Byla to revoluce lidová, národní a antifašistická, ve které neustále vzrůstala úloha proletariátu, který vystupoval společně se

zemědělci, malou a střední buržoazii, spojený v národní frontě. Ve Španělsku se rodila demokratická republika nového typu. Španělsko bylo prvním státem v západní Evropě, kde byla nastolena demokratická diktatura široké koalice politických sil — od komunistů až po katolíky — a která se opírala o parlament.

Ve Španělsku byly uskutečněny změny ve státním aparátu. Bezpečnostní orgány, policie a další orgány byly doplňovány z lidu. Byla přijata také řada zákonů, jako např. zákon o ochraně práce, sociálním zabezpečení, zvýšení příjmů, zrovnoprávnění žen atd. Jedním z významných opatření, uskutečněných v průběhu války a revoluce, bylo vytvoření pravidelné Lidové armády.

Boj hrdinského španělského lidu, i když byla republika poražena, ukázal účinnost jednotné činnosti všech antifašistických sil, byl zvláštním projevem masového hnutí odporu, který se rozvinul v průběhu druhé světové války.

Španělská republika byla poražena v důsledku řady nepříznivých vnějších a vnitřních faktorů. Mezi nejdůležitější vnější faktory patří italská a německá intervence a anglicko-francouzská politika „neměšování se“. Mezi hlavní vnitřní faktory můžeme zařadit nedostatek pevné jednoty dělnické třídy a národní fronty, což mělo za následek oslabení jednoty antifašistických sil, nezabezpečovalo proletariátu vedoucí úlohu v koalici antifašistických stran a nezamezilo podvratnou činnost kapitulantů a poraženců. Zpožděné vytvoření pravidelné armády mělo za následek ztrátu značné části území republiky a převládající obranná strategie byla překážkou ve vedení silných úderů, které mohly zabezpečit přelom ve válečné činnosti ve prospěch republiky. Kromě toho nebyla vytvořena vojenská ekonomika.

Kniha podrobně rozebírá pomoc Kominterny a Sovětského svazu čínskému lidu v jeho boji proti japonským agresorům. Na základě dokumentačního materiálu autoři ukazují úlohu Kominterny při překonávání levicových chyb skupiny Mao-Ce-tunga, která ignorovala rozpory mezi Kuomintangem a japonskými interventy, dále pomoc v mírovém urovnání siamského konfliktu, který hrozil novou občanskou válkou a při vytvoření jednotné národní antijaponské fronty v roce 1937. Avšak ani potom skupina Mao-Ce-tunga se neztřepla svých sektářských pozic, které prakticky směřovaly proti společnému boji s agresorem.

Přesto se v Číně šířilo partyzánské hnutí, ve kterém společně s čínskými oddíly bojovali i korejští partyzáni. Japon-

ská vojska využila pasívní politiky Kuomintangské armády, která byla zainteresována v první řadě do boje s partyzány, a rozšířila rozsah agrese.

Sovětský svaz poskytl Číně úvěr na 250 mil. dolarů k zakoupení bojové techniky. Od října 1937 do září 1939 SSSR dodal Číně celkem 185 letounů, více než 1300 děl, přes 14 000 kulometů, 82 tanků atd. Na žádost nankingské vlády byla vyslána do Číny značná skupina vojenských poradců. V polovině února 1939 bylo v Číně celkem 3665 sovětských vojenských specialistů.

Jiné postoje zaujímaly imperialistické kruhy Západu, které zakrývaly oči před fašistickou agresí a před rozpoutáním druhé světové války s cílem nového rozdělení světa. Svou činnost zastíraly hesly „antikominternovského paktu“. Agresivní akce fašistických mocností nejenže se nesetkaly s odporem imperialistických konkurentů — Anglie, Francie a USA, ale naopak měly jejich podporu a povzbuzovaly je. Ve snaze zabezpečit si nadvládu v kapitalistickém světě, vládnoucí kruhy těchto států chtěli obrátit fašistickou agresí proti Sovětskému svazu.

Povzbuzování fašistické agrese s cílem obrátit ji proti SSSR se výrazně projevilo v politice neutrality, „neměšování se“ a „smířování“, kterou vedly vládnoucí kruhy Anglie, Ameriky a Francie. Tuto politiku imperialistické mocnosti vedly jak v případě argese Itálie proti Etiopii a německo-italské intervence do Španělska, tak i vůči japonské agresí na Východě. I v této části světa počítaly s vytvořením síly, která by byla schopna postavit se proti socialistickému státu.

Zásadním prvkem v zavádění „nového pořádku“ v Evropě, podle slov Hitlera, byl „anšlus“ Rakouska, který byl příkladem fašistického cynismu při zničení států samostatnosti celého evropského národa. Obsazení Rakouska mělo významnou úlohu v realizaci politických a vojensko-strategických plánů fašistického Německa. U hitlerovců vzrostla jistota beztrávnosti, zvětšilo se jejich území o 17 % a zvýšil se počet obyvatelstva o 10 %, tj. o 6 milionů 713 tisíc. Bezoměla všichni vojáci rakouské armády (skoro 50 000 osob) byli zařazeni do hitlerovského wehrmachtu.

Porobení Československa na konci roku 1938 a na začátku 1939 bylo příkladem úplného rozdělení a obsazení dalšího evropského státu fašistickým blokem.

Nejúplnějším a zakončeným projevem politiky „smířování se“ byla hanebná Mnichovská smlouva mezi Německem a Itálií na jedné straně a Anglií a Francií na druhé straně. Tato smlouva, jejíž příprava a

Tabulka 2

		Divizí	Tanků	Letadel	Osob
Německo	Celkem	47	720	2500	2,200 000
	Útočné uskupení	39	720	2400	1,825 000
ČSR	Celkem	45	469	1582	2,000 000
	armáda k odražení agrese	37	400	1500	1,645 000

podpis nejenže porobila Československo, které se stalo obětí fašismu, ale současně byla osobitým úplatkem Hitlerovi za pozdější napadení Sovětského svazu. Autorský kolektiv tohoto dílu to dokazuje na základě bohatého dokumentačního materiálu.

Anglický a francouzský diktát a následující kapitulace československé vlády otevřely cestu k Mnichovu.

Vláda československé republiky na podzim roku 1938 měla možnost odmítnout mnichovský diktát. Kdyby se byla opřela o lid, armádu, o podporu Sovětského svazu a antifašistické síly jiných států, mohla zamítnout požadavek kapitulace a postavit se do čela za svobodu a nezávislost republiky. Reálný poměr sil v září 1938 nebyl ve prospěch agresora, jak to potvrzuje **tabulka 2**.

V boji s německými uchvatiteli se československá armáda mohla kromě toho opírat o mohutná pohraniční opevnění, která se vyrovnala opevnění Maginotovy linie, proti kterým byly bezmocné i 210mm kanóny. Navíc Československo mělo ještě jednu přednost před hitlerovským Němcem — morální převahu. Přestože v čele ozbrojených sil ČSR bylo reakční velení, vojáci a celý národ byl připraven bránit nezávislost republiky.

Sovětská vláda, kromě opatření, která uskutečňovala na záchranu ČSR diplomatickými a dalšími způsoby, byla plně připravena pomoci i vojenskou silou. Ke konci: září 1938 Sovětský svaz uvedl do bojové pohotovosti a soustředil na západní hranici v prvním sledu: 1 tankový sbor, 30 střeleckých a 10 jezdeckých divizí, 7 pevnostních útvarů; do systému PVO vyčlenil 2 sbory, 1 divizi, 2 brigády, 16 pluků, 4 protiletadlové dělostřelecké brigády a 15 protiletadlových dělostřeleckých pluků. V druhém sledu byly uvedeny do plné

bojové pohotovosti vojska v hodnotě 30 střeleckých a 6 jezdeckých divizí, 2 tankové sbory, 15 samostatných tankových brigád a 34 leteckých základen. Kromě toho k odletu na letiště v Československu bylo připraveno 548 letounů.

Přes všechna opatření Sovětského svazu, Benešova buržoazní vláda odmítla pomoc SSSR, přijala mnichovský diktát imperialistických států a otevřela cestu k úplné okupaci a rozdělení států. Sovětská vojska byla připravena k zásahu na západní hranici až do 25. října 1938. Mnichovský diktát urychlil dozrávání předválečné politické krize, která přivedla lidstvo ke druhé světové válce.

V důsledku mnichovské zrády fašistický imperialismus si zabezpečil perspektivy jak na Východě, tak i na Západě. Wehrmacht se vklínil mezi státy střední Evropy, likvidoval překážku na cestě k povodí Dunaje, Středozemnímu moři, černomořským průlivům a na dalších směrech vyšel k přístupům na hranice Sovětského svazu. Polsko bylo nejzranitelnějším strategickým místem.

Jako nejdůležitější strategické otázky autoři hodnotí: sjednocení sil koalice fašistických států a rozdrobení sil nepřítelů, sázka na blesková válečná tažení, vysoká bojeschopnost wehrmachtu, postupné ničení nepřítelů a obsazování států a území, vyloučení války na dvou frontách, rozšíření expanze na moře, růst sil a prostředků Německa a jeho spojenců a praktické uskutečnění myšlenky o zahájení prvního úderu na Západě.

Druhá část knihy obsahuje rozbor

- příprav Sovětského svazu k odražení imperialistické agrese,
- boje národů celého světa proti fašismu a válce,
- pokusů mezinárodního imperialismu

vytvořit jednotnou frontu proti SSSR a jejich krach.

V podmínkách dozrávání válečného nebezpečí komunistická strana a Sovětská vláda rozvinuly velkou kampaň k ekonomické, politické a ideologické přípravě státu proti možnému napadení ze strany fašistických států.

Sovětská vláda důsledně zaváděla do života všechna nutná opatření k zabezpečení socialistického státu. Mezi ně patří zejména:

1. Uskutečnit energická opatření vůči nepřátelské imperialistické špiónáži, zvláště německé a japonské, která působila v těsném styku se speciálními službami Finska, Estonska, Polska, Rumunska atd.

2. Úspěšně řešit úkoly rozvoje sovětské vojenské vědy v souladu s požadavky doby, se zavedením nových druhů zbraní, bojové techniky a druhů vojsk a s novými způsoby vedení války, které rozpracovali imperialističtí agresori. Na základě zevšeobecnění zkušeností z bojové činnosti sovětských vojsk v prostoru jezera Chasan, řeky Chalchin-Gol a války v Etiopii, Španělsku a Číně sovětská vojenská teorie přinesla mnoho nového v oblasti strategie, operačního umění a taktiky. Např. nevylučovala možnost vedení koaliční války, ve které by socialistický stát bojoval společně i s nesocialistickými státy, rozpracovala otázky strategického rozvíjení sil na dvou frontách, počítala s dlouhotrvající a těžkou válkou, studovala otázky počátečního období války. Zdůrazňovala význam morálního činitele a společného úsilí všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk a jejich těsnou součinnost, při čemž za rozhodující považovala pozemní vojska vyzbrojená dělostřelectvem a tanky. Velký význam přikládala letectvu a námořnictvu. Rozhodujícím druhem strategické činnosti byl útok. Základním druhem ozbrojeného zápasu byla i strategická obrana, která ovšem měla druhořadý význam. Vylučován nebyl ani operační odchod. Tyto dva druhy ozbrojené činnosti měly být používány zejména na operačně taktické úrovni. Byla rozpracována teorie hlubokých operací, vedených fronty a armádami a teorie hluboké bojové činnosti útvarů a svazků.

Úroveň sovětské vojenské vědy před druhou světovou válkou odpovídala podmínkám doby. Tyto a další zásady byly zakotveny v polních řádech, které byly zavedeny v roce 1936 a 1939.

3. Na základě úspěšného plnění plánu industrializace národního hospodářství a kolektivizace zemědělství, strana a vláda věnovaly velkou pozornost materiálnímu a technickému zabezpečení ozbrojených

sil. Vyčleněné prostředky na obranu ze státního rozpočtu v roce 1937—1939 byly zvýšeny dvakrát. Uskutečňoval se rozsáhlý program výstavby nových závodů na výrobu motorů, tanků a dalších závodů na výrobu válečného materiálu. Velký důraz byl položen na výrobu dělostřeleckých zbraní. To potvrzují jednak slova J. V. Stalina, který na jedné poradě v r. 1938 řekl, že „i když jsou zaváděny nové velmi důležité druhy bojové techniky [letectvo a tanky], dělostřelectvo zůstává mohutným a rozhodujícím činitelem ve válce“, jednak zvýšení vyčleněných finančních prostředků, na výrobu dělostřelectva. Např. v letech 1936—39 vzrostla celková hodnota objednávek bezmála sedmkrát, tj. z 1,53 miliard na 8,63 miliard rublů. V polovině roku 1939 byly vyrobeny zkušební vzory gardových minometů „kafuši“, nové typy tanků (T-34, KV-1) a dělostřelectva.

Sovětské vojenské letectvo bylo postupně vybavováno prvními novými vzory rychlých stíhačích a bombardovacích letounů.

Značných úspěchů bylo dosaženo i ve výstavbě sovětského vojenského námořnictva a dalších druhů zbraní.

4. Komunistická strana a vláda věnovaly velkou pozornost zdokonalování organizace a doplňování sovětských ozbrojených sil, jejich přípravě a výchově. Na začátku roku 1939, na základě nového zákona o všeobecné vojenské povinnosti, byla Sovětská armáda postupně převedena na stálou kádrovou armádu. Výsledkem tohoto opatření ke zlepšení obranyschopnosti armády se zvýšily její počty z 1,1 mil. na více než 2 mil. osob. Koncem třicátých let se zvýšila mobilizační pohotovost, palébná síla a manévrové schopnosti. Zdokonalena byla organizační struktura ozbrojených sil.

Základ ozbrojených sil tvořila pozemní vojska a v nich pěchota (střelecká vojska).

Střelecké divize na začátku roku 1939, které byly organizačně začleněny do 25 sborů, měly dva typy. Jeden typ měl podle tabulek mírových počtů 6959 osob a druhý 5220 osob. Podle tabulek válečných počtů byly oba typy divizí stejné — 16 797 osob.

K důležitým změnám došlo v dělostřelectvu. Vzrostl počet hlavní v divizním a sborovém dělostřelectvu. V organizaci každého střeleckého sboru byly začleněny dva dělostřelecké pluky. Jeden daleké palby (36 hlavní), druhý velké mohutnosti (30 hlavní) a dělostřelecký protiletadlový oddíl (18 hlavní). Dělostřelectvo zálohy hlavního velení mělo 24 dělostřeleckých pluků o celkové hodnotě 969 hlavní.

Tabulka 3

	Osob	Děl a minometů	Tanků	Obrněných vozidel	Letadel
Japonská armáda	75 000	500	182	nejsou podklady	více než 300
Sovětsko-mongolská armáda	57 000	542	498	385	515

Podobné organizační změny byly uskutečněny i v dalších druzích ozbrojených sil, zejména v letectvu, PVO, obrněném a mechanizovaném vojsku, námořnictvu atd.

V letech 1936–39 byla vykonána rozsáhlá práce k upevnění ozbrojených sil, ke zdokonalení velení vojskům a ke zvýšení obranyschopnosti státu. V dějinách Sovětské armády znamenalo toto období druhou reorganizaci armády.

Účinnost přijatých opatření k upevnění ozbrojených sil a zvýšení jejich bojové pohotovosti byla prověřena životem, konkrétně v bojích u jezera Chasan (29. 7 až 11. 8. 1938) a na řece Chalchin-Gol (11. 5. až 31. 8. 1939). O rozsahu bojové činnosti, která byla rozvinuta v roce 1934 na území Mongolské lidové republiky svědčí například fakt, že v prostoru kolem řeky Cholchin-Col byly soustředěny koncem srpna 1939, tj. v předvečer napadení Polska hitlerovským Německem tyto síly — viz **tabulku 3**.

Sovětsko-mongolská vojska pod velením G. K. Žukova a maršála Čojbalsana v průběhu tří dnů urputných bojů, obklíčení a ničení (trvalo týden) porazila japonskou Kvantunskou armádu. Porážka Japonska v těchto bojích bezmála na tři a půl roku oddálila aktivní účast Japonska v druhé světové válce a donutila zásadně zrevidovat jeho strategické plány. Japonský imperialismus si již v budoucnu nedovolil napadnout Sovětský svaz.

Kniha dále rozebírá zahraniční politiku Sovětského svazu. Směřovala proti plánům mezinárodního imperialismu, který se snažil vytvořit jednotnou frontu proti SSSR. V době, kdy Sovětský svaz vedl úporný boj za vytvoření kolektivní bezpečnosti v Evropě, střetával se s nepřátelským postojem anglických a francouzských vládnoucích kruhů a sousedních států, které odmítaly spolupráci se Sovětským svazem. Proto sovětská vláda byla přinucena hledat jiné cesty boje za mír, třeba jen na krátkou dobu. Vláda SSSR poznala antisovětské plány Anglie a Francie a rozhodla se přijmout návrh Německa na uzavření smlouvy o nenapadení. To

byl vynucený, ale nutný krok v situaci, která se vytvořila vinou anglické a francouzské strany, kdy jednání vojenských představitelů těchto států v Moskvě zůstalo na mrtvém bodě a kdy v souvislosti se zostřenou situací mezi Německem a Polskem vyvstalo nebezpečí německé fašistické agrese.

Přijetím návrhu Německa Sovětský svaz vyhrál čas, potřebný k upevnění obranyschopnosti. Současně tento akt rozbil záměr imperialistů — vytvořit jednotnou frontu namířenou proti SSSR. Smlouva o nenapadení, která byla podepsána 23. 8. 1939 v Moskvě mezi Sovětským svazem a Německem, byla smlouva o míru a ne smlouva o válce.

Tím, že Sovětský svaz vybral cestu k uzavření smlouvy s Německem, měl možnost ještě překazit obsazení baltických států (Estonska, Litvy a Lotyšska), zabezpečit před Hitlerem Západní Ukrajinu a Západní Bělorusko. Nemohl však pomoci Polsku, jehož vláda kategoricky odmítla jakoukoli pomoc ze strany SSSR. Podepsání smlouvy konečně vytvořilo složitou situaci ve vztazích mezi Německem a Japonskem, pro které bylo uzavření této smlouvy naprosto neočekávaným faktem.

V boji proti rostoucímu nebezpečí světové války Sovětský svaz podporovali pracující, v jejichž čele stály komunistické strany. Rozpracovaný program VII. kongresu Komunistické internacionály proti nástupu fašismu a nebezpečí války sjednotil kolem proletariátu všechny antifašistické síly s cílem porazit fašismus, nedovolit rozpoutat válku a vytvořit výhodné podmínky k nastávajícímu boji za socialismus.

Na základě rozsáhlého dokumentačního materiálu autoři při rozboru boje proti fašismu a válce ukazují úlohu a přínos Výkonného výboru Komunistické internacionály.

První velká ozbrojená vystoupení německého, italského a japonského imperialismu vyvolaly rozhodný odpor dělnické třídy a komunistických stran. Komunistická internacionála organizovala mezinárod-

ní pomoc obětem agrese a současně vyzvala pracující k bdělosti a upozorňovala na to, že jen společným úsilím mohou zabránit nebezpečí válečného konfliktu. Komunistická internacionála důsledně a vytrvale bojovala za vytvoření jednotné fronty na ochranu míru a spolupracovala se všemi společenskými a masovými organizacemi, které vystupovaly proti fašismu a válce.

Navzdory velkému rozsahu protiválečného hnutí a vzhledem k celé řadě objektivních a subjektivních příčin, nebylo možné vzniku druhé světové války zabránit. Nicméně zásluhou pružné politiky Sovětského svazu tato válka nevznikla mezi socialismem, ale uvnitř kapitalistického tábora.

Proto je zcela pochopitelné a logické, že poslední — třetí část knihy — objasňuje problematiku dvou kapitalistických uskupení v předvečer války. Autorský kolektiv v této části rozebírá vnitřní situaci obou uskupení, stav jejich ozbrojených sil a mezinárodní situaci před začátkem války.

Při rozboru vnitřní situace ve státech fašistické koalice autoři zdůrazňují maximální přizpůsobení celého státního a politického aparátu Německa potřebám připravované války a poukazují na reorganizaci v řízení hospodářství. Ekonomika státu byla přizpůsobena válečnému stavu a pině byla podřízena požadavkům válečné výroby. Podíl válečné produkce v průmyslové výrobě v roce 1939 činil 23 %, v hutním průmyslu 29 %, v kovozpracujícím průmyslu 45 %, ve strojírenském průmyslu 43 %, v opticko-mechanickém 51 % atd.). Ve státě probíhala totální mobilizace obyvatelstva. Podle nařízení ministra hospodářství z 1. 4. 1939, všechny úřady a závody byly povinny zpracovat mobilizační kalendář, který měl obsahovat tři stupně mobilizace:

1. období napětí v mezinárodních vztazích (musela být uskutečněna všechna opatření, která se týkala vztahů s jinými státy);

2. mobilizační opatření, která předcházel zahájení válečné činnosti (X-Fall) — zahrnovala mobilizaci armády, státního aparátu a hospodářství;

3. všeobecná mobilizace a zahájení války. V tomto období končila mobilizace ozbrojených sil, ekonomiky a celého státu. Všeobecná mobilizace mohla být vyhlášena i před prvním nebo druhým stupněm.

Urychlené přípravy k válce vyžadovaly ohromné finanční výdaje (Hitler prohlásil, že za 6 předválečných let bylo na ně vydáno 90 miliard marek).

V přípravě na válku fašisté věnovali mimořádnou pozornost ideologickému zdůvodnění svého agresivního programu a psychologickému zpracování německého lidu. Hitlerova propaganda rozněcovala mezi obyvatelstvem nacionalismus, rasismus, nenávisť k jiným národům a slepý obdiv k „vůdci“.

Totální příprava k válce byla vedena i v dalších fašistických státech, tj. v Itálii, Japonsku a jiných. Hlavní směry přípravy byly totožné s přípravou v Německu, i když každému státu byla vlastní „národní“ specifika. Ideologickým základem přípravy na válku byl tzv. „korporativní systém“, který byl prostředkem „smiřování“, ale ve skutečnosti úplného podrobení pracujících zájmům kapitálu.

V Japonsku měl proces fašizace a imperializace své zvláštnosti. Obyvatelstvo Japonska bylo vychováno v duchu slepého obdivu k císařům a ultranacionalismu. Lidu byla vtlačována myšlenka výjimečnosti japonského národa, nutnosti boje za rozdělení světa a nenávisť ke komunismu a sociálnímu pokroku vůbec.

Současně s přípravou nové světové války Německo, Itálie a Japonsko usilovně hledaly nejučinnější cesty ke skloubení válečného bloku agresorů. Bez ohledu na existující rozpory mezi nimi, které mohly v některých případech těžko řešit, Německo vynaložilo maximum úsilí k tomu, aby byl „antikomunistický blok“ přeměněn v otevřené válečné spojení namířené jak proti SSSR, tak i proti hlavním konkurentům — Francii a Anglii.

Autoři důkladně rozebírají i stav druhého imperialistického uskupení — Anglie, Francie, USA a Polsko, které se stalo vzhledem ke vzniklé situaci objektem agrese fašistických států.

Vývoj politické situace v těchto státech byl velmi rozporný. Dominující tendencí v činnosti vládnoucích kruhů zůstala mnichovská politika „smiřování“ agresora, která ve svých důsledcích směřovala proti Sovětskému svazu.

Antisovětskismus vládnoucích kruhů Anglie byl doplňován určitými šovinistickými, dokonce rasistickými náladami. Avšak široké kruhy anglické veřejnosti postupně začaly chápat nebezpečí, které jim hrozí ze strany hitlerovského fašismu.

Francie, hrdý vítěz nad Německem, která diktovala v roce 1919 podmínky mírové smlouvy, byla v podstatě v područí Anglie. Ve Francii byly vlivné profašistické síly, kterým se nakonec podařilo rozbit koalici Národní fronty. Přivrženci, kteří souhlasili s fašismem, se rekrutovali nejen z reakčních kruhů, ale i ze skupiny „neonacionalistů“, kteří se vyznačo-

vali zvláště zarytým antikomunismem a antisovětským.

Nicméně i na Západě byli reálně myslící buržoazní činitelé, kteří pochopili, že mocností fašistické osy jsou skutečným nebezpečím i pro jejich zájmy. Důsledně bojovali proti narůstajícímu fašistickému nebezpečí i pokrokové síly těchto států v čele s komunistickými stranami. Když hitlerovské Německo pošlapalo mnichovské dohody a nebezpečí fašistické agrese bezprostředně ohrožovalo tyto státy, jejich vlády přijaly energická, i když opožděná opatření ke zvýšení své obranyschopnosti.

Západní mocnosti ve válečném ekonomickém potenciálu na začátku války vysoko přehyzovaly fašistický blok. V otázkách přípravy ozbrojených sil k válce však značně zaostávaly za agresivními mocnostmi. Narůstající nebezpečí agrese je podnítilo k aktivitě při uzavírání spojení ve válce. Spojenecké svazky byly uzavírány postupně po etapách. Do zahájení války však se nepodařilo je podepsat.

Zvláště zajímavá je devátá hlava, která hodnotí stav ozbrojených sil obou kapitalistických uskupení. Obsahuje také rozbor vojenských doktrín fašistického Německa, Itálie a Japonska.

Vojenská doktrína fašistického Německa byla nejdokonalejší a nejpůlnější rozpracována a v koalici fašistických států zaujímala vedoucí úlohu. Doktrína byla zaměřena na vybojování evropské a světové nadvlády. Za rozhodující etapu na této cestě považovali nacisté zničení Sovětského svazu.

Politici a vojenští vedoucí činitelé Německa do určité míry chápali nesoulad plánů na vybojování světovlády s vojenským ekonomickým potenciálem státu. Proto všechny kalkulace vycházely z koncepce převahy nad nepřítelem v totální přípravě státu a ozbrojených sil na válku, nenadálého a bleskového vedení války a tažení, ničení nepřítele po částech a maximálního využití spojenců k dosažení svých cílů. To prakticky tvořilo i hlavní obsah německé vojenské doktríny. Idea a zásady „bleskové války“ tvořily základ všech strategických plánů fašistické agrese. Podstatu doktríny tvořila politická a válečná dobrodružství, bezhlavé riskování hazardérem. Nakonec tato doktrína nevyřešila ani jeden problém vítězného zakončení války proti větším silám koalice a nevyřešila ani zásadní problémy vedení koaliční války.

Vojenská doktrína Itálie byla určována agresivní podstatou fašismu, nízkým ekonomickým potenciálem státu a specifikou jeho ekonomického a strategického postavení. Vojenská doktrína Itálie zdůrazňova-

la totální „integrální“ charakter budoucí války Itálie. Přestože její síly neodpovídaly plánům, chtěla obsadit Albánii a velké prostory v severní Africe, a proniknout k Atlantickému a Indickému oceánu. Proto Itálie již tradičně vedla zahraničně politický kurs lavírování mezi silnými imperialistickými mocnostmi. Italská vojenská doktrína neodpovídala vojenskoekonomickým možnostem státu, a proto také byla hazardní a nereálná.

Vojenská doktrína Japonska byla obdobu německé doktríny. Orientovala se na dosažení panství v Asii, v prostorech Tichého oceánu a států jižních moří. Cílem japonské vojenské doktríny bylo zejména zaútočit na Sovětský svaz. Západní státy, zaslepené nenávistí k socialistické zemi, nechtěly vidět skutečnost, že Japonsko s využitím výhodných podmínek zaútočí proti ozbrojeným silám USA, Velké Británie, Francie a Holandska s cílem obsadit kolonie těchto států v Asii a Tichém oceánu. Německo však s těmito záměry Japonska nesouhlasilo, protože i ono mělo zájmy v této oblasti. To vytvářelo mezi nimi vážné rozpory.

Vojenské doktríny Německa, Itálie a Japonska byly vzájemně spojeny a měly společné rysy. Vyznačovaly se maximálním využitím sil a zásob všeho druhu, zákeřnými a ničivými formami a způsoby ozbrojeného zápasu bez ohledu na mezinárodní právo a zvyklosti. Zvláštní pozornost byla věnována vedení zničujících úderů na začátku války, tažení a operací.

Při rozboru stavu ozbrojených sil států fašistického bloku — Německa, Itálie a Japonska — autoři dospěli k závěru, že na začátku války představovaly velkou vojenskou sílu. Stav ozbrojených sil však nebyl rovnocenný.

Ozbrojené síly fašistického Německa představovaly armádu na vysoké, té době odpovídající technické úrovni. Výzbrojí, bojovou přípravou vojsk a připraveností důstojnického sboru značně převyšovaly pozemní vojska a letectvo Francie a Anglie.

Na začátku války měla pozemní vojska celkem 2,700 000 osob a v námořní armádě kolem 1 mil. osob, 4093 letounů (z toho 3646 bojových), 11 200 PT zbraní, 4624 minometů ráže 81 mm 10 260 děl různé ráže a 2600 protiletadlových děl.

Ozbrojené síly Itálie zaostávaly všemi ukazateli nejen za svým spojencem, ale i za armádami hlavních nepřátelských států. V létě roku 1939 měly ozbrojené síly 1,753 000 osob. Pozemní vojska po zmobilizování měla ve svém složení 88 divízi a 12 speciálních motorizovaných di-

vizí, předurčených pro činnost v Africe. Vojské letectvo mělo 2802 letounů. Hlavní ozbrojené síly jako celek, pak tyto nebyly připraveny na válku. Bojová příprava a morálka armády neodpovídaly požadavkům vedení boje se silným nepřítelem.

Ozbrojené síly Japonska se vyznačovaly velmi dobrou bojovou přípravou. Pozemní vojska měla 1,240 000 osob, která byla organizačně začleněna do skupin armád, armád, svazků a útvarů. Vojské letectvo bylo organizováno do leteckých divizí, brigád a oddílů. I když nejvyšší vojenskopolitické vedení státu plánovalo zakončit přípravu ozbrojených sil v letech 1941–42, vojska byla již připravena na začátku druhé světové války. Japonsko představovalo silnou vojenskou moc.

V samostatných oddílech deváté kapitoly jsou rozebrány vojenské doktríny a stav ozbrojených sil Velké Británie, Francie, USA a Polska. Na základě hlubokého rozboru faktického materiálu autorský kolektiv dospěl k závěru, že vojenské doktríny těchto států jak v sociálně politickém, tak i ve vojenskotechnickém vztahu mají mnoho společných prvků, které se projevují v pasivitě a obranném způsobu odvetných opatření vůči agresorovi. To bylo podmíněno především protisovětskou politikou vládnoucích kruhů těchto států, chybnými závěry ze zkušeností první světové války a nedoceněním hlubokých změn ve vojenství, které souvisely s prudkým rozvojem technických prostředků ozbrojeného zápasu, mechanizací a motorizací armády.

Základem vojenské doktríny Anglie bylo zabezpečit a rozšířit panství britského imperialismu v koloniích a zachovat vedoucí postavení mezi státy evropského kontinentu. Hlavním cílem strategie impéria bylo:

- zajištění bezpečnosti mořských komunikací před nepřítelem,
- ochrana Anglie, hlavního arzenálu impéria, ze vzduchu,
- obrana pozemních hranic impéria,
- potlačení osvobozenického hnutí v koloniích a revolučního hnutí v metropoli a dominiích,
- splnění spojeneckých povinností v Evropě.

Mezi hlavní zásady strategie patřilo správné určení cílů válečné činnosti: překvapení, soustředování sil na hlavním směru, útočná činnost, součinnost vojsk, šetření sil a všestranné zabezpečení vojsk.

Vojské letectvo bylo od r. 1938 nejvýznamnějším druhem ozbrojených sil.

Pozemní vojska byla určena především k vedení dobovačného války v koloniích.

Francouzská vojenská doktrína charakterizovala budoucí válku jako válku koaliční a dlouhotrvající, v níž může být dosaženo vítězství jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil. Plánovala dvě období války: obranné, jehož cílem bylo vyčerpat síly nepřítele, a útočné, v jehož průběhu měly armády spojenců vést úder proti nepříteři. Idea poziciční války se prakticky projevila v budování opevněných pásem podél východní hranice a mořského pobřeží. Doktrína připouštěla útok jen v rámci silné koalice a proti značně oslabenému nepříteři. Francouzské vojenské myšlení nedeceňovalo úlohu letectva v budoucí válce.

Vojské a politické vedení USA chápalo, že válka bude světová, dlouhotrvající, vedená na ohromných prostorech. Nepředpokládalo však, že se rozpoutá i na americkém kontinentě. Jedním z hlavních úkolů vojenské strategie bylo vybojování nadvlády na moři a vytvoření silného bombardovacího letectva. Za hlavní druh bojové činnosti doktrína USA považovala útok a za nejdůležitější prostředek dosažení úspěchu v útočných operacích — soustředění sil na zemi a ve vzduchu v rozhodujících prostorech a v rozhodujícím čase. Doktrína předpokládala, že bude dostatek času na rozvinování a přípravu masových ozbrojených sil k rozhodující činnosti na konci války.

V souladu s vojenskými doktrínami probíhala i výstavba ozbrojených sil kapitalistických států. Protisovětské cíle vládnoucích kruhů Anglie, Francie, USA a Polska podnítily nakonec i výstavbu ozbrojených sil. To mělo za následek, že k zahájení druhé světové války byly armády těchto států slabší než fašistická armáda Německa. Reálný stav ozbrojených sil států tohoto bloku byl různý a protichůdný. Např. Velká Británie měla při zahájení války mohutné námořní síly a letectvo, méně pozemních vojsk v metropoli a značné zálohy vojsk v koloniích. Ozbrojené síly Anglie se členily na pozemní vojska, námořnictvo a letectvo v celkovém počtu 1 270 000 osob. Pozemní síly rozmístěné v Anglii (bez kolonií) měly 697 000 osob; námořnictvo mělo 373 lodí a v letectvu (včetně letounů námořních sil) bylo celkem 1222 letounů.

Francie měla značné síly jak v pozemním vojsku, tak i v letectvu a námořnictvu. Avšak mnichovská politika vládnoucích představitelů úplně dezorganizovala obranu státu. Ozbrojené síly Francie zahrnovaly pozemní armádu, letectvo a námořnictvo, které k polovině srpna 1939

měly celkem 2 674 000 osob. Pozemní armáda měla 108 divizí; celkem 110 000 osob, 14 428 děl (většinou ráže 75 mm) a 3100 tanků. Letectvo mělo ve své výzbroji (včetně letounů námořních sil) celkem 3335 bojových letadel; námořnictvo mělo 200 lodí různých typů.

Ozbrojené síly USA na začátku války nebyly velké a k uskutečnění plánů, které přijala vláda, bylo nutné jejich rozvíjení, vyčlenění velkého množství prostředků a dlouhé doby. Ozbrojené síly se členily na pozemní armádu a námořní síly. Letectvo bylo organizačně začleněno do sestavy pozemních vojsk. Celkový počet americké armády v roce 1939 byl 544 700 osob. Z tohoto počtu bylo 190 000 v pravidelné armádě, 200 000 v Národní gardě a 154 000 v námořnictvu. V souladu s vojenskou doktrínou věnovaly USA hlavní pozornost výstavbě námořních sil. Na začátku druhé světové války mělo námořnictvo přes 300 bojových lodí. Letectvo mělo 1576 letounů.

Počty, organizace, výzbroj a systém výcviku ozbrojených sil Polska neodpovídal v plné míře požadavkům přípravy státu na válku. Ozbrojené síly se členily na pozemní vojska a námořnictvo. K 1. 6. 1939 měly ozbrojené síly 439 718 osob. Pozemní vojska měla 418 974 osob, 887 lehkých tanků, 100 obrněných aut a 10 pancéřových vlaků. Polské námořnictvo mělo 15 lodí. Letectvo mělo 824 bojových letounů všech typů.

Z toho vyplývá, že německá fašistická mašinérie byla mnohem důkladněji připravena na druhou světovou válku než imperialistické státy. Hitlerovská armáda byla na vysokém stupni profesionální přípravy, měla značné zkušenosti, dokonale vycvičený velitelský sbor, byla vybavena nejnovější v té době bojovou technikou a výzbrojí a byla smrtelným nebezpečím pro lidstvo světa.

Druhý díl „Dějiny druhé světové války 1939–1945“ je promyšlenou, objektivní a vědeckou studií velmi složité mezinárodní situace, která se vytvořila před druhou světovou válkou. Autorský kolektiv k napsání knihy široce využil nových doposud neznámých materiálů z archivů různých států, které umožnily prohloubit a upřesnit a vysvětlit celou řadu zásadních otázek. Vydání této knihy v době, kdy oslavujeme 30. výročí vítězství nad fašismem, je neocenitelným přínosem sovětských autorů v historiografii druhé světové války.

V poslední kapitole autoři rozebírají velmi složitou situaci hlubokých rozporů mezi imperialistickými mocnostmi bezprostředně před druhou světovou válkou. Mezi nejvíce vyhraněné patří anglicko-německé rozpory. Současně však i další, jako např. francouzsko-německé, americko-německé a rovněž střetnutí zájmů Anglie, Francie a USA s Japonskem na Východě. Autoři neopomeli ani rozpory druhořadého významu, jako např. rozpory mezi Anglií, Francií a USA a také mezi fašistickými státy.

Na základě dokumentačního materiálu autoři rozebírají strategické zámysly a cíle dvou kapitalistických koalic. Společným rysem těchto plánů je nedostatečné zhodnocení poměru sil ve světě, možného vývoje války a úlohy lidových mas; projevoval se nepřátelský vztah k SSSR. Společné bylo také to, že obě kapitalistické koalice se připravovaly na válku proti sobě za nové rozdělení světa. Rozdíl spočíval v tom, že fašistická koalice se orientovala na útočnou, rychlou válku a Anglie, Francie, USA a Polsko počítaly s dlouhotrvající pozicií válkou; útočné akce odkládaly až na konečné období války.

Zvláštností historické situace, která přivedla k druhé světové válce; byla existence SSSR. Mezinárodní imperialismus Sovětský svaz z duše nenáviděl, a proto se snažil na jeho úkor vyřešit vlastní rozpory. Proto obě koalice kapitalistických států všemi silami se snažily usměrňovat agresora právě proti SSSR. Tato situace využily státy fašistického bloku a rozhodly se nejdříve zničit západní soupeře a potom po koncentraci všech vojenských a ekonomických zdrojů napadnout Sovětský svaz. Proto, i když mezi socialismem a kapitalismem jsou hluboké antagonistické rozpory, druhá světová válka byla zahájena jako válka imperialistická, jako bitva za světovou nadvládu dvou imperialistických koalic.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Франтишек Цврчек, кандидат военных наук, доцент	
Роль коллектива при разработке решения	3
Автор рассматривает взаимоотношение командира со штабом и другими органами при подготовке решения. В условиях единоначалия разбирает предпосылки для принятия правильного решения, и указывает на причины возможных неудач. Особое внимание обращает на овладение и использование гносеологических подходов для решения указанной проблематики.	
Подполковник Богумил Гниздо, кандидат военных наук, доктор философских наук	
Социально-политические аспекты развития научно-исследовательской деятельности в ЧНА	9
Автор, исходя из общих принципов общественно-политического понимания места и роли науки в обществе, развивает и обосновывает ее согласно с линией КПЧ и показывает специфичность науки в ЧНА. Конкретизирует эти положения и показывает на интернациональный подход к решению основных вопросов развития научно-исследовательской работы для повышения боеспособности ЧНА.	
Подполковник Богуслав Кукла, доктор философских наук	
Необходимость педагогической дифференциации при воспитании солдат к обороне социалистической родины	16
Автор статьи исходит из итогов исследовательской работы в области отношения солдат к обороне социалистической родины и ее развитие в ходе прохождения действительной службы. В заключении автор показывает на значение индивидуального подхода командиров, начальников, политических работников, партийных и молодежных организаций при воспитании военнослужащих.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Полковник Зденек Бажант	
К некоторым вопросам проведения марша на большие расстояния	21
Автор на основе полученного опыта, разбирает основные виды марша на большие расстояния, планирование марша, некоторые вопросы организации связи, управления и боевого обеспечения в ходе марша на большие расстояния.	
Подполковник Алоис Горак	
Организация комендантской службы при форсировании реки	31
Автор разбирает основные задачи и организацию комендантской службы на подступах к водной преграде, на пунктах переправы и на противоположном берегу реки. Кроме того он рассматривает некоторые требования предъявляемые к району комендантской службы и к отдельным должностным лицам комендантской службы при форсировании водной преграды.	
Подполковник Йиржи Кржижек	
К перемещению пунктов управления	35
Автор в статье занимается разработкой плана перемещения пунктов управления тактического и оперативного звена. Рассматривает возможный способ, форму и содержание указанного плана.	

Полковник Франтишек Скопец	
Поражающие свойства ядерного оружия и оценка действия взрывов-новое пособие „Опер-51-4“	39
Автор по отдельным частям объясняет основные данные пособия, особенно поражающие свойства наземного и воздушного взрыва, его эффективность и вероятность уничтожения целей, а также рассматривает вопрос безопасного расстояния для живой силы	

Подполковник Ян Блуменштайн	
Фронтная авиация в воздушной операции	44
Автор кратко и ясно определяет воздушную операцию, ее задачи, цели и рассматривает участие фронтной авиации в указанной операции. Далее разбирает авиационную поддержку наземных войск в ходе воздушной операции и задачи авиации при поддержке сухопутных войск.	

Подполковник Владимир Зуска	
Обеспечение маневра боевых порядков	51
Автор, исходя из накопленного опыта из различных учений, рассматривает прежде всего главные инженерные мероприятия для обеспечения маневра вторых эшелонов, артиллерии и других элементов боевого порядка тактического звена.	

Подполковник Йиржи Ричл	
Танковое и автомобильное-техническое обеспечение в оборонительной операции	56
Автор разбирает основные принципы танкового и автомобильно-технического обеспечения в оборонительной операции общевойсковой армии. Особое внимание обращает на планирование, организацию и мероприятия технического обеспечения при подготовке к оборонительной операции. Далее рассматривает вопросы эвакуации и ремонта поврежденной техники, эшелонирования ремонтных средств армии и снабжения материалом для ремонта танков и автомашин.	

Подполковник Эвжен Мах	
Взаимодействие с органами территории для обеспечения боевых действий	68
Автор рассматривает взаимодействие полевых войск с органами территории при решении задач тылового обеспечения, главным образом в области медицинского обеспечения, переправы и передвижения войск.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Темпы наступления (Из советской печати)	73
--	----

ИНФОРМАЦИИ

Генерал-майор Яромир Яшек, подполковник Бржетислав Яник, кандидат военных наук	
Военная терминология	79
Авторы объясняют некоторые понятия из области управления войсками, прежде всего звена общевойсковой армии.	

История второй мировой войны 1939—1945	85
(Том второй)	
Статья информирует читателей о втором томе двенадцатитомного труда, в котором авторы показывают империализм, как виновника развязания второй мировой войны. Объясняют роль прогрессивных сил в борьбе за сохранение мира и рассматривают две группировки капиталистических стран накануне второй мировой войны.	
(Статья является продолжением статьи напечатанной в „Военские мысли“ № 5)	